ARCADIS Design & Consultancy for natural and built assets

ONDERZOEK WET NATUURBESCHERMING N35

Rijkswaterstaat

13 SEPTEMBER 2017

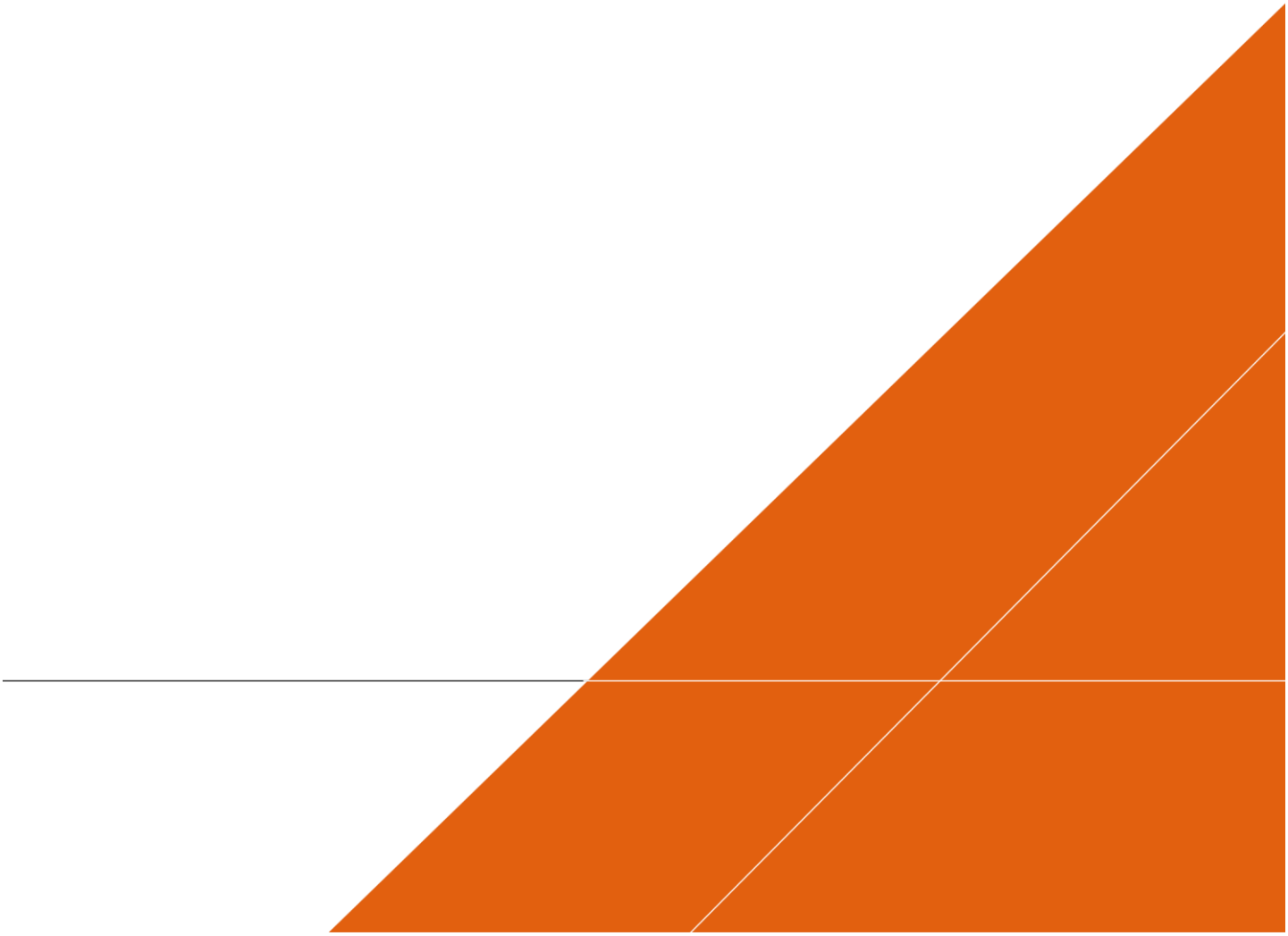

Contactpersoon

SANDER JONKER

INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING 5

1.1 Aanleiding 5

1.2 Leeswijzer 6

2 JURIDISCH KADER 7

2.1 Algemeen 7

2.2 Gebiedsbescherming 7

2.2.1 Natura 2000 7

2.2.2 Natuurnetwerk Nederland 7

2.3 Soortenbescherming 8

2.3.1 Verbodsbepalingen 8

2.3.2 Gedragscodes, vrijstellingen en ontheffingen 9

3 PLANGEBIED EN INGREEP 11

3.1 Ligging plangebied 11

3.2 Voorgenomen ingreep 12

4 VOORKOMEN BESCHERMDE SOORTEN 14

4.1 Inleiding 14

4.2 Methode onderzoek 14

4.3 Resultaten 16

4.3.1 Vleermuizen 16

4.3.2 Overige zoogdieren 18

4.3.3 Vogels 21

4.3.4 Amfibieën 22

4.3.5 Reptielen 22

4.3.6 Vlinders, libellen en andere ongewervelden 22

4.3.7 Vissen 23

4.3.8 Planten 23

4.4 Overzicht per deeltraject 23

5 EFFECTBESCHRIJVING EN TOETSING 25

5.1 Effectbeschrijving per beschermde soortgroep 25
5.2 Toetsing 27
5.3 Mitigerende maatregelen en zorgplicht 27
5.3.1 Alle deeltrajecten 27
5.3.2 Deeltraject Heino noord 28
5.3.3 Deeltraject Heino-Raalte en Mariënheem west 29
5.4 Effectbeschrijving en toetsing Natuurnetwerk Nederland 29
5.4.1 Ligging NNN en effecten maatregelen 29

6 CONCLUSIES 30

7 BRONNEN 31

BIJLAGE A RELEVANTE ARTIKELEN WET NATUURBESCHERMING 32

BIJLAGE B BESCHERMDE SOORTEN ART. 3.5 35

BIJLAGE C BESCHERMDE SOORTEN ART. 3.10 37

BIJLAGE D RAPPORTAGES BTL-ADVIES: EEKHOORN EN JAARROND BESCHERMDE NESTEN 39

BIJLAGE E RAPPORTAGE ANTEA: VLEERMUIZEN 40

BIJLAGE F FOTO'S VELDBEZOEK 41

BIJLAGE G AANWEZIGE SOORTEN (PER MAATREGEL) 46

BIJLAGE H AANWEZIGE NNN-GEBIEDEN (PER MAATREGEL) 47

BIJLAGE I NATURA 2000-GEBIEDEN (OVERZICHT) 48

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

De Rijksweg N35 is een belangrijke verbindingsroute tussen de economische centra Zwolle – Kampen en Twente in de provincie Overijssel. De N35 is gecategoriseerd als regionale stroomweg tussen Zwolle en Twente. Deze is echter tussen Wijthmen en Nijverdal niet als zodanig ingericht maar heeft daar het karakter van gebiedsontsluitingsweg (zonder fysieke rijbaanscheiding, 1 x 2 rijbanen, 80 km/uur, gelijkvloerse kruisingen, vele oversteken en een beperkte obstakelvrije ruimte). Op de N35 zijn de nodige problemen waaronder veel ongevallen, mede door de hoge verkeersintensiteiten.

MIRT-onderzoek

Op verzoek van de Tweede Kamer heeft de Minister in december 2011 toegezegd samen met de Regio een MIRT-onderzoek (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) uit te voeren om de problemen op de N35 tussen Wijthmen en Nijverdal in kaart te brengen.

Het MIRT-onderzoek had betrekking op de huidige N35 (als gebiedsontsluitingsweg) in relatie tot de autonome ontwikkelingen die naar verwachting plaats zullen vinden. Het MIRT-onderzoek gaat specifiek in op de knelpunten die bestaan ten aanzien van bereikbaarheid, verkeersveiligheid en leefbaarheid (inclusief barrièrewerking) in de huidige situatie, op de middellange termijn (2020) en op de lange termijn (2030).

Op basis van het MIRT-onderzoek is geconcludeerd dat er voor de verkeersveiligheid belangrijke knelpunten zijn. Voor deze knelpunten geldt dat met de verwachte groei van het verkeer de ernst hiervan verder zal toenemen. De knelpunten zijn:

- De kans op ernstige ongevallen in vergelijking met vergelijkbare rijkswegen is hoger dan het gemiddelde in Nederland en het gemiddelde in de regio.
- Er bevinden zich op het tracé vier locaties die op basis van de Eurorap methode een onvoldoende score (2 sterren) hebben gekregen voor het wegontwerp en niet voldoen aan de rijksdoelstelling van 3 sterren in 2020.
- Meer in brede zin voldoet het wegontwerp niet aan de meest actuele adviezen over een veilig wegontwerp voor een gebiedsontsluitingsweg in Duurzaam Veilig1. Meer specifiek wordt hiermee bedoeld:
    - de aanwezigheid van erfaansluitingen;
    - landbouwverkeer op de rijbaan;
    - bomen op korte afstand van de weg; en
    - een makkelijk overrijdbare rijrichtingscheiding
- Een aandachtspunt is de oversteekbaarheid. Op plaatsen waar een gelijkvloerse oversteek is zonder aanvullende voorzieningen (zoals een middenberm of verkeerslichten), is het erg moeilijk om tijdens de spits de weg over te steken. Dit kan leiden tot onveilige situaties bij oversteken of tot een keuze de weg niet meer over te steken of om te rijden (Barrièrewerking).

Bestuursovereenkomst

In 2014 is een bestuursovereenkomst door Rijk en Regio ondertekend. Het doel van de bestuursovereenkomst is om de belangrijkste knelpunten op het gebied van verkeersveiligheid uit het MIRT-onderzoek aan te pakken. Het Rijk financiert het project vanuit MeerVeilig 3 met 5 miljoen euro; de Provincie Overijssel heeft 10 miljoen euro beschikbaar gesteld.

Onderdeel van de bestuursovereenkomst is een prioriteitenlijst van de maatregelen. De maatregelen zijn gebaseerd op oplossingsrichtingen die per knelpunt zijn uitgewerkt. De oplossingsrichtingen zijn op meerdere criteria (waaronder kosten en effecten op verkeersveiligheid, doorstroming en leefbaarheid) beoordeeld.

Onderzoek is nodig om na te gaan welke effecten op beschermde natuur kunnen treden en hoe dit zo veel mogelijk gemitigeerd of gecompenseerd kan worden.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is het juridisch kader voor onderliggende natuurtoets kort beschreven. Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van het plangebied en de voorgenomen ingreep. In hoofdstuk 4 zijn de methode van het uitgevoerde onderzoek en de resultaten hiervan opgenomen. Hoofdstuk 5 bevat de effectbeschrijving en toetsing van effecten aan het onderdeel soortenbescherming van de Wet natuurbescherming (Wnb) en het Natuurnetwerk Nederland. In hoofdstuk 6 is de conclusie opgenomen.

2 JURIDISCH KADER

2.1 Algemeen

De Wet natuurbescherming (Wnb) is op 1 januari 2017 in werking getreden. De wet is in de plaats gekomen van de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet. De wet is ingedeeld in hoofdstukken en kent een algemeen deel (hoofdstuk 1), delen over Natura 2000-gebieden (hoofdstuk 2), soorten (hoofdstuk 3), houtopstanden, hout en houtproducten (hoofdstuk 4), verder delen die gaan over vrijstellingen, beschikkingen en verplichtingen (hoofdstuk 5), financiële bepalingen (hoofdstuk 6), handhaving (hoofdstuk 7), overige bepalingen (hoofdstuk 8) en tot slot een beschrijving van het overgangsrecht (hoofdstuk 9) en een beschrijving van de wijziging van overige wetten (hoofdstuk 10). In navolgende paragrafen is een samenvattende beschrijving van de voor dit rapport relevante delen van de wet gegeven. Artikelen van de Wnb waarnaar wordt verwezen zijn opgenomen in 0.

De Wnb kent een algemene zorgplicht. Deze houdt in dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen om schade aan soorten te voorkomen, ook voor soorten die niet beschermd zijn (art 1.11, lid 1). Dit houdt in ieder geval in dat handelen of nalaten van handelen dat schadelijk kan zijn zo veel mogelijk achterwege gelaten dient te worden (art 1.11, lid 2). Deze algemene zorgplicht geldt altijd en overal, met slechts als uitzondering handelingen die op grond van de Visserijwet worden uitgevoerd (art 1.11, lid 3).

2.2 Gebiedsbescherming

2.2.1 Natura 2000

In Nederland hebben veel natuurgebieden een beschermde status gekregen onder de Natuurbeschermingswet 1998. Deze wetgeving is sinds 1 januari 2017 opgegaan in de Wnb (hoofdstuk 2). Het plangebied maakt geen deel uit van het netwerk van Natura 2000-gebieden en heeft hier ook geen directe impact op (zie kaart in bijlage). Desondanks geldt dat voor Natura 2000-gebieden ook externe werking (effecten op beschermde natuurwaarden als gevolg van activiteiten buiten het beschermd natuurgebied) onderzocht moeten worden.

2.2.2 Natuurnetwerk Nederland

Om de natuur in Nederland tot een goed functionerend ecologisch netwerk te maken en te houden, wordt het Natuurnetwerk Nederland (de voormalige Ecologische Hoofdstructuur) begrensd en aangelegd, als netwerk van bestaande en nieuwe natuur (zie kaart in bijlage). Daarnaast is er de Zone voor Ondernemen met Natuur en Water (ZONW) waar ruimte is voor economische ontwikkeling, in combinatie met versterking van natuur, landschap en water. Het beleidskader voor het aanwijzen (begrenzen) en beschermen van het NNN is in de Omgevingsverordening van de provincie Overijssel (2017) opgenomen onder Titel 2.7.

Het ruimtelijk beleid voor het NNN is gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken van het NNN, waarbij tevens rekening wordt gehouden met de andere belangen die in het gebied aanwezig zijn. Het NNN-beschermingsregime is opgebouwd uit verschillende elementen. Dit zijn naast het ‘nee, tenzij’-regime, natuurcompensatie, de maatwerkinstrumenten NNN-saldobenadering en Herbegrenzen NNN.

‘Nee, tenzij’-regime en compensatiebeginsel
Het ruimtelijke beleid voor het NNN is gericht op behoud en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden. Daarom geldt in het NNN het ‘nee, tenzij’-regime. Dat wil zeggen dat ontwikkelingen in het NNN die significante gevolgen hebben voor de kenmerken en waarden van het NNN alleen kunnen worden toegestaan als er sprake is van een groot openbaar belang en er geen alternatieve oplossingen zijn. Indien een voorgenomen ingreep de ‘nee, tenzij’-afweging met positief gevolg doorloopt kan de ingreep plaatsvinden, mits de eventuele nadelige gevolgen worden gemitigeerd en resterende schade wordt gecompenseerd. Indien een voorgenomen ingreep niet voldoet aan de voorwaarden uit het ‘nee, tenzij’-regime dan kan de ingreep niet plaatsvinden.

In deze quickscan is ingegaan op de locaties waar het ruimtelijk beleid van het NNN relevant is voor de maatregelen op de N35 Wijthmen-Nijverdal.

2.3 Soortenbescherming

De wet maakt onderscheid in drie categorieën van beschermde soorten, namelijk:

- Soorten Vogelrichtlijn (Wnb paragraaf 3.1)
- Soorten Habitatrichtlijn (Wnb paragraaf 3.2)
- Andere soorten (Wnb paragraaf 3.3)

Soorten Vogelrichtlijn

Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn zijn in Nederland beschermd. De soorten van artikel 1 van Vogelrichtlijn zijn alle vogelsoorten die op het Europese grondgebied van de lidstaten van de EU voorkomen. Het deel daarvan dat van nature in Nederland voorkomt, is dus beschermd (art. 3.1 lid 1).

Soorten Habitatrichtlijn

In deze categorie vallen alle in het wild levende dieren zoals genoemd in:

- bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn;
- bijlage II bij het Verdrag van Bern of;
- bijlage I bij het Verdrag van Bonn; (art. 3.5 lid 1).

en (in hun natuurlijke verspreidingsgebied) planten van soorten, genoemd in:

- bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of;
- bijlage I bij het Verdrag van Bern; (art. 3.5, lid 5).

In 0 is een lijst opgenomen van de soorten die bij deze categorie horen. Het gaat hierbij dus om meer dan alleen de soorten van de Habitatrichtlijn (namelijk ook soorten van de conventies van Bern en Bonn). Omdat echter in de Wnb paragraaf 3.2 “soorten Habitatrichtlijn” als titel heeft, wordt dit ook hier zo gebruikt om deze groep van beschermde soorten aan te duiden.

Andere soorten

Naast de soorten waarvan de bescherming op Europees niveau verplicht is gesteld, is er ook een aantal soorten op nationaal niveau beschermd. Dit is dus een “nationale kop” op de Europese bescherming. Het gaat hierbij om soorten die zeer zeldzaam en/of bedreigd zijn, en waarvan het duurzaam voortbestaan niet is verzekerd als geen beschermingsmaatregelen worden getroffen. De soorten waar het om gaat zijn opgenomen op de bijlage bij de wet (art. 3.10, lid 1 onder a en c). Deze lijst is opgenomen als Bijlage .

2.3.1 Verbodsbepalingen

Ten aanzien van soorten van de Vogelrichtlijn verbiedt de wet het opzettelijk doden of vangen (art. 3.1 lid 1), het opzettelijk vernielen van nesten, rustplaatsen en eieren (art. 3.1 lid 2), het rapen of onder zich hebben van eieren (art. 3.1 lid 3) en het opzettelijk storen van vogels (art. 3.1lid 4). Het verbod tot opzettelijk storen geldt niet in het geval de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort (art. 3.1 lid 5).

Ten aanzien van de soorten van de Habitatrichtlijn beschermde diersoorten verbiedt de wet het opzettelijk doden of vangen (art 3.5 lid 1), het opzettelijk verstoren (art 3.5 lid 2), het opzettelijk vernielen of rapen van eieren (art 3.5 lid 3) en het beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen (art 3.5 lid 4). Ten aanzien van de Europees beschermde plantensoorten verbiedt de wet het opzettelijk te plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen en vernielen (art 3.5 lid 5).

Ten aanzien van de andere beschermde diersoorten geldt slechts een verbod tot het opzettelijk doden of vangen (art 3.10 lid 1 onder a) en het opzettelijk beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen (art 3.10 lid 1 onder b). Ten aanzien van de andere beschermde plantensoorten geldt een verbod tot opzettelijk plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen (art 3.10 lid 1 onder c).

2.3.2 Gedragscodes, vrijstellingen en ontheffingen

Gedragscode

De in het voorgaande beschreven verbodsbepalingen zijn niet van toepassing op handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd volgens een door de minister van EZ vastgestelde gedragscode (art. 3.31 lid 1). Het moet dan gaan om handelingen die plaatsvinden in het kader van:

a. een bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
b. een bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of de bosbouw;
c. een bestendig gebruik;
d. ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.

Vrijstelling

Provinciale staten en de minister van EZ kunnen vrijstelling verlenen van de verbodsbepalingen (art 3.3 lid 2-4; 3.8 lid 2-5, 3.10 lid 2). Voor zover het gaat om de hiervoor beschreven verbodsbepalingen, kan in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting een ontheffing worden verleend van de verbodsbepalingen van artikel 3.1, 3.5 en 3.10, dus ten aanzien van alle beschermde soorten. Een vrijstelling mag alleen worden verleend wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Deze zijn gelijk aan de voorwaarden waaronder een ontheffing verleend kan worden (zie hier onder).

Voor welke soorten een vrijstelling geldt, verschilt per bevoegd gezag (ministerie van EZ en de afzonderlijke provincies). De lijst met vrijgestelde soorten van het ministerie is alleen van toepassing op handelingen waarvoor de minister van EZ het gevoegd gezag is. Voor handelingen waarvoor gedeputeerde staten het bevoegd gezag zijn, geldt de vrijstellingslijst van de betreffende provincie. De provincie Overijssel heeft in de Omgevingsverordening Wet natuurbescherming een algemene vrijstelling verleend voor onderstaande soorten:

Zoogdieren		**Amfibieën**
Aardmuis	Konijn	Bastaardkikker
Bosmuis	Molmuis	Bruine kikker
Bunzing	Ondergrondse woelmuis	Gewone pad
Dwergmuis	Ree	Kleine watersalamander
Dwergspitsmuis	Rosse woelmuis	Meerkikker
Egel	Tweekleurige bosspitsmuis	
Gewone bosspitsmuis	Veldmuis	
Haas	Vos	
Hermelijn	Wezel	
Huisspitsmuis	Woelrat	

Ontheffing

Voor soorten waarvoor (in de betreffende provincie) geen vrijstelling geldt, moet wanneer niet volgens een gedragscode wordt gewerkt een ontheffing worden aangevraagd wanneer er een handeling wordt uitgevoerd waardoor een verbodsbepalingen van artikel 3.1, 3.5 of 3.10 van de Wnb wordt overtreden (art 3.3 lid 1,3; 3.8 lid 1,3, 3.10 lid 2). Of deze ontheffing kan worden verleend, hangt af of voldaan wordt aan de voorwaarden. De voorwaarden waaraan moet worden voldaan, verschillen per categorie.

De eerste eis die wordt gesteld, is dat er geen andere bevredigende oplossing mag zijn. Dat betekent -ook in combinatie met de in artikel 1.11 beschreven zorgplicht- dat wanneer een overtreding redelijkerwijs te voorkomen is, en ontheffing niet mogelijk is. De werkzaamheden moeten dan op zodanige wijze worden uitgevoerd dat er geen overtreding van de wet plaatsvindt. Te denken valt aan het kappen van bomen buiten het broedseizoen, of het afzetten van en het wegvangen van soorten in het werkgebied. Verder kan een ontheffing alleen worden verleend wanneer is aangetoond dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soort. Daarnaast gelden er per categorie verschillende aanvullende voorwaarden.

Voor soorten van de Vogelrichtlijn kan alleen een ontheffing worden verleend in het geval van: (art 3.3 lid 4):

1. in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
2. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;

3. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
4. ter bescherming van flora of fauna;
5. voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
6. om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voor soorten van de Habitatrichtlijn kan alleen een ontheffing worden verleend in het geval van: (art 3.8 lid 5):

1. in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
2. ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
3. in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
4. voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten, of
5. om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Voor de andere beschermde soorten, gelden de voorwaarden die gelden voor de overige Europees beschermde soorten aangevuld met: (art 3.10 lid 2):

1. in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
2. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes of begraafplaatsen;
3. ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
4. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
5. in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
6. in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
7. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied, of
8. in het algemeen belang.

3 PLANGEBIED EN INGREEP

3.1 Ligging plangebied

Het plangebied bestaat uit de N35 en de wegberm vanaf km 8.82 tot en met km 25.6. Het traject is opgesplitst in vier deeltrajecten (zie tabel hieronder). Op de locaties waar een parallelweg (4,5 m breed) of watergang (4 m breed) wordt aangelegd of een kruispunt wordt aangepast, valt een bredere strook (tot 20 m) naast de N35 ook binnen het plangebied.

De N35 loopt grotendeels door landelijk gebied met overwegend grasland en maïsakkers, hier en daar onderbroken door beplante lijnen van lokale wegen en bebouwingslinten. Sommigen groenstructuren staan haaks op de weg. Daarnaast loopt de N35 langs enkele bosgebieden van landgoederen en bebouwing van de omliggende kernen. Ook kruist de N35 enkele watergangen. Het traject loopt tot het natuurgebied “Sallandse Heuvelrug”.

Een groot deel van de N35 wordt omgeven door een eikenlaan en intensief beheerde wegbermen. Langs het grootste deel van de N35 lopen parallelwegen met begeleidende sloten. Over de gehele lengte van de N35 betreft het sloten die droogvallen. Hieronder wordt het plangebied per deeltraject omschreven. Zie Bijlage F voor een impressie van het plangebied.

Overzicht deeltrajecten:

Naam deeltraject	Start km	Einde km	Omschrijving deelgebied
Heino noord	10.2	12.8	Rondom het Overijssels kanaal is een passage met veel beplanting. Vervolgens wordt het landschap weer open met enkele singels haaks op de weg. Nabij het landgoed de Gunne wordt het landschap meer besloten en gaat het over in het essenlandschap. Open wegbeeld, met brede wegbermen. De weg maakt hier een ruime boog en ligt deels opgehoogd. Hier ontbreekt de parallelweg en daarmee aanpalende woningen. De dorpsbebouwing is deels zichtbaar en deels verborgen achter een singel rondom de kruising met de Lemelerveldseweg.
Heino-Raalte	15.5	19.3	Dit deel van het traject is wisselend besloten en open landschap. Het open agrarisch karakter wordt afgewisseld met bosstructuren. Richting kruisingen is inleidende laanbeplanting aangebracht. Ook hier staan enkele bosstructuren en laanbeplanting haaks op de weg. De N35 kruist de Nieuwe Raalterwetering en ter hoogte van de Heinoseweg ligt een tussenwatertje. Langs de kern van Raalte staan statige bomenrijen langs de weg. De zone wordt gedomineerd door een wisselende mate van stedelijkheid – van nieuwbouwwijk en bedrijventerrein tot een paar landelijke woningen – en agrarisch landschap. Hier kruist de N35 een kanaal.
Mariënheem west	19.3	21.5	Dit deel van het traject staan statige bomenrijen langs de weg. Het landschap heeft afwisselend een open agrarisch karakter en een gesloten karakter met bosstructuren. Hier kruist de N35 een kanaal
Mariënheem oost	24.0	27.0	Ook in dit deel van het landschap wordt het open agrarische landschap afgewisseld met singels en bospercelen. Kruisingen en woningen worden ingeleid door bomenlanen. Ook kruist dit deel van het traject het spoor. Het spoor wordt geflankeerd door struwelen.

3.2 Voorgenomen ingreep

Over het gehele traject worden overrijdbare rijrichting gescheiden, obstakelvrije ruimte verbeterd, doorrijdbaarheid tussenbermen verwijderd en oversteekplaatsen van recreatieve routes verplaatst. Voor het verbeteren van de obstakelvrije ruimte wordt langs de weg in een zone van 4,5 meter breed alle bomen/struiken verwijderd.

Op enkele specifieke locaties worden kruispunten veranderd, parallelwegen aangelegd en/of watergangen aangelegd. Daarnaast worden op enkele locaties faunapassages aangelegd, om de barrièrewerking van de weg voor verschillende soorten te verminderen.

In de tabel hieronder worden de maatregelen per deeltraject weergegeven.

Deeltraject	Km start	Km eind	Omschrijving werkzaamheden
Heino noord	10.2	12.8	Obstakelvrije ruimte verbeteren.
	10.85	11.3	Watergang aanleggen noord- en zuidzijde & aanpassen aansluiting en parallelweg
	12.8	15.5	Obstakelvrije ruimte verbeteren.
Heino-Raalte	15.5	19.3	Obstakelvrije ruimte verbeteren.
	15.85		**Aanleg faunapassage**
	16.1	17.3	Watergang aanleggen noordzijde ter hoogte van de Nieuwe Raalterwetering
	16.6		**Aanleg faunapassage ter hoogte van de Nieuwe Raalterwetering**
	16.8	17.0	Aanpassen aansluiting en parallelweg & watergang noord- en zuidzijde aanleggen
	17.3		**Aanleg faunapassage**
	17.6		**Aanleg faunapassage**
	19.3	21.5	Obstakelvrije ruimte verbeteren.
Mariënheem west	21.5	24.0	Obstakelvrije ruimte verbeteren.
	21.8	24.0	Aanleggen parallelweg & gedeeltelijk watergang aanleggen noordzijde.
	23.3	23.7	Wijzigen kruising en watergang noord- en zuidzijde aanleggen ter hoogte van de kruising met

			het kanaal
Marienheem oost	24.0	27.0	Obstakelvrije ruimte verbeteren.
	24.55	25.7	Aanpassen aansluiting en parallelweg & watergang noordzijde aanleggen

4 VOORKOMEN BESCHERMDE SOORTEN

4.1 Inleiding

Om de aanwezigheid van beschermde soorten in het kader van de Wnb aan te tonen zijn vier onderzoeken uitgevoerd.

1. Eerst is een bureauonderzoek uitgevoerd. Tijdens dit bureauonderzoek wordt een beeld gevormd op welke locaties de kans op beschermde soorten groot is. Hierbij is gebruik gemaakt van vrij beschikbare informatie, zoals verspreidingsgegevens van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) van de afgelopen vijf jaar, zoogdiervereniging, RAVON en FLORON.
2. Vervolgens is een algemeen oriënterend veldonderzoek uitgevoerd over de gehele lengte van het traject. Daarbij is gelet op de habitatgeschiktheid voor beschermde soorten. De uitkomst van dit onderdeel is een habitatgeschiktheidsbeoordeling.
3. Naast bovenstaande bureau- en veldonderzoek is in het kader van dit project reeds een inventarisatie van vleermuizen, eekhoorn en jaarrond beschermde vogels uitgevoerd. In deze onderzoeken is de exacte aan- en afwezigheid van deze soorten op het traject aangegeven. Deze informatie is meegenomen in het bureauonderzoek en vormt integraal onderdeel van deze quick scan.
4. Een verdiepend onderzoek naar het leefgebied van de das in verband met de reconstructie van de N35. In het onderzoek is aangegeven welke mogelijke nadelige effecten de werkzaamheden hebben op de Das en welke maatregelen genomen kunnen worden om deze effecten te mitigeren en/of te compenseren. Ook is beschreven in hoeverre de al bestaande faunavoorzieningen, indien nodig, verbeterd kunnen worden.

Hieronder wordt eerst de methode van de onderzoeken nader beschreven, waarna de resultaten worden besproken.

4.2 Methode onderzoek

Bureaustudie

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bronnenstudie uitgevoerd, waarbij de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) is geraadpleegd. Binnen een straal van circa 200 meter van het plangebied is bekeken welke meldingen van de relevante soorten in de afgelopen 5 jaar zijn gedaan. Ook zijn de verspreidingsgegevens van kennisorganisatie gebruikt zoals RAVON, de Zoogdiervereniging, FLORON en de Vlinderstichting. De hieruit voortkomende informatie is gebruikt bij de uitvoering van het oriënterend veldbezoek.

Daarnaast zijn de inventariserende onderzoeken die in het kader van de herinrichting van de N35 zijn uitgevoerd opgenomen in dit rapport. Het gaat hierbij om de volgende rapporten:

- Quickscan faunamaatregelen Rijksweg N35, Ecogroen, 16 september 2016
- Inventarisatie jaarrond beschermde vogelnesten, BTL-advies, concept 11 augustus 2017
- Inventarisatie eekhoorn, BTL-advies, concept 11 augustus 2017
- Inventarisatie vleermuizen, Antea, concept 31 oktober 2017
- Dassenonderzoek N35 Wijthmen – Nijverdalm, Das&Boom, november 2018

Oriënterend veldbezoek

Voor het oriënterend veldbezoek is het gehele traject bekeken en een ruim onderzoeksgebied genomen. Het veldbezoek is uitgevoerd door F. Volbeda, ecoloog van Arcadis, op 30 augustus 2017. Het was 20 °C en regenachtig. Het onderzoek bestond uit het uitvoeren van een habitatgeschiktheidsbeoordeling. Dit is een veldonderzoek waarbij op basis van de fysieke kenmerken van het plangebied een indicatie wordt gegeven van het mogelijk voorkomen van beschermde plant- en diersoorten.

Tijdens het veldbezoek is globaal geïnventariseerd of en welke soorten (mogelijk) in en om het gebied aanwezig zijn. Hierbij is aandacht besteed aan alle relevante soortgroepen en beoordeeld of mogelijke

standplaatsen, verblijfplaatsen, voortplantingsplaatsen of leefgebieden binnen of in de directe omgeving van het plangebied (kunnen) worden aangetast bij de voorgenomen ontwikkelingen.

In de basis zijn de volgende uitgangspunten voor de afbakening van het te onderzoeken gebied gehanteerd:

- Daar waar parallelwegen worden aangelegd is uitgegaan van een parallelweg van 4,5 m breed, een berm van 2m breed en een eventuele watergang van 4 m breed. Het ontwerp heeft een speling van 4,5 m breed. Daarom is een onderzoeksgebied van ongeveer 20 m van de weg aangehouden.
- Particuliere tuinen zijn gedurende het onderzoek niet meegenomen.
- Voor een aan te passen kruispunt is een straal van circa 50 m aangehouden.

Inventarisatie vleermuizen

Soortspecifiek onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd door Antea (2017). Deeltrajecten waar op basis van aanwezigheid van bomen en de aard van de ingreep, zoals aanleg van een nieuwe parallelweg of kruispunt, impact kan worden zijn nader onderzocht op de aanwezigheid van vleermuizen. Het onderzoek naar vleermuizen langs de N35 Wijthmen - Nijverdal is te verdelen in het inventariseren van zomer- en kraamverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en zwermplaatsen, vliegroutes en foerageergebied.

Inventarisatie eekhoorn

Soortspecifiek onderzoek naar eekhoorn is uitgevoerd door BTL-advies (2017). Hiervoor is het totale wegtraject van 26 kilometer in zijn geheel onderzocht op aanwezigheid van verblijfplaatsen van eekhoorn. Daarbij zijn alle bomen bekeken binnen de obstakelvrije zone van 4,5 meter (circa 400 stuks, bron RWS). Er is een onderzoeksgebied van circa 10 meter vanaf de weg aangehouden, bij aan te passen kruispunten en nieuwe parallelwegen is een groter onderzoeksgebied gehanteerd. Hierdoor worden bomen niet gemist en daarnaast wordt ook inzicht verkregen in mogelijk aanwezige verblijfplaatsen binnen de invloedszone van de voorgenomen werkzaamheden. Verblijfplaatsen van eekhoorn in bomen in de directe omgeving kunnen hier namelijk ook hinder van ondervinden.

Ten behoeve van dit onderzoek is geïnventariseerd op aanwezigheid van verblijfplaatsen, (vraat)sporen en exemplaren van eekhoorn. De verblijfplaatsen kunnen bestaan uit nesten gemaakt van takken, maar ook uit holten in bomen.

Inventarisatie vogels

Soortspecifiek onderzoek naar de jaarrond beschermde nesten is uitgevoerd door BTL-advies (2017). Hiervoor is het totale wegtraject van 26 kilometer in zijn geheel onderzocht op aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten. Daarbij zijn alle bomen bekeken binnen de obstakelvrije zone van 4,5 meter (circa 400 stuks, bron RWS). Er is een onderzoeksgebied van circa 10 meter vanaf de weg aangehouden, bij aan te passen kruispunten en nieuwe parallelwegen is een groter onderzoeksgebied gehanteerd. Hierdoor worden bomen niet gemist en daarnaast wordt ook inzicht verkregen in mogelijk aanwezige verblijfplaatsen binnen de invloedszone van de voorgenomen werkzaamheden.

Ten behoeve van dit onderzoek is geïnventariseerd op aanwezigheid van nesten. De verblijfplaatsen kunnen bestaan uit nesten gemaakt van takken, maar ook uit holten in bomen.

De bomen binnen het onderzoeksgebied zijn geïnventariseerd op aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten. Provincie Overijssel heeft aangegeven de bestaande lijst met soorten (ten tijde van de Flora- en faunawet) hiervoor aan te houden. Deze is dan ook gehanteerd voor dit onderzoek.

Soorten waarvan de nesten alleen bij zwaarwegende omstandigheden een jaarrond beschermde status hebben, zijn niet standaard meegenomen in het onderzoek. Wanneer tijdens de inventarisatie in het veld is ingeschat dat een voorgenomen activiteit een mogelijke zwaarwegende omstandigheid tot gevolg heeft, zijn de relevante soorten wel onderzocht.

De aanpak van de inventarisatie is gebaseerd op de ‘soortenstandaard buizerd’ (bron RVO). Deze methode is ook voor andere roofvogelsoorten goed toepasbaar. Tijdens een eerste veldronde is het onderzoeksgebied geïnventariseerd op aanwezigheid van (potentiële) jaarrond te beschermen nesten. Indien uit deze inventarisatie nesten of locaties naar voren zijn gekomen waarvan niet duidelijk is of deze in gebruik zijn en/of voor welke soort het een broedlocatie betreft, dan zijn vervolgbezoeken uitgevoerd. Voor het aantonen van de aan- of afwezigheid van broedgevallen zijn twee tot vier gerichte veldbezoeken overdag uitgevoerd in de periode april tot en met juli, met een tussenperiode van minimaal 10 dagen. Naast de nesten zelf is ook gelet op indicatoren die kunnen wijzen op een broedlocatie.

Het gaat om de volgende aandachtspunten:

- baltsende vogels
- alarmroepen
- vaste zitplaatsen (o.a. solitaire bomen)
- schijtsporen en braakballen
- plukplaatsen
- (verlaten) kraaiennesten (mogelijke nestplaats boomvalk, ransuil)

Inventarisatie das

Soortspecifiek onderzoek naar das is uitgevoerd door Das&Boom (2018). Hiertoe is het onderzoeksgebied op 17 mei, 31 mei en 12 juli 2018 onderzocht op aanwezigheid van dassenholen, graafsporen van dassen, snuitputjes, mestputjes, wissels, pootafdrukken en dassenharen. Zo zijn mogelijke verblijfplaatsen en essentieel leefgebied in kaart gebracht. Daarnaast zijn faunavoorzieningen in het onderzoeksgebied onderzocht op hun functionaliteit en is gebruik gemaakt van eerder verkregen inventarisatiegegevens in diverse databases.

4.3 Resultaten

In de volgende tekst worden de resultaten van alle onderzoeken gecombineerd zodat per soort(groep) een beeld ontstaat van aanwezigheid langs het tracé van de N35. De resultaten zijn afkomstig van de bureaustudie en het oriënterend veldbezoek, tenzij BTL-advies, Antea of Das&Boom als bron is aangegeven.

4.3.1 Vleermuizen

Uit de bureaustudie is gebleken dat langs het tracé waarnemingen zijn van rosse vleermuis, watervleermuis, franjestaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger en ruige dwergvleermuis bekend zijn (NDFF). In de tabel hieronder zijn enkele eigenschappen per vleermuissoort opgesomd (vleermuisnet.nl).

Tabel 1 Eigenschappen per vleermuissoorten (vleermuisnet.nl)

Vleermuissoort	Eigenschappen
Rosse vleermuis	• Jaagt meestal in open terrein boven water en moerassige gebieden en jaagt ook wel bij straatverlichting • Boombewonende soort en verblijft voornamelijk in boomholten
Laatvlieger	• Algemeen voorkomende vleermuissoorten • Verblijfplaatsen zijn vooral te vinden in gebouwen en in mindere mate in gaten of spleten in oudere bomen. • Foerageren zowel in het stedelijk gebied als daarbuiten. • Vaste vliegroutes van deze soorten kunnen overal aangetroffen worden waar lijnvormige landschapselementen de vaste verblijfplaatsen met de foerageergebieden verbinden
Gewone dwergvleermuis	• Algemeen voorkomende vleermuissoorten • Verblijfplaatsen zijn vooral te vinden in gebouwen en in mindere mate in gaten of spleten in oudere bomen. • Foerageren zowel in het stedelijk gebied als daarbuiten. • Vaste vliegroutes van deze soorten kunnen overal aangetroffen worden waar lijnvormige landschapselementen de vaste verblijfplaatsen met de foerageergebieden verbinden
Ruige dwergvleermuis	• Zowel in bosgebieden als in het stedelijk gebied • Vaste verblijfplaatsen zijn veelal holten en spleten in oude bomen maar ook in gebouwen achter betimmeringen en daklijsten of onder dakbedekking en op zolders. • Jaagt zowel in open als gesloten landschappen

	• Bosranden en lanen vormen vaste vliegroutes en foerageergebieden
Watervleermuis	• Voornamelijk aangetroffen in half open tot gesloten, waterrijk en bosrijk landschap • Jaagt boven langgerekte waterpartijen en in mindere maten boven grote open watervlakten of kleine besloten plassen • Verblijven hoofdzakelijk in holten in bomen, vaak beuk of eik, zoals die vaak in lanen, landgoederen, buitenplaatsen en bossen te vinden zijn • Winterverblijfplaatsen zijn vorstvrije en vochtige plaatsen met een constante temperatuur. Zoals kalksteengroeven, bunkers, forten, vestingwerken, kerktorens, steenovens, ijskelders en (kasteel)kelders, duikers, overkluizingen en oude, buitenwerking zijnde riolering
Franjestaart	• Foerageren bosrijke gebieden met waterpartijen of waterrijke gedeelten in een besloten omgeving zoals in en tussen de boomkronen en tussen de takken van grote struiken. Soms ook boven open water en boven begroeide oevers, boven en langs kleinschalige weilanden of akkers jagen en in open veestallen. • Verblijfplaatsen zijn vooral in bomen en recent ook in gebouwen (spleetvormige ruimten en zolders van kerken en boerderijen). • Winterverblijfplaats zijn vooral ondergrondse ruimten zoals groeven, forten, ijskelders en bunkers. Daarbij kruipen ze meestal diep weg in scheuren en kieren

Tabel 2 Waarnemingen van vleermuizen per deeltraject samengevat. Bron: Antea, conceptrapportage 31-10-2017.

Deeltraject	Verblijfplaats	Vliegroute/jachtgebied	Opmerkingen
Deeltraject Heino Noord	Baltsverblijven rosse vleermuis in beuken op km 12.2 (landgoed De Gunne) Paarverblijf gewone dwergvleermuis in bebouwing Zwolseweg 77	Parallelweg: gewone dwergvleermuis (jacht/vliegroute, 49 ex.)	Jagende en baltsende laatvlieger, gewone dwergvleermuis en franjestaart
Deeltraject Heino-Raalte	Zomerverblijf (2) gewone dwergvleermuis in bebouwing Zwolsestraat 18	Parallelwegen e.a.: gewone dwergvleermuis en laatvlieger jagend (geen vaste vliegroute) Gewone dwergvleermuis en laatvlieger jagend (geen vaste vliegroute)	Incidenteel rosse vleermuis Baltsende gewone dwergvleermuis (zonder binding aan bebouwing) Baltsende gewone dwergvleermuis (zonder binding aan bebouwing)
Deeltraject Mariënheem West	Geen	Gewone dwergvleermuis en laatvlieger jagend (geen vaste vliegroute), incidenteel ruige dwergvleermuis en rosse vleermuis	Baltsende gewone dwergvleermuis (zonder binding aan bebouwing)
Deeltraject Mariënheem Oost	Geen	Gewone dwergvleermuis jagend (geen vaste vliegroute)	Baltsende gewone dwergvleermuis (zonder binding aan bebouwing)

In de deelgebieden Heino-Noord en Heino-Raalte zijn verblijfplaatsen en/of essentiële vliegroutes aangetroffen binnen het onderzoeksgebied voor N35 (Antea, 2017).

4.3.2 Overige zoogdieren

De weilanden en (maïs)akkers vormen met name langs de randen een geschikt leefgebied voor algemeen voorkomende zoogdieren. Voor algemeen voorkomende muizen en spitsmuizen zoals veldmuis, aardmuis en bosspitsmuis zijn met name de ruige randen een geschikt biotoop. Daarnaast zijn ook waarnemingen van algemeen voorkomende soorten als egel, konijn, ree, hermelijn, bunzing, haas en vos bekend. De bermen langs de weg bieden geschikt leefgebied voor muizen, maar verblijfplaatsen van konijnen, egels en vossen worden hier niet verwacht door het drukke verkeer op de N35.

De groenstructuren nabij de weg, zoals de houtsingels, bieden wel migratieroutes voor algemeen voorkomende zoogdieren. Vooral de strook tussen de groenstructuren en weilanden/akkers bieden geschikte migratieroutes naar grotere groenstructuren in het achterland. Hier is weinig verstoring, de groenstructuren bieden voldoende dekking en de weilanden/akkers bieden geschikt foerageergebied voor algemeen voorkomende zoogdieren.

Eekhoorn

Eekhoorns komen voor in loofbos, naaldbos of gemengd bos maar ook in tuinen, parken en houtwallen in de buurt van bos. Mits er voldoende voedsel beschikbaar is, komen ze ook in bebouwd gebied. Hun voorkeur gaat uit naar ouder bos (naaldbomen ouder dan 20 jaar en loofbomen ouder dan 40-80 jaar) omdat daar meer voedsel en nestgelegenheid is. Eekhoorns bouwen nesten in bomen en is bolvormig, zo groot als een voetbal en heeft een doorsnede van 30 tot 50 cm. Het wordt op minstens 5 meter boven de grond gebouwd. Soms gebruiken ze ook boomholten, oude kraaien- of eksternesten of grote nestkasten als nestplaats. Naast één hoofdnest zijn ook 5-6 kleinere 'reservenesten' in gebruik. Soms bouwen eekhoorns nesten hoog in de boomkroon (Zoogdiervereniging).

Onderstaand zijn de waarnemingen en bijzonderheden van eekhoorn per deeltraject beschreven (resultaten van onderzoek BTL-advies, 2017). Deze komen zowel voort uit de bureaustudie als de veldinventarisatie. Daarbij wordt indien relevant de relatie gelegd met de algemene maatregel (obstakelvrije zone) en de locatie specifieke maatregelen. Op deeltrajecten Heino-Raalte en Mariënheem west zijn geen waarnemingen van eekhoorn bekend, ook is tijdens het veldbezoek geen geschikt habitat waargenomen. Voor foto's en kaartmateriaal wordt verwezen naar de bijlages van dit rapport.

Deeltraject Heino noord

Ter hoogte van Landgoed De Gunne is op 11 augustus 2016 op de Zuthemerweg een eekhoorn waargenomen (bron: NDFF), die de weg overstak. De waarnemingslocatie bevindt zich op circa 200 meter van de N35. Tijdens het veldbezoek is in het bos ten zuiden van de voorgenomen nieuwe particuliere weg (toegangsweg landgoed De Gunne) vanaf de Moerweg op 28 juli 2017 een vermoedelijk eekhoornnest waargenomen. Het bevond zich hoog in een beuk en was niet goed zichtbaar. Op basis van de zichtbare kenmerken van het nest (bolvormig en dode bladeren) en de waarneming van eekhoorn in de omgeving gaat het waarschijnlijk om een eekhoornnest.

Uit gegevens van de NDFF blijkt dat op 29 en 16 maart 2017 twee dode exemplaren (verkeersslachtoffers) ter hoogte van de kruising met de Raalterdwarsweg (km 15.4) zijn waargenomen. In de bomen binnen de projectscope zijn ter hoogte van de bovengenoemde kruising (Raalterdwarsweg) tijdens de veldbezoeken geen verblijfplaatsen van eekhoorn aangetroffen.

In de bosrand ten noorden van de Lemelerveldseweg en ten westen van de N35 is een nest van vermoedelijk eekhoorn waargenomen hoog in een boom. In het bosgebied ten zuiden van de Lemelerveldseweg zijn nog eens twee eekhoornnesten waargenomen. Deze nesten bevinden zich buiten de projectscope. Eekhoorns zijn niet aangetroffen.

Deeltraject Mariënheem oost

Op 1 juni 2016 is ter hoogte van de kruising met de Nijverdalseweg een eekhoorn waargenomen (bron: NDFF). Tijdens de veldinventarisatie zijn geen verblijfplaatsen waargenomen. Mogelijk betrof de waarneming uit 2016 een doortrekkend dier. Ter hoogte van de spoorwegovergang, de Keizersveldweg en langs de spoorlijn is wel geschikt habitat aanwezig (bosje, houtwal).

Boommarter

De boommarter leeft bij voorkeur in bossen. Boommarters kiezen hun rustplaatsen vaak in boomholten, konijnen-, vossen of dassenholen, tussen boomwortels of onder takkenbossen. Nesten zitten vaak in oude spechten- of eekhoornholen, regelmatig in inrottigsholten en soms in gebouwen die in of aan de rand van het bos staan (Zoogdiervereniging).

Langs de N35 zijn enkele waarnemingen van boommarter en steenmarter (NDFF) bekend. Tijdens het oriënterende veldbezoek zijn op de locaties waar de N35 bospercelen doorkruist, de bomen gecontroleerd op sporen van boommarter. Tijdens het veldbezoek zijn geen sporen van boommarter waargenomen in de bomen binnen de obstakelvrije zone. Daarnaast leidt de drukke N35 tot veel verstoring, waardoor het geen geschikt habitat biedt voor boommarter. De bospercelen verder weg van de N35 bieden wel geschikt leefgebied, waardoor tijdens migratie boommarters wel proberen de N35 over te steken.

Steenmarter

De steenmarter geeft de voorkeur aan steenachtige biotopen en schuilplaatsen, zoals steengroeven, rotsige hellingen en gebouwen. De steenmarter komt voor in parklandschap, maar ook in volkomen bosloze gebieden. Hij is vooral te vinden in de nabijheid van dorpen en boerderijen en tegenwoordig zelfs in grote steden (de steenmarter is een ‘cultuurvolger’). Daarbij is de aanwezigheid van elementen zoals groenstroken, heggen, bosjes, greppels en bermen van belang, omdat de steenmarter daar zijn voedsel zoekt (Zoogdiervereniging).

Tijdens het veldbezoek zijn geen sporen van steenmarter waargenomen. Het agrarische landschap met groenstructuren en boerderijen biedt echter wel geschikt leefgebied voor steenmarter. De soort zal incidenteel in de bermen foerageren en zich verplaatsen. Het vormt echter geen essentieel leefgebied.

Otter

Otters verblijven in een dagrustplaats die zich bevindt op oevers in dichte oevervegetaties (o.a. riet), struwelen en bosschages, maar ook in kunstmatige holten. De otters maken hierbij gebruik van boomstronken en wortelstelsels, oude holen van bijvoorbeeld muskusratten of konijnen, constructies van takken en modder gemaakt door bevers, nissen onder bruggen of betonpijpen (Zoogdiervereniging).

Rondom Zwolle zijn enkele waarnemingen van otter bekend (NDFF). Ook is er één waarneming van otter in het Overijssels kanaal bekend. De N35 kruist het Overijssels kanaal en enkele andere watergangen. De oevervegetatie van de kanalen nabij de N35 bieden geen geschikt habitat voor otter (zie Figuur 5). Door het ontbreken van dichte oevervegetaties (o.a. riet), struwelen en bosschages, en door de hoge mate van verstoring door de N35 is essentieel leefgebied van otter in het plangebied uitgesloten. Wel kan otter tijdens migratie de N35 proberen over te steken.

Das

De das geeft de voorkeur aan kleinschalig akker- en weidelandschap afgewisseld met bosjes, heggen en houtwallen. Het leefgebied van dassen moet voldoen aan voldoende dekking, weinig verstoring, een groot voedselaanbod en een bodem waarin ze goed kunnen graven, met een grondwaterstand van tenminste 1,5m onder het maaiveld. Dassen leven in uitgebreide zelf gegraven holenstelsels. Deze burchten liggen in bosranden, houtwallen, brede heggen, in hoogliggend terrein of op hellingen en altijd in de buurt van gras- en akkerland en water. Verder hebben dassen in hun voedselgebieden vluchtpijpen. Dit zijn eenvoudige holen in taluds, greppels en dergelijke waarin ze zich bij gevaar kunnen verbergen. Het territorium van dassen varieert doorgaans tussen 30 en 50 ha, afhankelijk van het aanbod aan voedsel. Dassen kunnen dan ook grote afstanden afleggen op zoek naar voedsel, tot wel 4 km vanaf de burcht.

Belangrijke delen van het leefgebied van das zijn gebieden waar het hele jaar eten te vinden is zoals bemeste graslanden met gras korter dan 5 centimeter. In zulke graslanden kan das op gemakkelijke wijze veel wormen vinden. Ook in oude en structuurrijke eikenbossen en bosjes kan hij het hele jaar voldoende en een gevarieerd aanbod aan voedsel vinden. Er zijn ook onderdelen, zoals (maïs)akkers, hoogstamboomgaarden en ruigten, die in een bepaald deel van het jaar geschikt zijn om voedsel in te zoeken (Zoogdiervereniging).

Uit de bureaustudie (NDFF) is gebleken dat in het gebied dassen voorkomen (zie Figuur 1). Door de afwisseling van groenstructuren, maisakkers en open terrein vormt het plangebied geschikt leefgebied voor das.

Figuur 1. Waarnemingen van dassen (rode stippen) nabij de N35 (gele lijn) (Bron; NDFF)

Met name de beplante lijnen, de weilanden en de maisakkers vormen geschikt leefgebied voor das (zie Figuur 6). Tijdens het oriënterend veldbezoek zijn geen dassenburchten of vluchtpijpen nabij de weg waargenomen. De groengebieden op grotere afstand van de weg bieden wel geschikt habitat voor dassenburchten.

De groenstructuren nabij de weg, zoals de houtsingels, bieden wel geschikte oriëntatiepunten en migratieroutes voor das. Vooral de strook tussen de groenstructuren en maisakkers en weilanden bieden geschikte wissels. Hier is weinig verstoring, de groenstructuren bieden voldoende dekking en de weilanden en maisakkers bieden geschikt foerageergebied. Tijdens het oriënterend veldbezoek zijn nabij locaties met mogelijke wissels geen sporen (krab- en/of vraatsporen) van das waargenomen. Echter het optimale seizoen om sporen van das waar te nemen is september tot en met mei (Kennisdocument Das, 2017), terwijl het

oriënterend veldonderzoek in augustus uitgevoerd. Doordat het gebied zeer geschikt is voor das, kan niet worden uitgesloten er wissels en foerageergebied nabij de N35 aanwezig zijn.

In opdracht van RWS heeft Das&Boom een verdiepend onderzoek (2018) gedaan naar het leefgebied van de das in verband met de reconstructie van de N35.

Heino noord: op vier locaties is in de nabijheid van dit deeltraject dassenactiviteit bekend.

Heino-Raalte: op vier locaties is in de nabijheid van dit deeltraject dassenactiviteit bekend.

Marienheem west: op één locatie is in de nabijheid van dit deeltraject (mogelijke) dassenactiviteit bekend.

Marienheem oost: in de nabijheid van dit deeltraject is geen dassenactiviteit bekend.

De wegbermen zelf bieden geen geschikt foerageergebied voor das, door de hoge mate van verstoring van het verkeer. Doordat geregeld aangereden dassen worden aangetroffen proberen dassen wel de N35 over te steken. Dit blijkt ook uit de verzamelde gegevens van Das&Boom (2018).

4.3.3 Vogels

Overal kunnen in het seizoen broedende vogels aangetroffen worden, in de stad en op het platteland, in gebouwen en op akkers en in weilanden. In de gegevens van het NDFF wordt dan ook een enorme rijkdom aan vogelsoorten genoemd. De meeste waarnemingen betreffen geen nestlocaties. Het gaat voornamelijk om overvliegende exemplaren of verkeersslachtoffers (kerkuil). Hoewel NDFF wel een indicatie geeft van de mogelijke aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten (o.a. buizerd, sperwer, kerkuil) en in dit geval een roekenkolonie.

Algemene broedvogels

De bomen, bosgebieden en struwelen langs de N35 bieden geschikte nestgelegenheden voor algemeen voorkomende broedvogels zoals merel en koolmees. De watergangen kunnen geschikte nestgelegenheden bieden voor watervogels zoals wilde eend, ganzen en meerkoet.

In het voorjaar zijn de akkers en weilanden geschikt als broedbiotoop voor algemene weidevogels, zoals kievit, scholekster maar ook enkele exemplaren van de rode lijst soorten als de grutto en veldleeuwerik zijn bekend in de omgeving (NDFF).

Doordat de sloten langs de N35 snel droogvallen, bieden deze geen geschikt leefgebied voor watervogels zoals wilde eend en meerkoet. De grotere watergangen zoals het Overijssels kanaal en Raalterwetering bieden wel geschikt habitat voor deze algemeen voorkomende watervogels.

Jaarrond beschermde nesten

Hieronder wordt per deeltraject de resultaten van het soort specifieke veldonderzoek aangegeven (resultaten van onderzoek BTL-advies 2017).

Heino noord

Ten zuiden van het Overijssels kanaal bevinden zich in de acacia's tussen de N35 en de parallelweg enkele spechtenholten. Ten tijde van het veldbezoek zijn in de buurt van de holten een grote bonte specht en enkele spreeuwen waargenomen, die deze als nestplaats gebruiken. De meeste bomen bevinden zich buiten de zone van 4,5 meter. Mogelijk dat een enkele boom met holten wel binnen of direct aangrenzend aan de zone staat.

Ter hoogte van km 11.3 is boven het bosperceel aan de noordzijde van de N35 een zwevende buizerd waargenomen (d.d. 8 mei 2017). Tijdens het vervolgbezoek op 14 juni 2017 is de locatie nader bezocht. Door de hoge dichtheid aan bomen en (doorn)struiken was de locatie ondoordringbaar en niet volledig te inspecteren. Deze locatie bevindt zich buiten de obstakelvrijezone van 4,5 meter maar mogelijk wel binnen de invloed zone van de specifieke maatregelen, namelijk het realiseren van een nieuw kruispunt.

Ter hoogte van Landgoed De Gunne (km 12.1) is een overvliegende buizerd waargenomen, welke vermoedelijk zijn/haar horst heeft op het landgoed zelf. Op de grens van het landgoed met de weg bevindt zich een verlaten nestholte in een beuk. Vermoedelijk gaat het om een nest van kauw. Ten zuiden van de N35 bevinden zich enkele beuken met spechtenholten, welke vermoedelijk voor een deel als nestplaats voor

spreeuw fungeren. Mogelijk dat een enkele boom zich binnen of aangrenzend aan de obstakelvrije zone bevindt.

Heino – Raalte

Ter hoogte van km 16.3 is in het bos aan de oostzijde een potentieel roofvogel nest in een grove den aangetroffen. Tijdens de veldbezoeken op 10 mei, 14 juni en 28 juli jl. zijn geen vogels in de buurt van het nest waargenomen. Hierdoor kan de aanwezigheid van een jaarrond beschermd nest worden uitgesloten. In de bosstrook ter hoogte van de manege 't Reelaer groeien meerdere beuken met holten. In één van de holten is een broedende spreeuw waargenomen. De dieren waren druk bezig met de aanvoer van voedsel voor de jongen. Daarnaast zijn enkele grotere holten aangetroffen met oud nestmateriaal, vermoedelijk van kauw. De bomen met holten bevinden zich buiten de obstakelvrije zone, maar mogelijk wel binnen de scope van de voorgenomen aanleg van een nieuwe parallelweg. In het bosgebied (eigendom gemeente Raalte) in het noordwesten (tegenover het benzinestation) bevinden zich twee nesten welke vermoedelijk door zwarte kraai zijn gebouwd. Tijdens de veldbezoeken op 15 mei, 14 juni en 28 juli zijn geen vogels op of in de buurt van de nesten waargenomen. Ook deze nesten bevinden zich binnen de scope van de voorgenomen aanleg van de parallelweg.

Mariënheem west

Ter hoogte van km 20.9 bevindt zich aan de noordzijde van de weg op het landbouwperceel een torenvalkkast op een paal. Op 14 juni is nestmateriaal waargenomen in de kast. Het is niet duidelijk of dit van torenvalk of een kraaiachtige is. Mogelijk dient de paal verplaatst te worden i.v.m. de aanleg van de beoogde parallelweg.

Op het particuliere terrein ten noorden van de afslag naar de Schoonhetenseweg is een nestkast van steenuil waargenomen ter hoogte van km 22.9. Het is onduidelijk of deze gebruikt wordt: sporen (veren, braakballen, ontlasting) zijn niet waargenomen en uit de NDFF komen de afgelopen 10 jaar geen waarnemingen van steenuil in de omgeving van het gebied naar voren. De nestkast bevindt zich in het bosje, op relatief grote afstand van de weg (circa 150 m).

Mariënheem oost

In de boom aan de noordzijde van de weg ter hoogte van km 24.4, is op 5 mei een nest van zwarte kraai waargenomen. Op 15 juni zijn hier drie zwarte kraaien waargenomen. Daarnaast zijn in de eiken nabij km 24.9 twee lege nesten van vermoedelijk zwarte kraai aangetroffen. Op zowel 5 mei, 15 juni als 28 juli waren deze nesten niet bezet. Ook is hier een verlaten nest van houtduif waargenomen.

4.3.4 Amfibieën

In het plangebied zijn waarnemingen van algemeen voorkomende amfibieën, zoals bruine kikker, gewone pad en bastaardkikker bekend (NDFF). De sloten langs de N35 bieden geen geschikt habitat voor deze soorten, aangezien de sloten snel droogvallen. De watergangen welke de N35 kruist, zoals het Overijssels kanaal en de Nieuwe Raalter wetering, en het tussenwatertje ter hoogte van de Heinoseweg bieden wel geschikt leefgebied voor algemeen voorkomende amfibieën.

4.3.5 Reptielen

Tijdens het veldbezoek zijn buiten het plangebied levende levendbarende hagedis, zandhagedis en hazelworm niet waargenomen, ook is geen geschikt habitat waargenomen. De drukke N35 met de intensief beheerde grasbermen en de bomenrijen biedt geen geschikt habitat. De aanwezigheid van deze soorten op maatregellocaties kan redelijkerwijs worden uitgesloten.

4.3.6 Vlinders, libellen en andere ongewervelden

Nabij het plangebied zijn waarnemingen van aardbeivlinder bekend (NDFF). Aardbeivlinder is tijdens het veldbezoek niet waargenomen. Ook is geschikt habitat, zoals droge graslanden, heiden, lage pioniersvegetaties, kapvlakten en schrale zomen langs bosranden met lage vegetatie en hoge dichtheid van de waardplanten (tormentil), niet waargenomen. Andere beschermde ongewervelden worden niet in het plangebied verwacht doordat het plangebied wordt gekenmerkt door een voedselrijke vegetatie. Beschermde soorten stellen kritischere eisen aan hun habitat, die ontbreken in het plangebied. De aanwezigheid van beschermde ongewervelden kan worden uitgesloten.

4.3.7 Vissen

Er zijn in het plangebied en omgeving geen waarnemingen bekend van beschermde vissen (NDFF). Alleen het verspreidingsgebied van grote modderkuiper valt binnen het plangebied (RAVON). Echter door het ontbreken van ondiepe wateren met een dikke modderlaag en een uitbundige waterplantengroei wordt deze soort niet in het plangebied verwacht. De droogvallende bermsloten bieden geen geschikt leefgebied voor vissen. De aanwezigheid van beschermde vissen kan worden uitgesloten.

4.3.8 Planten

Er zijn in het plangebied en omgeving geen waarnemingen bekend van beschermde plantensoorten (NDFF). De stikstofrijke en intensief beheerde bermen bieden ook geen geschikt leefgebied voor beschermde planten. De aanwezigheid van beschermde planten kan worden uitgesloten.

4.4 Overzicht per deeltraject

In onderstaande tabel zijn de aangetroffen en/of verwachte soorten opgenomen per deeltraject.

Tabel 3 Waarnemingen van beschermde soorten per deeltraject. .

Deeltraject	Aangetroffen soorten
Deeltraject Heino noord	**Vleermuizen**: Baltsverblijven rosse vleermuis in beuken op km 12.2 (landgoed De Gunne) en paarverblijf gewone dwergvleermuis in bebouwing Zwolseweg 77; Vliegroute gewone dwergvleermuis langs parallelweg **Eekhoorn**: nest in bos ten zuiden van nieuwe toegangsweg landgoed De Gunne **Andere zoogdieren**: muizen hebben mogelijk verblijfplaatsen in bermen, andere soorten kunnen incidenteel voorkomen (op doortrek of foeragerend, geen verblijfplaats), boommarter kan incidenteel bij bosranden voorkomen (geen nesten in plangebied), das is bekend in de omgeving **Algemene broedvogels**: in bomen en struiken en langs watergangen kunnen algemene vogels tot broeden komen **Algemene amfibieën**: in groenstructuren nabij watertjes en sloten
Deeltraject Heino-Raalte	**Vleermuizen**: Jachtgebied gewone dwergvleermuis en laatvlieger langs parallelwegen e.a. (geen vaste vliegroute) **Andere zoogdieren**: muizen hebben mogelijk verblijfplaatsen in bermen, andere soorten kunnen incidenteel voorkomen (op doortrek of foeragerend, geen verblijfplaats), boommarter kan incidenteel bij bosranden voorkomen (geen nesten in plangebied), das is bekend in de omgeving **Algemene broedvogels**: in bomen en struiken en langs watergangen kunnen algemene vogels tot broeden komen **Algemene amfibieën**: in groenstructuren nabij watertjes en sloten
Deeltraject Mariënheem west	**Vleermuizen**: Gewone dwergvleermuis en laatvlieger jagend (geen vaste vliegroute) **Andere zoogdieren**: muizen hebben mogelijk verblijfplaatsen in bermen, andere soorten kunnen incidenteel voorkomen (op doortrek of foeragerend, geen verblijfplaats), das is bekend in de omgeving **Algemene broedvogels**: in bomen en struiken en langs watergangen kunnen algemene vogels tot broeden komen **Algemene amfibieën**: in groenstructuren nabij watertjes en sloten
Deeltraject Mariënheem oost	**Vleermuizen**: Gewone dwergvleermuis jagend (geen vaste vliegroute) **Andere zoogdieren**: muizen hebben mogelijk verblijfplaatsen in bermen, andere soorten kunnen incidenteel voorkomen (op doortrek of foeragerend, geen verblijfplaats) **Algemene broedvogels**: in bomen en struiken en langs watergangen kunnen algemene vogels tot broeden komen **Algemene amfibieën**: in groenstructuren nabij watertjes en sloten

5 EFFECTBESCHRIJVING EN TOETSING

5.1 Effectbeschrijving per beschermde soortgroep

Hieronder wordt de verschillende effecten van de werkzaamheden per soortgroep beschreven.

Vleermuizen

Heino noord
Op geen van de locaties met essentiële vliegroutes (parallelweg) is sprake van kap van bomen. Alleen enkele losstaande bomen worden gekapt, dit heeft geen invloed op vliegroutes of jachtgebieden van vleermuizen.
De beuken alwaar een aantal exemplaren van rosse vleermuis hun baltsverblijven hebben ter plaatse van landgoed De Gunne worden niet gekapt. Effecten op verblijfplaatsen als gevolg van de aanpassingen zijn daarmee niet aan de orde.

Heino-Raalte
Op dit deeltraject foerageren vleermuizen langs de N35, maar is geen sprake essentiële vliegroutes. Dat een aantal bomen langs de N35 zal worden gekapt heeft geen effect op het functioneren van het gebied voor vleermuizen.

Mariënheem west
Op dit deeltraject foerageren vleermuizen langs de N35, maar is geen sprake essentiële vliegroutes. Dat een aantal bomen langs de N35 zal worden gekapt heeft geen effect op het functioneren van het gebied voor vleermuizen.

Mariënheem oost
Op dit deeltraject foerageren vleermuizen langs de N35, maar is geen sprake essentiële vliegroutes. Dat een aantal bomen langs de N35 zal worden gekapt heeft geen effect op het functioneren van het gebied voor vleermuizen.

Overige zoogdieren

Eekhoorn

Heino noord
Uitgaande van het enkel verharden van de aanwezige onverharde toegangsweg van de landgoed de Gunne is geen sprake van een permanent effect op het eekhoornnest in het naastgelegen bos als gevolg van het ontwerp. Er worden geen bomen gekapt ten behoeve van de verharding.

Mogelijk is er wel sprake van tijdelijke verstoring door geluid. Omdat het nest zich hoog in de boom bevindt, de nestboom onderdeel vormt van het achterliggende bos en er reeds een toegangsweg aanwezig is, zal dit effect naar verwachting beperkt zijn en niet ten koste gaan van het nest.

Bij het kappen van de bomen aan de bosrand, die verwijderd moeten worden ten behoeve van de obstakelvrijezone, bestaat de kans dat ook de boom met het eekhoornnest gekapt wordt. Dit heeft geen effect van betekenis op het totale functionele leefgebied van de eekhoorn. Er blijft na de kap van enkele bomen voldoende geschikt leefgebied over op het landgoed (BTL-advies, 2017).

Mariënheem oost

Uit het onderzoek zijn op deze trajecten geen verblijfplaatsen van eekhoorn naar voren gekomen in de bomen binnen de projectscope. In het verleden zijn wel exemplaren van eekhoorn op locaties in de omgeving waargenomen. Op delen van de trajecten is geschikt leefgebied voor de soort aanwezig. De voorgenomen werkzaamheden zijn relatief weinig ingrijpend, waardoor voldoende geschikt leefgebied in de omgeving aanwezig blijft. Effecten op eekhoorns zijn hierdoor uitgesloten (BTL-advies, 2017).

Boommarter

Binnen de obstakelvrije zone staan geen bomen met verblijfplaatsen van boommarter. Hierdoor wordt bij het kappen van bomen geen verblijfplaatsen van boommarter aangetast. Door het verwijderen van vegetatie voor het aanleggen van parallelwegen en watergangen kan foerageergebied van boommarter verloren gaan.

Echter in de directe omgeving, verder weg van de verstoring van de N35, is geschikter foerageergebied aanwezig. Het verwijderen van vegetatie leidt hierdoor niet tot afname van functioneel leefgebied. Effecten op boommarter zijn uitgesloten.

Steenmarter

In het kader van dit project wordt geen bebouwing verwijderd. Hierdoor worden er geen verblijfplaatsen van steenmarter aangetast. Door het verwijderen van vegetatie voor het aanleggen van parallelwegen en watergangen kan foerageergebied van steenmarter verloren gaan. Echter in de directe omgeving, verder weg van de verstoring van de N35, is geschikter foerageergebied aanwezig. Het verwijderen van vegetatie leidt hierdoor niet tot afname van functioneel leefgebied. Effecten op steenmarter zijn uitgesloten.

Das

In opdracht van RWS heeft Das&Boom een verdiepend onderzoek (2018) gedaan naar het leefgebied van de das in verband met de reconstructie van de N35. In het onderzoek is aangegeven welke mogelijke nadelige effecten de werkzaamheden hebben op das. Dit is in lijn met de in het oriënterend onderzoek getrokken conclusies.

Het aanpassen van de kruising nabij km 10.9-11.4 (deeltraject Heino-Noord) heeft geen effect, hier worden vanwege het open landschap geen dassen verwacht. De das komt in de nabijheid (ten oosten van deze locatie) voor en kan incidenteel langs deze locatie komen. Effecten op verblijfplaatsen en essentieel leefgebied zijn hier uitgesloten.

De aanleg van de parallelweg ter hoogte van km 16.1-17.0 (deeltraject Heino-Raalte) heeft mogelijk effect op essentieel leefgebied van das. De aanleg van de faunapassage een stukje zuidelijker (km 17.3) heeft naar verwachting een positieve uitwerking op dit leefgebied.

De aanleg van de parallelweg ter hoogte van km 21.8-24.0, met aansluitingen/kruispunt (deeltraject Mariënheem west), heeft mogelijk effect op essentieel leefgebied van de das. Doordat de das zeer honkvast is, kan het verwijderen van elementen (wissels, oriëntatiepunten en foerageergebieden) uit het essentieel leefgebied negatieve effecten hebben op de vaste verblijfplaatsen.

Vogels

Algemene broedvogels
Broedvogels morgen niet verstoord worden. Hiermee zal rekening gehouden moeten worden met de planning van de werkzaamheden. De werkzaamheden kunnen wel leiden tot aantasting van nesten.

Kraaiennesten en spechtenholen
Een deel van de nesten binnen de obstakelvrije zone zijn kraaiennesten en spechtenholten. Spechten en kraaien zijn geen vogels met jaarrond beschermd nest. Het nest van specht en zwarte kraai kan jaarrond beschermd zijn wanneer zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. De meeste nestbomen zullen niet worden gekapt. Alleen de nestboom van zwarte kraai op km 24.4 wordt wel gekapt. Echter door de aanwezigheid van bossages en bomen in de nabije omgeving kunnen kraaien gemakkelijk een nieuw nest maken. Hierdoor zijn er geen zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden om dit kraaiennest jaarrond te beschermen.

Jaarrond beschermde nesten
De meeste jaarrond beschermde nesten die tijdens het veldbezoek zijn waargenomen vallen buiten de obstakelvrije zone. Hierdoor heeft het kappen van vegetatie binnen de obstakelvrije zone geen effect op deze nesten. Enkele nesten vallen binnen de obstakelvrije zone of zeer dichtbij deze zone. Deze nesten en mogelijke effecten worden hieronder beschreven (BTL-advies, 2017).

Mariënheem west

De aanwezigheid van steenuilenterritorium kan op voorhand niet worden uitgesloten, maar mocht er een steenuilenterritorium ter hoogte van km 22.9 aanwezig zijn, dan heeft de kap van de bomen aan de overzijde van de N35 hier geen effect op.

Amfibieën

De aanleg van parallelwegen nabij het Overijssels kanaal, de Nieuwe Raalter wetering en het tussenwatertje ter hoogte van de Heinoseweg kan algemeen voorkomende amfibieën verstoren of doden.

Door het graven van nieuwe watergangen wordt nieuw leefgebied voor algemeen voorkomende amfibieën gecreëerd. Dit heeft een positief effect op deze soorten, waardoor geen permanent effect optreedt.

5.2 Toetsing

In de onderstaande paragrafen is per deeltraject op basis van de effectbeschrijving in de vorige paragraaf aangegeven welke verbodsbepalingen van de Wnb kunnen worden overtreden als gevolg van het ontwerp en de aanlegwerkzaamheden. Daarbij is nog geen rekening gehouden met eventueel te nemen mitigerende maatregelen. Op basis van de uitkomst van deze toetsing is bepaald of en zo ja, welke mitigerende maatregelen nodig zijn. Deze zijn beschreven in de volgende paragraaf.

5.3 Mitigerende maatregelen en zorgplicht

In deze paragraaf zijn de maatregelen beschreven om overtreding van de verbodsbepalingen te voorkomen. Het toepassen van deze maatregelen tijdens de uitvoering van de werkzaamheden is niet vrijblijvend. De Wnb schrijft namelijk voor dat een ontheffing alleen verleend kan worden als er geen andere bevredigende oplossing is en de staat van instandhouding van de soort niet in gevaar komt. Dat betekent dat als mitigatie in redelijkheid mogelijk is, dit ook verplicht is. Verder zijn vaak ook nadere maatregelen noodzakelijk om tegemoet te komen aan de zorgplicht. Verder kan een ontheffing alleen verleend worden wanneer er geen gevolgen zijn voor de gunstige staat van instandhouding van de soort. Om dit zeker te stellen kan het nodig zijn een compenserende maatregel uit te voeren.

Opmerking: Onderstaande mitigerende maatregelen hebben alle betrekking op de realisatiefase. De mitigerende maatregelen zijn noodzakelijk om de werkzaamheden binnen de geldende wet- en regelgeving te kunnen uitvoeren. Wanneer maatregelen betrekking hebben op de permanente, in het bestemmingsplan vast te leggen, situatie dan is dit expliciet aangegeven met de afkorting ‘BPM’ (bestemmingsplanmaatregel). Dit is het geval wanneer sprake is van verlies van een vaste verblijfplaats van een soort waarvoor geen vrijstelling geldt of verlies van leefgebied dat essentieel is voor het behoud van een dergelijke verblijfplaats.

5.3.1 Alle deeltrajecten

De volgende mitigerende maatregelen hebben betrekking op alle deeltrajecten.

Algemene zorgplicht

Algemeen

- De algemene zorgplicht bepaalt dat er tijdens werkzaamheden voor moeten worden gezorgd dat geen onnodige schade of verstoring wordt veroorzaakt.
- Neem alle werkzaamheden op in een ecologisch werkprotocol.
- Voer alle werkzaamheden uit onder begeleiding van een ter zake kundige ecoloog.
- De provincie Overijssel heeft een algemene vrijstelling afgegeven voor de algemeen voorkomende zoogdieren en amfibieën. Voor deze soorten geldt te allen tijde wel de zorgplicht.

Fysieke omgeving en aanwezigheid soorten

- Werk in één richting, richting open water/verbindingen. Hierdoor kunnen dieren (zowel op het land als in het water) de werkzaamheden ontvluchten. Houd er ook rekening mee dat de zijde waar niet gewerkt wordt, wel voldoende dekking biedt om vluchten mogelijk te maken. Wanneer er in de natuurlijke situatie te weinig dekking is, kan deze tijdelijk worden aangeboden door middel van bijvoorbeeld takkenbossen.
- Structuren die gebruikt kunnen worden als verblijfplaats door dieren, waaronder takkenhopen, puin en bladeren, boomstammen en stronken, worden zoveel mogelijk gespaard. Wanneer het sparen van dergelijke structuren niet mogelijk is, worden deze vooraf gecontroleerd op aanwezigheid van dieren. Wanneer dieren (egels, padden, kikkers e.d.) worden aangetroffen worden deze direct en zorgvuldig verplaatst naar een vergelijkbare structuur buiten het werkgebied, maar binnen het leefgebied van deze soorten.
- Laat terreindelen die gehandhaafd blijven zoveel mogelijk met rust. Onnodige verstoring door betreding, licht en geluid wordt vermeden.
- Let tijdens de werkzaamheden continu op de aanwezigheid van al dan niet beschermde planten en dieren. Ook buiten kernleefgebieden kunnen incidenteel beschermde soorten voorkomen (bijvoorbeeld op

doortrek). Bij aantreffen van dieren en planten moet worden voorkomen dat deze gedood of verwond c.q. (bij planten) onnodig aangetast worden. In het geval dat een ingreep toch samenvalt met de aanwezigheid van beschermde soorten, neem in overleg met de ecoloog passende maatregelen of zoek naar een andere oplossing.

Fasering
- Voer werkzaamheden in watergangen zoveel mogelijk uit in de maanden september-oktober (d.w.z. na de voortplantingsperiode en vóór de winterrust van amfibieën). Werk in ieder geval bij een watertemperatuur boven de 5° C en wanneer er geen sprake is van ijsvorming.
- Muizenholen: voer werkzaamheden rond de holen uit in de periode augustus t/m november (buiten het voorplantingsseizoen).
- Werkzaamheden vinden in principe plaats in de daglichtperiode, zodat verstoring van de omgeving door (bouw)verlichting wordt voorkomen. Bij nachtelijke verlichting van bouwplaatsen en opslagterreinen wordt uitstraling naar de omgeving zoveel mogelijk voorkomen.

Algemene broedvogels

Alle vogels zijn tijdens het broedseizoen beschermd. Daarom dienen onderstaande maatregelen genomen te worden:

- Voorkom altijd schade aan broedvogels. Kap van bomen en verwijderen van opgaande vegetatie moet buiten broedseizoen (15 maart- 15 juli) [1] worden uitgevoerd.
- Indien het niet mogelijk is om (uitsluitend) buiten het broedseizoen in potentieel broedgebied te werken, dan dient de vegetatie buiten het broedseizoen te worden verwijderd, zodat de het plangebied ongeschikt wordt gemaakt om te broeden. Houd resterende vegetatie kort tijdens het broedseizoen.
- Voorafgaand aan werkzaamheden wordt binnen de te verwachten beïnvloedingssfeer van de werkzaamheden gezocht naar broedende vogels. In voorkomende gevallen worden nesten duidelijk en zonder verstoring te veroorzaken gemarkeerd, ontzien en/of afgeschermd tot het tijdstip waarop het nest wordt verlaten na succesvol broeden. Indien het vermoeden bestaat dat de werkzaamheden alsnog leiden tot verstoring met wezenlijke invloed op het broedsucces, wordt maatwerk getroffen of worden de werkzaamheden opgeschort;
- Deze maatregelen worden uitgevoerd in overleg met en onder begeleiding van een ter zake kundige op het gebied van (broed)vogels.

5.3.2 Deeltraject Heino noord

De volgende mitigerende maatregelen hebben betrekking op de maatregelen deeltraject Heino noord

Vleermuizen

- Tijdens de realisatiefase kan sprake zijn verstoring van essentiële vliegroutes wanneer tijdens het vliegseizoen ’s nachts wordt gewerkt onder kunstlicht. Door buiten vliegperiodes te werken (overdag en/of tijdens winterperiode) wordt dit vermeden.
- Wanneer het niet mogelijk is om buiten vliegperiodes te werken dient verlichting zodanig te zijn aangepast (kleur van verlichting of richting/verstrooiing van licht) dat geen verstoring van de essentiële vliegroutes plaatsvindt. Er kan worden gekozen worden voor armaturen die weinig strooilicht veroorzaken.

Das

Maatregelen op basis van advies Das&Boom (2018):

- Repareren (indien noodzakelijk) en verlengen van de faunatunnel op km 10.935.
- Aanleggen loopplank over sloot in het verlengde van de faunatunnel.
- Aan de westzijde van de N35 afbreken deel raster wat haaks op de N35 staat en langs het oude bos (circa km 10.650). Doortrekken van het bestaande raster vanaf 10.935 tot aan km 10.3.

[1] *Voor een begrip als ‘broedseizoen’ is geen standaardperiode te hanteren. Afhankelijk van de soort en weersomstandigheden in een bepaald jaar kunnen soorten veel eerder of juist later broeden dan normaal het geval zou zijn. Dit kan zelfs per regio verschillen. Voor de wet is van belang of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De vaak geciteerde periode 15 maart t/m 15 juli is dus slechts een indicatie. De periode januari tot begin oktober kan theoretisch door broedvogels nog gebruikt worden als een broedperiode. Voor aanvang van de werkzaamheden dient altijd op broedgevallen gecontroleerd te worden.*

- Aan de oostzijde van de N35 nieuw raster plaatsen vanaf km 11.0 tot aan bestaand raster bij Overijssels Kanaal (circa 10.250).
- Aan oostzijde N35 dassenrooster plaatsen op de inrit naar boerderij Davenschot in het verlengde van het dassenraster.

5.3.3 Deeltraject Heino-Raalte en Mariënheem west

De volgende mitigerende maatregelen hebben betrekking op de deeltrajecten Heino-Raalte en Mariënheem west

Das

Uit nader onderzoek is niet gebleken dat de werkzaamheden leiden tot het verwijderen van essentiële wissels en dat het nemen van maatregelen noodzakelijk is. Eventuele maatregelen kunnen zijn:
- Werk buiten de kwetsbare periode van das. De kwetsbare periode van de voortplanting begint bij de zwangerschap in december en eindigt op het moment dat de jongen zelfstandig hun weg kunnen gaan begin juli.
- Voor zonsondergang, maar niet later dan 19.00 uur, moet de bijkomende menselijke invloed zo veel als mogelijk tenietgedaan zijn. Wissels zijn weer toegankelijk, afval is opgeruimd, gebruikte machines en voertuigen zijn uit het gebied verwijderd.
- In deeltraject Heino-Raalte zijn hoe dan ook vier faunapassages opgenomen.

NB De maatregelen zijn opgenomen onder voorbehoud. Uit nader onderzoek moet blijken of de genoemde deeltrajecten daadwerkelijk van belang zijn voor das en of de maatregelen effect hebben op essentiële onderdelen van dit leefgebied.

Bij deeltraject Heino-Raalte bevindt een roekenkolonie zich binnen de obstakelvrije zone. Ter plaatse van de roekenkolonie wordt echter een geleiderail aangebracht. Dit betekent dat het verwijderen van bomen niet noodzakelijk is. Ernstige verstoring van de kolonie dient voorkomen te worden conform de maatregelen die zijn genoemd onder algemene broedvogels. Op basis van de ingreep is op voorhand de verwachting dat geen aanvullende maatregelen nodig zijn.

5.4 Effectbeschrijving en toetsing Natuurnetwerk Nederland

5.4.1 Ligging NNN en effecten maatregelen

Het plangebied valt niet binnen de begrenzing van het NNN. In Bijlage H is de ligging van de maatregelen ten opzichte van de NNN weergegeven. Geen sprake is van ruimtebeslag op het NNN en van een effect op de wezenlijke kenmerken en waarden.

Bij Heino Noord is sprake van ruimtebeslag op de Zone voor Ondernemen met Natuur en Water (ZONW). In de ZONW is ruimte voor economische ontwikkeling, in combinatie met versterking van natuur, landschap en water. De zone biedt ruimte voor groen ondernemerschap, maar heeft geen betrekking op het voorgenomen initiatief.

6 CONCLUSIES

Als gevolg van de werkzaamheden langs de N35:

- Kunnen verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming ten aanzien van beschermde soorten worden overtreden. Het gaat hier met name om effecten op vleermuizen, eekhoorn en algemeen voorkomende zoogdieren en amfibieën en vogels. Deze overtredingen kunnen worden voorkomen door het treffen van mitigerende maatregelen (zie paragraaf 5.3). In deze paragraaf zijn de mitigerende maatregelen beschreven. Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden worden deze uitgewerkt in een ecologisch werkprotocol, zodat een juiste uitvoering van de maatregelen gegarandeerd is.
- Kan overtreding van verbodsbepalingen wel worden voorkomen ten aanzien van das. In opdracht van RWS heeft Das&Boom een verdiepend onderzoek (2018) gedaan naar het leefgebied van de das in verband met de reconstructie van de N35. In het onderzoek is aangegeven welke mogelijke nadelige effecten de werkzaamheden hebben op de Das en welke maatregelen genomen kunnen worden om deze effecten te mitigeren en/of te compenseren. Ook is beschreven in hoeverre de al bestaande faunavoorzieningen, indien nodig, verbeterd kunnen worden. De uitkomsten van het verdiepende onderzoek zijn dat er geen ontheffing Wnb nodig is voor de das, indien door RWS invulling wordt gegeven aan de mitigerende maatregelen zoals gesteld in de rapportage van Das&Boom.
- Is er sprake van permanent ruimtebeslag op ZONW van de provincie Overijssel. De zone biedt ruimte voor groen ondernemerschap, maar heeft geen betrekking op het voorgenomen initiatief.

7 BRONNEN

- Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), https://ndff-ecogrid.nl, geraadpleegd in september 2017
- RAVON, www.ravon.nl, geraadpleegd in september 2017
- FLORON, www.floron.nl, geraadpleegd in september 2017
- Zoogdiervereniging, www.zoogdiervereniging.nl, geraadpleegd in september 2017
- Vlinderstichting, www.vlinderstichting.nl, geraadpleegd in september 2017
- Overijssel.nl; http://www.overijssel.nl/loket/zoeken-loket/@Lk(/wet-1/, geraadpleegd in september 2017.

- Quickscan faunamaatregelen Rijksweg N35, Ecogroen, 16 september 2016
- Inventarisatie jaarrond beschermde vogelnesten, BTL-advies, concept 11 augustus 2017
- Inventarisatie eekhoorn, BTL-advies, concept 11 augustus 2017
- Inventarisatie vleermuizen, BTL-advies, concept 31 oktober 2017
- Onderzoek Das, Das&Boom, november 2018
- Kennisdocument das, Bij12, 2017

BIJLAGE A RELEVANTE ARTIKELEN WET NATUURBESCHERMING

HOOFDSTUK 1

Artikel 1.11

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
   a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
   b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
   c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.
3. Het eerste lid is niet van toepassing op handelen of nalaten in overeenstemming met het bij of krachtens deze wet of de Visserijwet 1963 bepaalde.

HOOFDSTUK 3

Artikel 3.1

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Artikel 3.3

1. Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen van verboden als bedoeld in artikel 3.1 of artikel 3.2, zesde lid, ten aanzien van vogels van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van hun nesten, rustplaatsen of eieren.
2. Provinciale staten kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van verboden als bedoeld in artikel 3.1 of artikel 3.2, zesde lid, ten aanzien van vogels van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van hun nesten, rustplaatsen of eieren.
3. Onze Minister kan ontheffing of vrijstelling verlenen van:
   a. a. de verboden, bedoeld in artikel 3.2, eerste lid, ten aanzien van vogels, dood of levend, of gemakkelijk herkenbare delen daarvan, of ten aanzien van uit deze vogels verkregen producten van daarbij aangewezen soorten, of
   b. b. regels, gesteld krachtens artikel 3.2, vierde lid.
4. Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:
   a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
   b. zij is nodig:
      1°. in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
      2°. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
      3°. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
      4°. ter bescherming van flora of fauna;
      5°. voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of

6°. om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan;

c. de maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Artikel 3.5

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Artikel 3.8

1. Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen van een of meer van de verboden, bedoeld in de artikelen 3.5 en 3.6, tweede lid, ten aanzien van dieren of planten van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van de voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren van daarbij aangewezen soorten.
2. Provinciale staten kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van een of meer van de verboden, bedoeld in de artikelen 3.5 en 3.6, tweede lid, ten aanzien van dieren of planten van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van de voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren van daarbij aangewezen soorten.
3. Onze Minister kan ontheffing of vrijstelling verlenen van een of meer van de verboden, bedoeld in artikel 3.6, eerste lid, of van regels gesteld krachtens artikel 3.7, ten aanzien van dieren of planten van daarbij aangewezen soorten, dan wel ten aanzien van de voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren van daarbij aangewezen soorten.
4. Bij de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in artikel 3.7, eerste lid, kan worden bepaald dat gedeputeerde staten ontheffing kunnen verlenen, of dat provinciale staten bij verordening vrijstelling kunnen verlenen, van bij de maatregel aangewezen regels.
5. Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:
   a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
   b. zij is nodig:
      1°. in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
      2°. ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
      3°. in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
      4°. voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten, of
      5°. om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben;
   c. er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Artikel 3.10

1. Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:

a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

2. Artikel 3.8, met uitzondering van het derde en vierde lid, is van overeenkomstige toepassing op de verboden, bedoeld in het eerste lid, met dien verstande dat, in aanvulling op de redenen, genoemd in het vijfde lid, onderdeel b, de noodzaak voor de ontheffing of vrijstelling ook verband kan houden met handelingen:
   d. in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
   e. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
   f. ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
   g. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
   h. in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
   i. in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
   j. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied, of
   k. in het algemeen belang.

Artikel 3.31

1. De verboden, bedoeld in de artikelen 3.1, 3.2, zesde lid, 3.5, 3.6 tweede lid, of 3.10, en de krachtens artikel 3.11, eerste lid, geldende verplichting tot melding, zijn niet van toepassing op handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd overeenkomstig een door Onze Minister goedgekeurde gedragscode en die plaatsvinden in het kader van:
   a. een bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
   b. een bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of de bosbouw;
   c. een bestendig gebruik, of
   d. ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.

BIJLAGE B BESCHERMDE SOORTEN ART. 3.5

	Habitatrichtlijn, Bijlage IV	Conventie van Bern, Annex I, II	Conventie van Bonn, Annex I
Zoogdieren (overig)			
Bever	x		
Hamster	x	x	
Hazelmuis	x		
Lynx	x		
Noordse woelmuis	x		
Otter	x	x	
Wilde kat	x		
Zoogdieren (vleermuizen)			
Baardvleermuis	x	x	
Bechstein's vleermuis	x	x	
Bosvleermuis	x	x	
Brandt's vleermuis	x	x	
Dwergvleermuis	x		
Franjestaart	x	x	
Grijze grootoorvleermuis	x	x	
Grootoorvleermuis	x	x	
Grote hoefijzerneus	x	x	
Grote rosse vleermuis	x	x	
Ingekorven vleermuis	x	x	
Kleine dwergvleermuis	x		
Kleine hoefijzerneus	x	x	
Laatvlieger	x	x	
Meervleermuis	x	x	
Mopsvleermuis	x	x	
Noordse vleermuis	x	x	
Rosse vleermuis	x	x	
Ruige dwergvleermuis	x	x	
Tweekleurige vleermuis	x	x	
Vale vleermuis	x	x	
Watervleermuis	x	x	
Zoogdieren (marien)			
Bruinvis	x	x	

	Habitatrichtlijn, Bijlage IV	Conventie van Bern, Annex I, II	Conventie van Bonn, Annex I
Bultrug		x	x
Dwergpotvis		x	
Gestreepte dolfijn		x	
Gewone dolfijn	x	x	
Gewone spitsdolfijn		x	
Gewone vinvis		x	x
Griend		x	
Grijze dolfijn		x	
Kleine zwaardwalvis		x	
Narwal		x	
Noordse vinvis			x
Orka		x	
Potvis			x
Tuimelaar	x	x	
Walrus		x	
Witflankdolfijn	x	x	
Witsnuitdolfijn	x	x	
Amfibieën			
Boomkikker	x	x	
Geelbuikvuurpad	x	x	
Heikikker	x	x	
Kamsalamander	x	x	
Knoflookpad	x	x	
Poelkikker	x		
Rugstreeppad	x	x	
Vroedmeesterpad	x	x	
Vuursalamander	x		
Reptielen			
Gladde slang	x	x	
Muurhagedis	x	x	
Zandhagedis	x	x	
Reptielen (schildpadden)			
Dikkopschildpad	x	x	x

	Habitatrichtlijn, Bijlage IV	Conventie van Bern, Annex I, II	Conventie van Bonn, Annex I
Kemp's zeeschildpad	x	x	x
Lederschildpad	x	x	x
Soepschildpad	x	x	x
Vissen			
Houting	x		
Steur	x	x	
Vlinders			
Apollovlinder		x	
Boszandoog		x	
Donker pimpernelblauwtje	x	x	
Grote vuurvlinder	x	x	
Moerasparelmoervlinder		x	
Pimpernelblauwtje	x		
Teunisbloempijlstaart		x	
Tijmblauwtje	x	x	
Zilverstreephooibeestje	x	x	
Libellen en waterjuffers			
Bronslibel	x	x	
Gaffellibel		x	
Gevlekte witsnuitlibel	x	x	
Groene glazenmaker	x	x	
Mercuurwaterjuffer		x	
Noordse winterjuffer	x	x	
Oostelijke witsnuitlibel	x	x	
Rivierrombout	x	x	

	Habitatrichtlijn, Bijlage IV	Conventie van Bern, Annex I, II	Conventie van Bonn, Annex I
Sierlijke witsnuitlibel	x	x	
Kevers			
Brede geelrandwaterroofkever	x	x	
Gestreepte waterroofkever	x	x	
Heldenbok	x		
Juchtleerkever	x	x	
Vermiljoenkever	x	x	
Insecten (overig)			
Oeveraas		x	
Mollusken			
Bataafse stroommossel	x		
Platte schijfhoren	x		
Planten			
Drijvende waterweegbree	x	x	
Geel schorpioenmos		x	
Groenknolorchis	x	x	
Kleine vlotvaren		x	
Kruipend moerasscherm	x	x	
Liggende raket		x	
Tonghaarmuts		x	
Zomerschroeforchis	x	x	

BIJLAGE C BESCHERMDE SOORTEN ART. 3.10

Art. 3.10 Wnb

Zoogdieren (overig)
Aardmuis
Boommarter
Bosmuis
Bunzing
Damhert
Das
Dwergmuis
Dwergspitsmuis
Edelhert
Eekhoorn
Egel
Eikelmuis
Gewone bosspitsmuis
Grote bosmuis
Haas
Hermelijn
Huisspitsmuis
Konijn
Molmuis
Ondergrondse woelmuis
Ree
Rosse woelmuis
Steenmarter
Tweekleurige bosspitsmuis
Veldmuis
Veldspitsmuis
Vos
Waterspitsmuis
Wezel
Wild zwijn
Woelrat

Zoogdieren (marien)
Gewone zeehond
Grijze zeehond

Amfibieën
Alpenwatersalamander
Bruine kikker
Gewone pad
Kleine watersalamander
Meerkikker
Middelste groene kikker
Vinpootsalamander
Vuursalamander

Reptielen
Adder
Hazelworm
Levendbarende hagedis
Ringslang

Vissen
Beekdonderpad
Beekprik
Elrits
Europese rivierkreeft
Gestippelde alver
Grote modderkruiper
Kwabaal

Vlinders
Aardbeivlinder
Bosparelmoervlinder
Bruin dikkopje
Bruine eikenpage
Donker pimpernelblauwtje[1)]
Duinparelmoervlinder
Gentiaanblauwtje
Grote parelmoervlinder
Grote vos
Grote vuurvlinder[1)]
Grote weerschijnvlinder
Iepenpage
Kleine heivlinder
Kleine ijsvogelvlinder
Kommavlinder
Pimpernelblauwtje[1)]
Sleedoornpage
Spiegeldikkopje
Veenbesblauwtje
Veenbesparelmoervlinder
Veenhooibeestje
Veldparelmoervlinder
Zilveren maan

Libellen en waterjuffers
Beekrombout
Bosbeekjuffer
Donkere waterjuffer
Gevlekte glanslibel
Gewone bronlibel
Hoogveenglanslibel
Kempense heidelibel
Speerwaterjuffer

Kevers
Vliegend hert

Planten
Akkerboterbloem
Akkerdoornzaad
Akkerogentroost
Beklierde ogentroost
Berggamander
Bergnachtorchis
Blaasvaren
Blauw guichelheil
Bokkenorchis
Bosboterbloem
Bosdravik
Brave hendrik
Brede wolfsmelk
Breed wollegras
Bruinrode wespenorchis
Dennenorchis
Dreps
Echte gamander
Franjegentiaan
Geelgroene wespenorchis
Geplooide vrouwenmantel
Getande veldsla
Gevlekt zonneroosje
Glad biggenkruid
Gladde zegge
Groene nachtorchis
Groensteel
Groot spiegelklokje
Grote bosaardbei
Grote leeuwenklauw
Honingorchis
Kalkboterbloem
Kalketrip
Karthuizeranjer
Karwijselie
Kleine ereprijs

Kleine schorseneer	Rood peperboompje	Vroege ereprijs
Kleine wolfsmelk	Rozenkransje	Wilde averuit
Kluwenklokje	Ruw parelzaad	Wilde ridderspoor
Knollathyrus	Scherpkruid	Wilde weit
Knolspirea	Schubvaren	Wolfskers
Korensla	Schubzegge	Zandwolfsmelk
Kranskarwij	Smalle raai	Zinkviooltje
Kruiptijm	Spits havikskruid	Zweedse kornoelje
Lange zonnedauw	Steenbraam	[1)]Deze soorten staan ten onrechte op de bijlage bij de wet. Ze staan namelijk ook genoemd op Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en/of ook op bijlage II van de Conventie van Bern. Daarom zijn dit soorten zoals bedoeld in Wnb art. 3.5
Liggende ereprijs	Stijve wolfsmelk	
Moerasgamander	Stofzaad	
Muurbloem	Tengere distel	
Naakte lathyrus	Tengere veldmuur	
Naaldenkervel	Trosgamander	
Pijlscheefkalk	Veenbloembies	
Roggelelie	Vliegenorchis	

BIJLAGE D RAPPORTAGES BTL-ADVIES: EEKHOORN EN JAARROND BESCHERMDE NESTEN

BIJLAGE E RAPPORTAGE ANTEA: VLEERMUIZEN

BIJLAGE F FOTO'S VELDBEZOEK

Figuur 2 Impressie plangebied; open landschap

Figuur 3 Impressie plangebied; maisakker

Figuur 4 Impressie plangebied; drooggevallen sloot

Figuur 5 Overijssels Kanaal

Figuur 6 Impressie plangebied; overgang dichte beplanting naar maisakker

Figuur 7 Impressie plangebied; overgang naar besloten landschap bij landgoed De Gunne

Figuur 8 Tussenwatertje ter hoogte van de Heinoseweg

Figuur 9 Impressie plangebied; beplanting haaks op de N35

Figuur 10 Kruising met het spoor

Figuur 11 Sallandse Heuvelrug

Figuur 12 Faunapassage in hekwerk Sallandse Heuvelrug

BIJLAGE G AANWEZIGE SOORTEN (PER MAATREGEL)

BIJLAGE H AANWEZIGE NNN-GEBIEDEN (PER MAATREGEL)

BIJLAGE I NATURA 2000-GEBIEDEN (OVERZICHT)

COLOFON

ONDERZOEK WET NATUURBESCHERMING N35

KLANT

Rijkswaterstaat

AUTEUR

Nicolaas Sikkens

PROJECTNUMMER

D03071.000259

ONZE REFERENTIE

083881082 0.1Colofon50

DATUM

13 september 2017

STATUS

Concept

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 264
6800 AG Arnhem
Nederland
+31 (0)88 4261 261

www.arcadis.com

N35 Wijthmen - Nijverdal

Inventarisatie verblijfplaatsen eekhoorn

BTL Advies

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

COLOFON

N35 Wijthmen - Nijverdal

Inventarisatie verblijfplaatsen eekhoorn

OPDRACHTNEMER BTL Advies B.V.
Oude Apeldoornseweg 41
7333 NR Apeldoorn
Postbus 177
7300 AD Apeldoorn
T 055 312 40 70
E adviesapeldoorn@btl.nl

OPGESTELD DOOR Stefan de Klepper
VRIJGEGEVEN DOOR Lars Tamboer

OPDRACHTGEVER Rijkswaterstaat Oost- Nederland
Postbus 25
6200 MA Maastricht

PROJECTNUMMER 725037

STATUS DEFINITIEF
VERSIE 1.0
DATUM 31 augustus 2017

INHOUD

COLOFON 3

INHOUD 5

1 INLEIDING 7

1.1 Aanleiding 7
1.2 Voorgenomen maatregelen 7
1.3 Doel 8
1.4 Leeswijzer 8

2 WERKMETHODE 9

2.1 Onderzoeksgebied 9
2.2 Werkwijze onderzoek 9

3 WETTELIJK KADER 11

4 RESULTATEN PER DEELTRAJECT 13

4.1 Deeltraject B: heino noord (km 10.2 – 12.8) 13
4.2 Deeltraject C: heino (km 12.8 – 15.5) 13
4.3 Deeltraject G: mariënheem oost (km 24.0 – 27.0). 14
4.4 Deeltraject I: nijverdal (km 29.6 – 32.5) 14

5 EFFECTBEOORDELING 15

5.1 Deeltraject B: heino noord (km 10.2 – 12.8) 15
5.2 Deeltraject C: heino (km 12.8 – 15.5) 15
5.3 Deeltrajecten G (Mariënheem oost) en I (Nijverdal) 15

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN 17

6.1 Conclusies 17
6.2 Aanbevelingen 17

BIJLAGE 1: KAARTEN MET WAARNEMINGEN 19

BIJLAGE 2: COORDINATEN WAARNEMINGEN 21

BIJLAGE 3: FOTO'S WAARNEMINGEN 23

1 INLEIDING

In opdracht van Rijkswaterstaat is door BTL Advies langs de N35 een onderzoek uitgevoerd naar aanwezigheid van verblijfplaatsen van eekhoorn. Onderstaand is de aanleiding hiervoor kort beschreven, evenals het doel van het onderzoek en is een beknopte leeswijzer opgenomen.

1.1 AANLEIDING

Rijkswaterstaat, de provincie Overijssel en de gemeenten Raalte, Hellendoorn en Dalfsen willen met een aantal maatregelen de veiligheid op de N35 tussen Wijthmen en Nijverdal verbeteren (zie afbeelding 1 voor de ligging van het traject). Dit is nodig omdat dit deel van de N35 vatbaar is voor het ontstaan van gevaarlijke situaties, bijvoorbeeld door erfaansluitingen direct op de N35 en onveilige kruispunten. Bestuurders van de provincie, gemeenten en Rijkswaterstaat hebben inmiddels 12 maatregelen geselecteerd die in 2017 worden uitgewerkt. Met name bij de maatregelen waarbij watergangen worden verlegd, parallelwegen worden gerealiseerd en bomen worden verwijderd, speelt de Wet natuurbescherming een belangrijke rol. Voor het kunnen aanvragen van een ontheffing in het kader van deze wet is nader onderzoek nodig. Rijkswaterstaat heeft BTL Advies gevraagd het onderzoek naar verblijfplaatsen van eekhoorn uit te voeren.

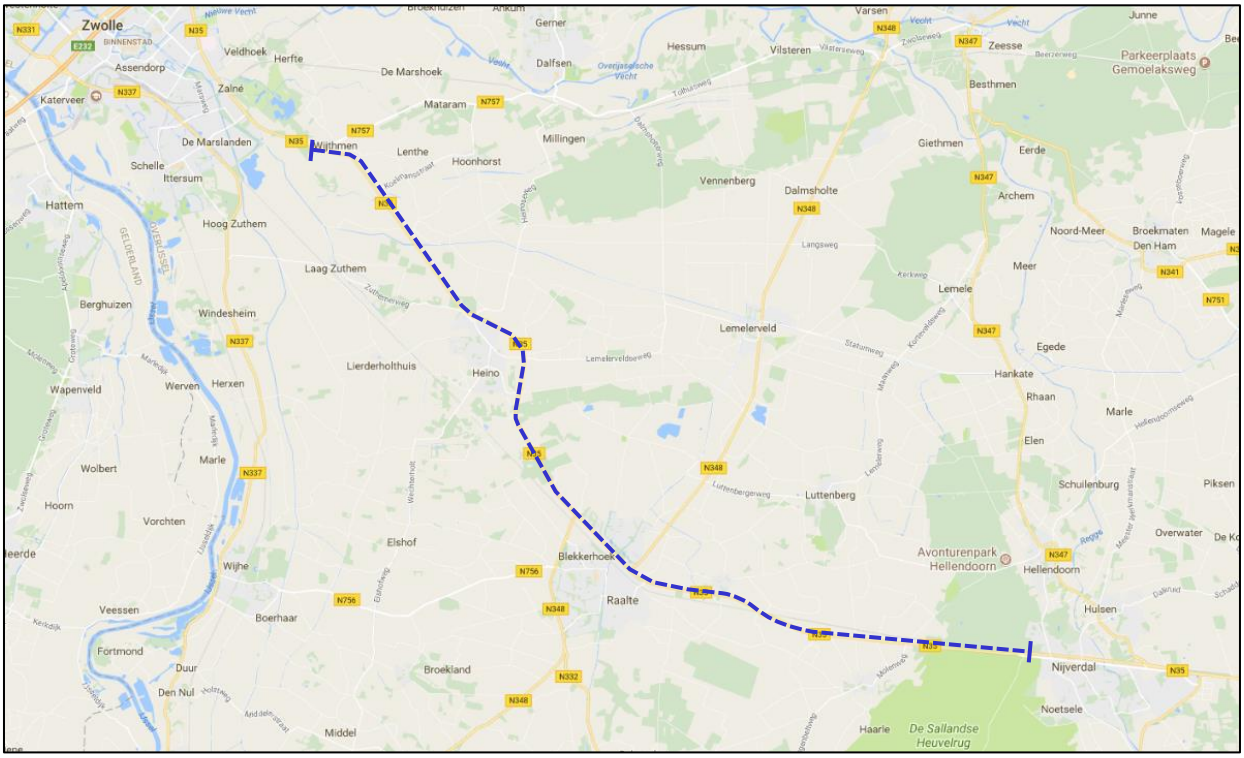

Afbeelding 1. Ligging wegtraject N35 tussen Wijthmen en Nijverdal (donkerblauwe stippellijn).

1.2 VOORGENOMEN MAATREGELEN

Ten behoeve van de verbetering van de veiligheid langs de N35 zijn de volgende maatregelen aan de orde:

- De realisatie van een obstakelvrije zone langs de weg van 4,5 meter breed over de gehele lengte van het wegtraject (26 km). Daarbij bestaat het plangebied uit 9 deeltrajecten (zie tabel 1). De maatregel houdt in dat alle bomen/struiken binnen deze zone worden verwijderd.
- De realisatie van locatie specifieke maatregelen op 5 van de 9 deeltrajecten. Dit gaat o.a. om de aanleg van een parallelweg, aanpassing van kruispunten en het opheffen van perceelaansluitingen. De maatregelen betreffen voorkeursvarianten, waarvan nog niet concreet bepaald is wat deze inhouden.

Tabel 1. Deeltrajecten binnen het plangebied.

Deeltraject	Kilometrering	Specifieke maatregelen
Deeltraject A: Dalfsen	deeltraject km 6.8 – 10.2	Nee
Deeltraject B: Heino Noord	deeltraject km 10.2 – 12.8	Ja
Deeltraject C: Heino	deeltraject km 12.8 – 15.5	Nee
Deeltraject D: Heino – Raalte	deeltraject km 15.5 – 18.5	Ja
Deeltraject E: Raalte (Kruispunt Bos)	deeltraject km 18.5 – 21.5	Nee
Deeltraject F: Mariënheem West	deeltraject km 21.5 – 24.0	Ja
Deeltraject G: Mariënheem Oost	deeltraject km 24.0 – 27.0	Ja
Deeltraject H: Haarle	deeltraject km 27.0 – 29.6	Ja
Deeltraject I: Nijverdal	deeltraject km 29.6 – 32.5	Nee

1.3 DOEL

Doel van het onderzoek is het verkrijgen van een beeld van de aanwezige verblijfplaatsen van eekhoorn binnen de projectscope. Op basis hiervan wordt duidelijk welke effecten de voorgenomen werkzaamheden op deze verblijfplaatsen hebben en welke risico's dit met zich meebrengt voor het project. Deze kunnen vervolgens mee worden gewogen in de definitieve plan- en besluitvorming met betrekking tot de verschillende veiligheidsmaatregelen.
De resultaten in voorliggende rapportage dienen als basis / uitgangspunt voor de aanvraag van een ontheffing Wet natuurbescherming, mocht dit nodig zijn.

1.4 LEESWIJZER

Na deze inleiding volgt een beschrijving van de methode waarop het onderzoek is uitgevoerd. Hoofdstuk 3 bevat een beknopte omschrijving van het wettelijk kader. In hoofdstuk 4 zijn de bevindingen van het onderzoek per deeltraject (9 in totaal) uiteengezet. Tot slot zijn in hoofdstuk 5 conclusies en adviezen opgenomen met betrekking tot de risico's / kansen en eventuele vervolgstappen in het kader van de voorgenomen ontwikkelingen. In de bijlagen van het rapport bevinden zich kaartmateriaal, coördinaten en foto's van de gedane waarnemingen.

2 WERKMETHODE

In dit hoofdstuk is de gehanteerde werkmethode van het onderzoek toegelicht. Daarbij is eerst beschreven welke uitgangspunten voor het onderzoeksgebied zijn gehanteerd. Vervolgens is ingegaan op de werkwijze van de inventarisatie.

2.1 ONDERZOEKSGEBIED

Obstakelvrije zone (gehele traject)

Het totale wegtraject van 26 kilometer wordt in zijn geheel onderzocht op aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten/verblijfplaatsen van eekhoorn. Daarbij worden alle bomen bekeken binnen de obstakelvrije zone van 4,5 meter (circa 400 stuks, bron RWS). Er is een onderzoeksgebied van circa 10 meter vanaf de weg aangehouden. Hierdoor worden bomen niet gemist en daarnaast wordt ook inzicht verkregen in mogelijk aanwezige verblijfplaatsen binnen de invloedszone van de voorgenomen werkzaamheden. Verblijfplaatsen van eekhoorn in bomen in de directe omgeving kunnen hier namelijk ook hinder van ondervinden.

Specifieke maatregelen

Deze maatregelen op 5 deeltrajecten betreffen voorkeursvarianten waarvan nog niet concreet bepaald is wat deze inhouden (bijv. waar een kruispunt precies wordt gesitueerd). Daarom wordt hiervoor een ruimer onderzoeksgebied genomen. Hierbij worden logische grenzen aangehouden. In de basis zijn de volgende uitgangspunten voor het te onderzoeken gebied gehanteerd:

- Voor een aan te passen kruispunt is een straal van circa 50 meter aangehouden.
- Voor nieuw aan te leggen kruispunten is in de lengterichting (langs de N35) een afstand van 150 meter aangehouden, omdat de ligging hiervan nog niet definitief is. Daarnaast is een straal van circa 50 meter aangehouden.
- Voor een nieuwe parallelweg (incl. berm 11 meter breed) is een breedte van het onderzoeksgebied van circa 15 meter aangehouden.
- Particuliere tuinen zijn gedurende het onderzoek in overleg met de opdrachtgever wel of niet meegenomen.

2.2 WERKWIJZE ONDERZOEK

Bronnenstudie

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bronnenstudie uitgevoerd, waarbij de nationale databank flora en fauna (NDFF) is geraadpleegd. Binnen een straal van circa 200 meter van het plangebied is bekeken welke meldingen van de relevante soorten in de afgelopen 5 jaar zijn gedaan. De hieruit voortkomende informatie is gebruikt bij de uitvoering van de veldbezoeken.

Veldinventarisatie verblijfplaatsen eekhoorn

Ten behoeve van dit onderzoek is geïnventariseerd op aanwezigheid van nesten/verblijfplaatsen, (vraat)sporen en exemplaren van eekhoorn. De verblijfplaatsen kunnen bestaan uit nesten gemaakt van takken, maar ook uit holten in bomen. Als op basis van een veldbezoek (of meerdere) onduidelijkheid bestond over het al dan niet aanwezig zijn van een verblijfplaats, hebben vervolgbezoeken plaatsgevonden (zie tabel 4.1 in H4).

3 WETTELIJK KADER

Onderstaand is in het kort beschreven wat het wettelijk kader, op basis waarvan dit onderzoek is uitgevoerd.

Wetgeving

De bescherming van soorten en hun leefgebieden is geregeld in de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn en op nationaal niveau verankerd in de Wet natuurbescherming (hierna Wnb genoemd). Enerzijds richt de Wnb zich op de bescherming van daartoe aangewezen gebieden. Deze gebieden bestaan uit Natura 2000-gebieden en bijzondere nationale natuurgebieden. Natura 2000-gebieden is de overkoepelende naam voor de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Activiteiten die schade toebrengen aan de beschermde natuur in deze gebieden zijn verboden.

Anderzijds richt de wet zich op de bescherming en het behoud van in het wild levende planten- en diersoorten binnen en buiten de beschermde natuurgebieden. Het uitgangspunt van de wet is het 'Nee, tenzij…" principe. Dit betekent dat geen schade mag worden toegebracht, tenzij dit nadrukkelijk is toegestaan (in de vorm van een vrijstelling of verleende ontheffing). In de Wet natuurbescherming wordt onderscheid gemaakt in een drietal beschermingsregimes. Onderstaand is alleen het relevante beschermingsregime voor eekhoorn toegelicht.

Beschermingsregime andere soorten (§ 3.3 in de Wnb): Deze soorten zijn nationaal beschermd. In de wet staat beschreven dat het verboden is om flora en fauna beschreven in bijlage onderdeel A en B van Wet natuurbescherming opzettelijk te doden of vangen. Naast het beschermen van de soorten worden ook de voortplantings- en rustplaatsen beschermd, het is verboden om deze opzettelijk te beschadigen of vernielen. Ook de betreffende planten mogen niet worden geplukt/vernield.

In de Wnb geldt dat de provincies overwegend het bevoegd gezag vormen. De provincie Overijssel heeft 7 december 2016 besloten 'Hoofdstuk 7 Natuur' in de 'Omgevingsverordening Overijssel 2009' in te voegen. Hierin zijn aanvullende voorwaarden opgesteld, waarin onder andere de vrijstelling van soorten voor bepaalde activiteiten is geregeld. In dit specifieke geval zijn, wat betreft de vergunningaanvragen in het kader van de Wnb, het ministerie van EZ en de Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) de bevoegde gezagen. Dit omdat de N35 een rijksweg betreft.

4 RESULTATEN PER DEELTRAJECT

Onderstaand zijn de waarnemingen en bijzonderheden per deeltraject beschreven. Deze komen zowel voort uit de bronnenstudie als de veldinventarisatie. Daarbij wordt indien relevant de relatie gelegd met de algemene maatregel (obstakelvrije zone) en de locatie specifieke maatregelen. Voor foto's en kaartmateriaal wordt verwezen naar de bijlagen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de datums waarop de verschillende deeltrajecten bezocht zijn.

Tabel 4.1. Uitgevoerde veldbezoeken

Deeltraject	Kilometrering	Data veldbezoeken in 2017
Deeltraject A: Dalfsen	deeltraject km 6.8 – 10.2	10 mei
Deeltraject B: Heino Noord	deeltraject km 10.2 – 12.8	8 mei, 14 juni, 28 juli
Deeltraject C: Heino	deeltraject km 12.8 – 15.5	10 mei
Deeltraject D: Heino – Raalte	deeltraject km 15.5 – 18.5	10 mei, 15 mei, 14 juni, 28 juli
Deeltraject E: Raalte (Kruispunt Bos)	deeltraject km 18.5 – 21.5	10 mei, 14 juni
Deeltraject F: Mariënheem West	deeltraject km 21.5 – 24.0	5 mei, 14 juni, 28 juli
Deeltraject G: Mariënheem Oost	deeltraject km 24.0 – 27.0	5 mei, 15 juni, 28 juli
Deeltraject H: Haarle	deeltraject km 27.0 – 29.6	5 mei, 15 juni, 26 juni
Deeltraject I: Nijverdal	deeltraject km 29.6 – 32.5	5 mei, 15 juni, 26 juni

Onderstaand zijn alleen de deeltrajecten behandeld waar vanuit de bronnenstudie of de veldinventarisatie is gebleken dat eekhoorn voorkomt. Foto's van zijn in bijlage 3 per deeltraject opgenomen.

4.1 DEELTRAJECT B: HEINO NOORD (KM 10.2 – 12.8)

Bronnenstudie
Ter hoogte van Landgoed De Gunne is op 11 augustus 2016 op de Zuthemerweg een levend exemplaar van eekhoorn waargenomen (bron: NDFF), dat de weg overstak. De waarnemingslocatie bevindt zich op circa 200 meter van de N35.

Veldinventarisatie
In het bos ten zuiden van de voorgenomen nieuwe particuliere weg (toegangsweg landgoed De Gunne) vanaf de Moerweg, is op 28 juli 2017 een vermoedelijk eekhoornnest waargenomen. Het bevond zich hoog in een beuk en was niet goed zichtbaar. Op basis van de zichtbare kenmerken van het nest (bolvormig en dode bladeren) en de waarneming van eekhoorn in de omgeving gaat het waarschijnlijk om een eekhoornnest.

4.2 DEELTRAJECT C: HEINO (KM 12.8 – 15.5)

Bronnenstudie
Uit gegevens van de NDFF blijkt dat op 29 en 16 maart 2017 twee dode exemplaren (verkeersslachtoffers) ter hoogte van de kruising met de Raalterdwarsweg (hm 15.4) zijn waargenomen.

Veldinventarisatie
In de bomen binnen de projectscope zijn ter hoogte van de bovengenoemde kruising (Raalterdwarsweg) tijdens de veldbezoeken geen verblijfplaatsen van eekhoorn aangetroffen.

In de bosrand ten noorden van de Lemelerveldseweg en ten westen van de N35 is een nest van vermoedelijk eekhoorn waargenomen. Deze bevindt zich hoog in een boom, waarvan niet zeker is dat deze buiten de obstakelvrije zone staat. In het bosgebied ten zuiden van de Lemelerveldseweg zijn nog eens twee eekhoornnesten waargenomen. Deze nesten bevinden zich buiten de projectscope. Eekhoorns zijn niet aangetroffen.

4.3 DEELTRAJECT G: MARIËNHEEM OOST (KM 24.0 – 27.0).

Bronnenstudie
Op 1 juni 2016 is ter hoogte van de kruising met de Nijverdalseweg een levend exemplaar van eekhoorn waargenomen (bron: NDFF).

Veldinventarisatie
Tijdens de veldinventarisatie zijn geen verblijfplaatsen waargenomen. Mogelijk betrof de waarneming uit 2016 een doortrekkend dier. Ter hoogte van de spoorwegovergang, de Keizersveldweg en langs de spoorlijn is wel geschikt habitat aanwezig (bosje, houtwal).

4.4 DEELTRAJECT I: NIJVERDAL (KM 29.6 – 32.5)

Bronnenstudie
Diverse meldingen (2016, 2017) van eekhoorn zijn afkomstig uit het bosgebied van de Sallandse Heuvelrug, op meer dan 200 meter afstand van de N35 (bron: NDFF).

Veldinventarisatie
Uit de veldinventarisaties zijn geen waarnemingen van eekhoorns of nesten in de bomen binnen de projectscope naar voren gekomen. De bomen en de achterliggende bosgebieden vormen wel geschikt leefgebied.

5 EFFECTBEOORDELING

In dit hoofdstuk is de relatie gelegd tussen de resultaten van de inventarisatie en de voorgenomen maatregelen. Per relevant deeltraject is ingegaan op de effecten van de voorgenomen werkzaamheden op de eekhoorn en wat dit voor de uitvoering van de werkzaamheden betekent.

5.1 DEELTRAJECT B: HEINO NOORD (KM 10.2 – 12.8)

Uitgaande van het enkel verharden van de aanwezige onverharde toegangsweg (zie afbeelding 2, bijlage 3), is geen sprake van een permanent effect op het eekhoornnest in het naastgelegen bos. Mogelijk is er wel sprake van tijdelijke verstoring door geluid. Omdat het nest zich hoog in de boom bevindt, de boom onderdeel vormt van het achterliggende bos en er reeds een toegangsweg aanwezig is, zal dit effect naar verwachting beperkt zijn. De grootte van het effect is afhankelijk van de werkwijze en de duur van de werkzaamheden. Werkzaamheden die enkele uren duren en weinig geluid produceren zullen nauwelijks effect hebben, langdurige werkzaamheden (aaneengesloten dagen) met zwaar materieel kunnen wel verstorend zijn.

Mochten er toch bomen aan de bosrand verwijderd moeten worden, dan bestaat de kans dat ook de boom met het eekhoornnest gekapt wordt. Dit heeft geen effect van betekenis op het totale functionele leefgebied van de eekhoorn. Er blijft na de kap van enkele bomen voldoende geschikt leefgebied over op het landgoed.

Voorafgaand aan de werkzaamheden is het van belang dat een ter zake deskundige beoordeelt of het nest verdwijnt door de werkzaamheden of in hoeverre er maatregelen moeten worden genomen om verstoring te beperken. Bij kap van de nestboom en of beduidende verstoring moet ontheffing worden aangevraagd of dienen de werkzaamheden op basis van een goedgekeurde gedragscode en werkprotocol onder begeleiding van een deskundige uitgevoerd te worden. Mogelijk kan het nest verplaatst worden.

5.2 DEELTRAJECT C: HEINO (KM 12.8 – 15.5)

Het meest noordelijke nest bevindt zich het dichtst bij de weg (zie figuur 2, bijlage 1). De inschatting is dat de boom zich buiten de obstakelvrije zone bevindt, dit is echter niet met zekerheid te zeggen. Daarnaast bevindt zich een vangrail langs de weg op dit deel van het traject. Waarschijnlijk hoeft de boom niet gekapt te worden. Indien kap toch aan de orde is, dienen de werkzaamheden op basis van een goedgekeurde gedragscode en werkprotocol onder begeleiding van een deskundige uitgevoerd te worden. Mogelijk kan het nest verplaatst worden. Mocht er kap plaatsvinden van de bomen grenzend aan de wegberm, dan blijft er voldoende geschikt leefgebied over. Waaronder het bos waar nog twee andere nesten zijn waargenomen. Er is daarmee geen sprake van een beduidend negatief effect.

5.3 DEELTRAJECTEN G (MARIËNHEEM OOST) EN I (NIJVERDAL)

Uit het onderzoek zijn op deze trajecten geen verblijfplaatsen van eekhoorn naar voren gekomen in de bomen binnen de projectscope. In het verleden zijn wel exemplaren van eekhoorn op locaties in de omgeving waargenomen (zie hoofdstuk 4). Op delen van de trajecten is geschikt leefgebied voor de soort aanwezig. De voorgenomen werkzaamheden zijn relatief gezien echter weinig ingrijpend, waardoor voldoende geschikt leefgebied in de omgeving aanwezig blijft. Eekhoorns kunnen nieuwe nesten bouwen, daarom is het van belang om voorafgaand aan de werkzaamheden nogmaals en check op aanwezigheid van nesten te doen.

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Onderstaand zijn de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van het onderzoek beschreven.

6.1 CONCLUSIES

Op twee trajecten (B en C) zijn waarnemingen gedaan van nesten van eekhoorn. Op basis van de huidige plannen is geen sprake van negatieve effecten van betekenis op het leefgebied van eekhoorn. Dit geldt ook voor de trajecten waar geschikt leefgebied aanwezig is (G en I) en meldingen van eekhoorn in de omgeving bekend zijn (bron: NDFF). Indien nesten verdwijnen omdat bomen gekapt worden, moet ontheffing worden aangevraagd of conform een goedgekeurde gedragscode gewerkt worden. Daarbij is begeleiding door een ecoloog nodig.

6.2 AANBEVELINGEN

Geadviseerd wordt om voorafgaand aan de werkzaamheden op bovengenoemde trajecten nogmaals een controle uit te voeren op nesten van eekhoorn. De werkzaamheden laten nog enige tijd op zich wachten, waardoor het risico bestaat dat nieuwe nesten zijn gebouwd.

Boommarter
Op enkele locaties (Deeltrajecten B en D) zijn grote holten/spleten in bomen (met name beuken) waargenomen. Het is bekend dat boommarter in de regio voorkomt en dat afgelopen jaren enkele exemplaren zijn aangereden op de N35 (bron NDFF). Mogelijk maken de bosgebieden in de omgeving van de N35 deel uit van het leefgebied van de boommarter en fungeren enkele boomholten/spleten als verblijfplaats/rustplaats. In bijlage 1 zijn de betreffende locaties op kaart weergegeven in de tabellen in bijlage 2 zijn de coördinaten opgenomen. Aanbevolen wordt om dit gegeven mee te nemen in de nog uit te voeren onderzoeken in het kader van de Wet natuurbescherming.

De handleiding boommarters inventariseren van de Zoogdiervereniging en Werkgroep Boommarter Nederland zegt het volgende over onderzoek:

“Als het er om gaat aan te tonen of ergens boommarters zitten kun je het jaar rond naar sporen zoeken. Ligt de nadruk meer op het vinden van nestbomen, en daarmee op het vaststellen van voortplanting in een gebied, dan is inventariseren in de periode half maart – half juni gewenst. Voor een betrouwbaar resultaat zijn minimaal 4 controle rondes in deze periode noodzakelijk. Omdat vrouwtjes met jongen tijdens de zoogtijd langere tijd op dezelfde plek zitten is de kans op het vinden van sporen dan ook het grootst.”

De betreffende locaties op deeltrajecten B en D zijn tijdens het veldonderzoek respectievelijk 2 en 3 keer bekeken in de periode mei – juli. Daarbij zijn geen sporen waargenomen. Daarnaast betreft het geen typische holten zoals holten welke door zwarte- of groene specht zijn uitgehakt. Het gaat om vrij ruime spleten, waar minder sprake is van beschutting dan in eerder genoemde holten. Op basis hiervan is de verwachting dat als boommarter gebruik maakt van de spleten, dit een dagrustplaats zal zijn en geen nestplaats. In dit geval wordt aanbevolen om nader onderzoek met behulp van wildcamera’s uit te voeren. Deze kunnen bijvoorbeeld in 2 á 3 perioden verspreid over een jaar gedurende een tijdsbestek van enkele weken op de betreffende locatie worden geplaatst.

BIJLAGE 1: KAARTEN MET WAARNEMINGEN

Deeltraject B: Heino noord (km 10.2 – 12.8)

Figuur 1. Waarneming eekhoornnest deeltraject B (rode stippen).

Figuur 2. Waarneming potentiele verblijfplaats / rustplaats boommarter (rode stip).

Deeltraject C: Heino (km 12.8 – 15.5)

Figuur 3. Waarnemingen eekhoornnesten deeltraject C (rode stippen).

Deeltraject D: Heino-Raalte (km 15.5 – 18.5)

Figuur 4. Waarnemingen potentiele verblijfplaats / rustplaats boommarter (rode stippen).

BIJLAGE 2: COORDINATEN WAARNEMINGEN

Deeltraject B: Heino noord (km 10.2 – 12.8)

Waarneming	X-coördinaat	Y-coördinaat
Nest eekhoorn	212058,24	496377,10
Potentiele rust- /verblijfplaats boommarter	211658,68	496316,98

Deeltraject C: Heino (km 12.8 – 15.5)

Waarneming	X-coördinaat	Y-coördinaat
Nest eekhoorn	213519,36	494803,77
Nest eekhoorn	213503,56	494752,16
Nest eekhoorn	213505,58	494702,01

Deeltraject D: Heino-Raalte (km 15.5 – 18.5)

Waarneming	X-coördinaat	Y-coördinaat
Potentiele rust- /verblijfplaats boommarter	213709,90	492470,67
Potentiele rust- /verblijfplaats boommarter	213729,44	492425,35

BIJLAGE 3: FOTO'S WAARNEMINGEN

Deeltraject B: Heino noord (km 10.2 – 12.8)

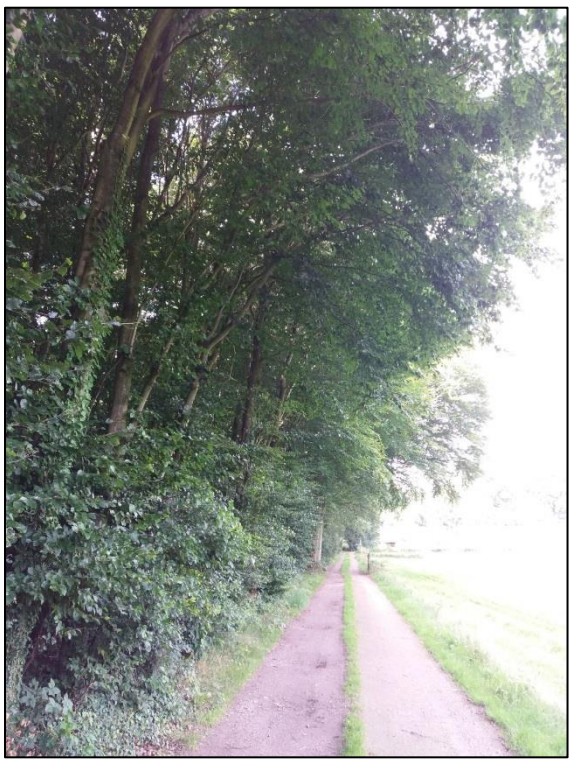

Foto 1 en 2. Vermoedelijk eekhoornnest in beuk nabij toegangsweg landgoed De Gunne.

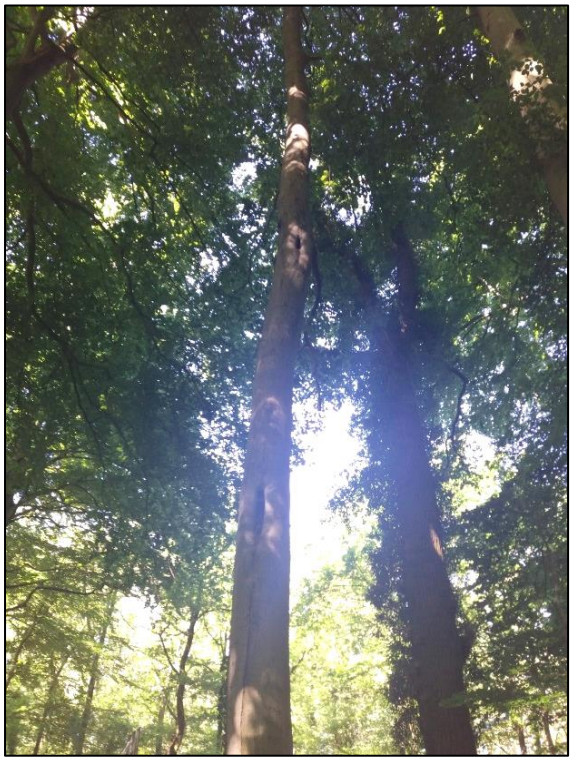

Foto 3. Grote spleten in beuk op landgoed De Gunne (potentiele dagrustplaats boommarter).

Deeltraject C: Heino (km 12.8 – 15.5)

Foto 4 en 5. Eekhoornnesten in de buurt van de Lemelerveldseweg.

Deeltraject D: Heino-Raalte (km 15.5 – 18.5)

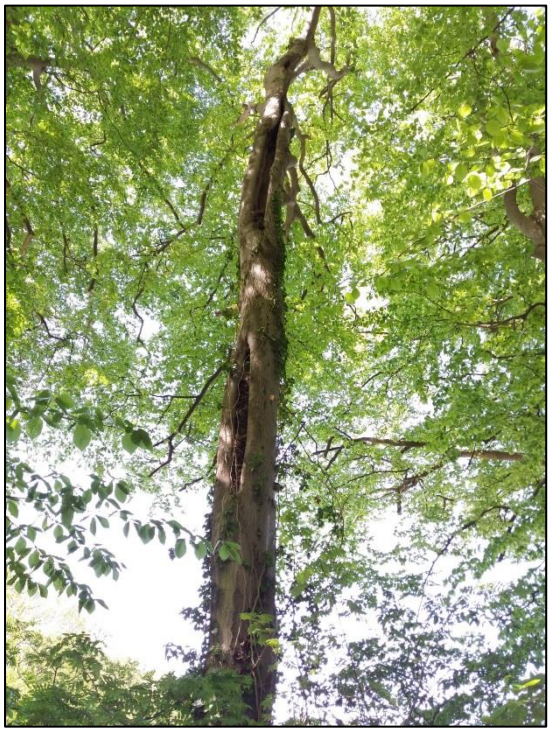

Foto 6. Grote holten/spleten in beuk nabij Manege 't Reelaer (potentiele dagrustplaats boommarter).

N35 Wijthmen - Nijverdal

Inventarisatie jaarrond beschermde vogelnesten

BTL Advies

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

COLOFON

N35 Wijthmen - Nijverdal

Inventarisatie jaarrond beschermde vogelnesten

OPDRACHTNEMER
BTL Advies B.V.
Oude Apeldoornseweg 41
7333 NR Apeldoorn
Postbus 177
7300 AD Apeldoorn
T 055 312 40 70
E adviesapeldoorn@btl.nl

OPGESTELD DOOR Stefan de Klepper
VRIJGEGEVEN DOOR Lars Tamboer

OPDRACHTGEVER
Rijkswaterstaat Oost- Nederland
Postbus 25
6200 MA Maastricht

PROJECTNUMMER 725037

STATUS DEFINITIEF
VERSIE 1.0
DATUM 31 augustus 2017

INHOUD

COLOFON 3

INHOUD 5

1 INLEIDING 7

1.1 Aanleiding 7
1.2 Voorgenomen maatregelen 7
1.3 Doel 8
1.4 Leeswijzer 8

2 WERKMETHODE 9

2.1 Onderzoeksgebied 9
2.2 Werkwijze onderzoek 9

3 WETTELIJK KADER 11

4 RESULTATEN PER DEELTRAJECT 13

4.1 Bronnenstudie 13
4.2 Deeltraject A: dalfsen (km 6.8 – 10.2) 13
4.3 Deeltraject B: heino noord (km 10.2 – 12.8) 13
4.4 Deeltraject C: heino (km 12.8 – 15.5) 14
4.5 Deeltraject D: heino-Raalte (km 15.5 – 18.5) 14
4.6 Deeltraject E: raalte (kruispunt Bos) (km 18.5 – 21.5) 14
4.7 Deeltraject F: mariënheem west (km 21.5 – 24.0) 14
4.8 Deeltraject G: mariënheem oost (km 24.0 – 27.0) 14
4.9 Deeltraject H: haarle (km 27.0 – 29.6) 14
4.10 Deeltraject I: nijverdal (km 29.6 – 32.5) 14

5 EFFECTBEOORDELING 15

5.1 Deeltraject C: heino (km 12.8 – 15.5) 15
5.2 Deeltraject E: raalte (kruispunt Bos) (km 18.5 – 21.5) 15
5.3 Deeltraject F: mariënheem west (km 21.5 – 24.0) 15
5.4 Overige deeltrajecten 15

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN 17

6.1 Conclusies 17
6.2 Aanbevelingen 17

BIJLAGE 1: KAARTEN MET WAARNEMINGEN 19

BIJLAGE 2: COORDINATEN WAARNEMINGEN 22

BIJLAGE 3: FOTO'S WAARNEMINGEN 24

1 INLEIDING

In opdracht van Rijkswaterstaat is door BTL Advies langs de N35 een onderzoek uitgevoerd naar aanwezigheid van jaarrond beschermde vogelnesten. Onderstaand is de aanleiding hiervoor kort beschreven, evenals het doel van het onderzoek en is een beknopte leeswijzer opgenomen.

1.1 AANLEIDING

Rijkswaterstaat, de provincie Overijssel en de gemeenten Raalte, Hellendoorn en Dalfsen willen met een aantal maatregelen de veiligheid op de N35 tussen Wijthmen en Nijverdal verbeteren (zie afbeelding 1 voor de ligging van het traject). Dit is nodig omdat dit deel van de N35 vatbaar is voor het ontstaan van gevaarlijke situaties, bijvoorbeeld door erfaansluitingen direct op de N35 en onveilige kruispunten. Bestuurders van de provincie, gemeenten en Rijkswaterstaat hebben inmiddels 12 maatregelen geselecteerd die in 2017 worden uitgewerkt. Met name bij de maatregelen waarbij watergangen worden verlegd, parallelwegen worden gerealiseerd en bomen worden verwijderd, speelt de Wet natuurbescherming een belangrijke rol. Voor het kunnen aanvragen van een ontheffing in het kader van deze wet is nader onderzoek nodig. Rijkswaterstaat heeft BTL Advies gevraagd het onderzoek naar jaarrond beschermde vogelnesten uit te voeren.

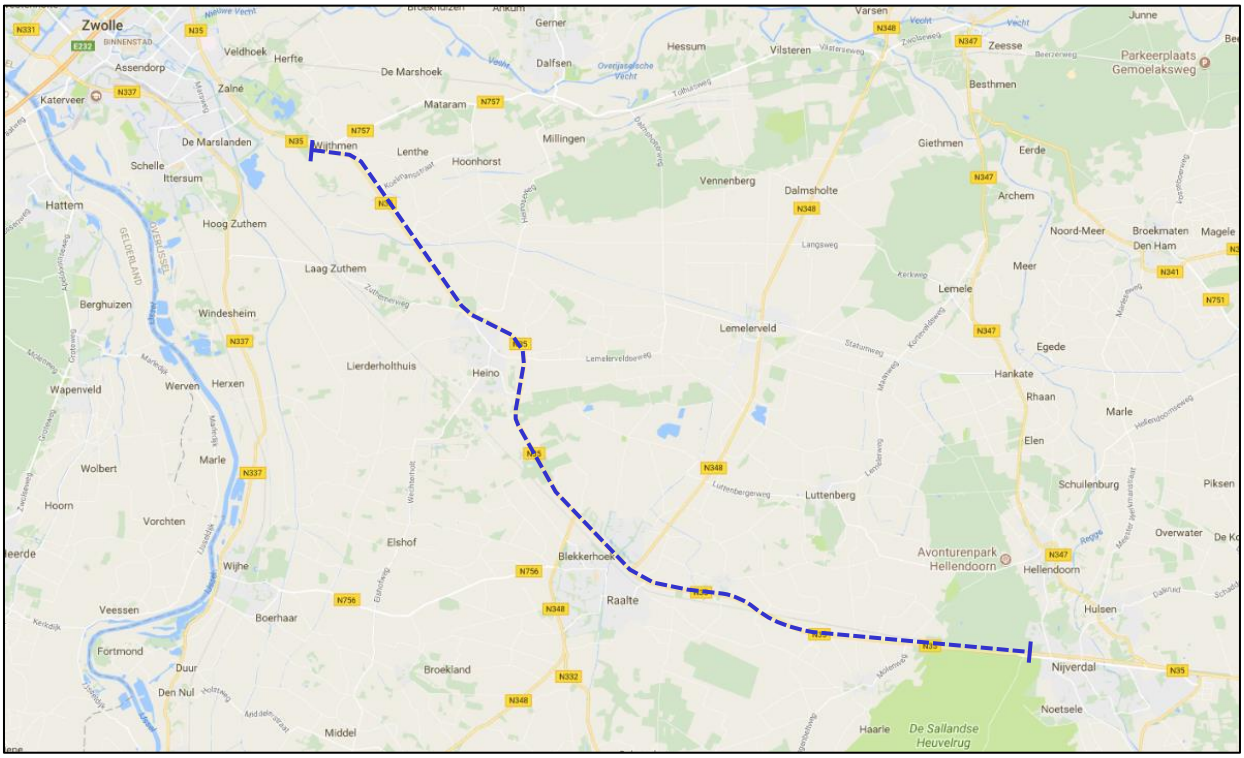

Afbeelding 1. Ligging wegtraject N35 tussen Wijthmen en Nijverdal (donkerblauwe stippellijn).

1.2 VOORGENOMEN MAATREGELEN

Ten behoeve van de verbetering van de veiligheid langs de N35 zijn de volgende maatregelen aan de orde:

- De realisatie van een obstakelvrije zone langs de weg van 4,5 meter breed over de gehele lengte van het wegtraject (26 km). Daarbij bestaat het plangebied uit 9 deeltrajecten (zie tabel 1). De maatregel houdt in dat alle bomen/struiken binnen deze zone worden verwijderd.
- De realisatie van locatie specifieke maatregelen op 5 van de 9 deeltrajecten. Dit gaat o.a. om de aanleg van een parallelweg, aanpassing van kruispunten en het opheffen van perceelaansluitingen. De maatregelen betreffen voorkeursvarianten waarvan nog niet concreet bepaald is wat deze inhouden.

Tabel 1. Deeltrajecten binnen het plangebied.

Deeltraject	Kilometrering	Specifieke maatregelen
Deeltraject A: Dalfsen	deeltraject km 6.8 – 10.2	Nee
Deeltraject B: Heino Noord	deeltraject km 10.2 – 12.8	Ja
Deeltraject C: Heino	deeltraject km 12.8 – 15.5	Nee
Deeltraject D: Heino – Raalte	deeltraject km 15.5 – 18.5	Ja
Deeltraject E: Raalte (Kruispunt Bos)	deeltraject km 18.5 – 21.5	Nee
Deeltraject F: Mariënheem West	deeltraject km 21.5 – 24.0	Ja
Deeltraject G: Mariënheem Oost	deeltraject km 24.0 – 27.0	Ja
Deeltraject H: Haarle	deeltraject km 27.0 – 29.6	Ja
Deeltraject I: Nijverdal	deeltraject km 29.6 – 32.5	Nee

1.3 DOEL

Doel van het onderzoek is het verkrijgen van een beeld van de aanwezige jaarrond beschermde nesten van vogels binnen de projectscope. Op basis hiervan wordt duidelijk welke effecten de voorgenomen werkzaamheden op deze verblijfplaatsen hebben en welke risico's dit met zich meebrengt voor het project. Deze kunnen vervolgens mee worden gewogen in de definitieve plan- en besluitvorming met betrekking tot de verschillende veiligheidsmaatregelen.
De resultaten in voorliggende rapportage dienen als basis / uitgangspunt voor de aanvraag van een ontheffing Wet natuurbescherming, mocht dit nodig zijn.

1.4 LEESWIJZER

Na deze inleiding volgt een beschrijving van de methode waarop het onderzoek is uitgevoerd. Hoofdstuk 3 bevat een beknopte omschrijving van het wettelijk kader. In hoofdstuk 4 zijn de bevindingen van het onderzoek per deeltraject (9 in totaal) uiteengezet. Tot slot zijn in hoofdstuk 5 conclusies en adviezen opgenomen met betrekking tot de risico's / kansen en eventuele vervolgstappen in het kader van de voorgenomen ontwikkelingen. In de bijlagen van het rapport bevinden zich kaartmateriaal, coördinaten en foto's van de gedane waarnemingen.

2 WERKMETHODE

In dit hoofdstuk is de gehanteerde werkmethode van het onderzoek toegelicht. Daarbij is eerst beschreven welke uitgangspunten voor het onderzoeksgebied zijn gehanteerd. Vervolgens is ingegaan op de werkwijze van de inventarisatie.

2.1 ONDERZOEKSGEBIED

Obstakelvrije zone (gehele traject)

Het totale wegtraject van 26 kilometer wordt in zijn geheel onderzocht op aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten/verblijfplaatsen van vogels. Daarbij zijn alle bomen bekeken binnen de obstakelvrije zone van 4,5 meter (circa 400 stuks, bron RWS). Er is een onderzoeksgebied van circa 10 meter vanaf de weg aangehouden. Hierdoor worden bomen niet gemist en daarnaast wordt ook inzicht verkregen in mogelijk aanwezige verblijfplaatsen binnen de invloedszone van de voorgenomen werkzaamheden. Verblijfplaatsen van vogels in bomen in de directe omgeving kunnen hier namelijk ook hinder van ondervinden.

Specifieke maatregelen

Deze maatregelen op 5 deeltrajecten betreffen voorkeursvarianten waarvan nog niet concreet bepaald is wat deze inhouden (bijv. waar een kruispunt precies wordt gesitueerd). Daarom is hiervoor een ruimer onderzoeksgebied genomen. Hierbij worden logische grenzen aangehouden. In de basis zijn de volgende uitgangspunten voor het te onderzoeken gebied gehanteerd:

- Voor een aan te passen kruispunt is een straal van circa 50 meter aangehouden.
- Voor nieuw aan te leggen kruispunten is in de lengterichting (langs de N35) een afstand van 150 meter aangehouden, omdat de ligging hiervan nog niet definitief is. Daarnaast is een straal van circa 50 meter aangehouden.
- Voor een nieuwe parallelweg (incl. berm 11 meter breed) is een breedte van het onderzoeksgebied van circa 15 meter aangehouden.
- Particuliere tuinen zijn gedurende het onderzoek in overleg met de opdrachtgever wel of niet meegenomen.

2.2 WERKWIJZE ONDERZOEK

Bronnenstudie

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bronnenstudie uitgevoerd, waarbij de nationale databank flora en fauna (NDFF) is geraadpleegd. Binnen een straal van circa 200 meter van het plangebied is bekeken welke meldingen van de relevante soorten in de afgelopen 5 jaar zijn gedaan. De hieruit voortkomende informatie is gebruikt bij de uitvoering van de veldbezoeken.

Veldinventarisatie vogels jaarrond beschermde nesten

De bomen binnen het onderzoeksgebied (zie § 2.1.) zijn geïnventariseerd op aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten. Provincie Overijssel heeft aangegeven de bestaande lijst met soorten (ten tijde van de Flora- en faunawet) hiervoor aan te houden. Deze is dan ook gehanteerd voor dit onderzoek (zie bijlage 1).
Soorten waarvan de nesten alleen bij zwaarwegende omstandigheden een jaarrond beschermde status hebben, zijn niet standaard meegenomen in het onderzoek. Wanneer tijdens de inventarisatie in het veld is ingeschat dat een voorgenomen activiteit een mogelijke zwaarwegende omstandigheid tot gevolg heeft, zijn de relevante soorten wel onderzocht. Indien relevant zijn deze soorten ook in hoofdstuk 5 behandeld.

De aanpak van de inventarisatie is gebaseerd op de ‘soortenstandaard buizerd’ (bron RVO). Deze methode is ook voor andere roofvogelsoorten goed toepasbaar. Tijdens een eerste veldronde is het onderzoeksgebied geïnventariseerd op aanwezigheid van (potentiële) jaarrond te beschermen nesten. Indien uit deze inventarisatie nesten of locaties naar voren zijn gekomen waarvan niet duidelijk is of deze in gebruik zijn en/of voor welke soort het een broedlocatie betreft, dan zijn vervolgbezoeken uitgevoerd (zie tabel 4.1). Voor het aantonen van de aan- of afwezigheid van broedgevallen zijn twee tot vier gerichte veldbezoeken overdag uitgevoerd in de periode april tot en

met juli, met een tussenperiode van minimaal 10 dagen. Naast de nesten zelf is ook gelet op indicatoren die kunnen wijzen op een broedlocatie. Het gaat om de volgende aandachtspunten:

- baltsende vogels
- alarmroepen
- vaste zitplaatsen (o.a. solitaire bomen)
- schijtsporen en braakballen
- plukplaatsen
- (verlaten) kraaiennesten (mogelijke nestplaats boomvalk, ransuil)

Avondbezoeken

Op locaties welke in potentie geschikt zijn bevonden voor een broedlocatie van ransuil, maar waar de aanwezigheid van nesten niet goed te beoordelen was, is aanvullend in de laatste week van juni een avondbezoek uitgevoerd. Dit bezoek had ten doel om te luisteren naar het geluid van mogelijk aanwezige jonge ransuilen. Na inval van de duisternis beginnen deze intensief bij hun ouders om voedsel te bedelen, waarbij een herkenbaar geluid wordt voortgebracht.

3 WETTELIJK KADER

Onderstaand is in het kort beschreven wat het wettelijk kader, op basis waarvan dit onderzoek is uitgevoerd.

Wetgeving

De bescherming van soorten en hun leefgebieden is geregeld in de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn en op nationaal niveau verankerd in de Wet natuurbescherming (hierna Wnb genoemd). Enerzijds richt de Wnb zich op de bescherming van daartoe aangewezen gebieden. Deze gebieden bestaan uit Natura 2000-gebieden en bijzondere nationale natuurgebieden. Natura 2000-gebieden is de overkoepelende naam voor de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Activiteiten die schade toebrengen aan de beschermde natuur in deze gebieden zijn verboden.

Anderzijds richt de wet zich op de bescherming en het behoud van in het wild levende planten- en diersoorten binnen en buiten de beschermde natuurgebieden. Het uitgangspunt van de wet is het 'Nee, tenzij…" principe. Dit betekent dat geen schade mag worden toegebracht, tenzij dit nadrukkelijk is toegestaan (in de vorm van een vrijstelling of verleende ontheffing). In de Wet natuurbescherming wordt onderscheid gemaakt in een drietal beschermingsregimes. Onderstaand is alleen ingegaan op het relevante beschermingsregime, namelijk dat van de vogels.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (§ 3.1 in de Wnb): Dit zijn Europees beschermde soorten. In de wet staat beschreven dat het verboden is om opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als beschreven in de Vogelrichtlijn te doden, storen of vangen. Daarnaast mogen nesten/rustplaatsen niet opzettelijk worden vernield en is het verboden eieren te rapen.

In de Wnb geldt dat de provincies overwegend het bevoegd gezag vormen. De provincie Overijssel heeft 7 december 2016 besloten 'Hoofdstuk 7 Natuur' in de 'Omgevingsverordening Overijssel 2009' in te voegen. Hierin zijn aanvullende voorwaarden opgesteld, waarin onder andere de vrijstelling van soorten voor bepaalde activiteiten is geregeld. In dit specifieke geval zijn, wat betreft de vergunningaanvragen in het kader van de Wnb, het ministerie van EZ en de Rijksdienst voor ondernemend Nederland (RVO) de bevoegde gezagen. Dit omdat de N35 een rijksweg betreft.

4 RESULTATEN PER DEELTRAJECT

Onderstaand zijn de waarnemingen en bijzonderheden per deeltraject beschreven. Deze komen zowel voort uit de bronnenstudie als de veldinventarisatie. Daarbij wordt indien relevant de relatie gelegd met de algemene maatregel (obstakelvrije zone) en de locatie specifieke maatregelen. Voor foto's en kaartmateriaal wordt verwezen naar de bijlagen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de datums waarop de verschillende deeltrajecten bezocht zijn.

Tabel 4.1. Uitgevoerde veldbezoeken

Deeltraject	Kilometrering	Data veldbezoeken in 2017
Deeltraject A: Dalfsen	deeltraject km 6.8 – 10.2	10 mei
Deeltraject B: Heino Noord	deeltraject km 10.2 – 12.8	8 mei, 14 juni, 28 juli
Deeltraject C: Heino	deeltraject km 12.8 – 15.5	10 mei
Deeltraject D: Heino – Raalte	deeltraject km 15.5 – 18.5	10 mei, 15 mei, 14 juni, 28 juli
Deeltraject E: Raalte (Kruispunt Bos)	deeltraject km 18.5 – 21.5	10 mei, 14 juni
Deeltraject F: Mariënheem West	deeltraject km 21.5 – 24.0	5 mei, 14 juni, 28 juli
Deeltraject G: Mariënheem Oost	deeltraject km 24.0 – 27.0	5 mei, 15 juni, 28 juli
Deeltraject H: Haarle	deeltraject km 27.0 – 29.6	5 mei, 15 juni, 26 juni (avond)
Deeltraject I: Nijverdal	deeltraject km 29.6 – 32.5	5 mei, 15 juni, 26 juni (avond)

4.1 BRONNENSTUDIE

Uit de gegevens van de NDFF (opgehaald d.d. 7 augustus 2017) komt een beperkt aantal relevante waarnemingen naar voren. De meest relevante zijn die van roeken ter hoogte van Raalte (deeltraject E). In maart 2017 zijn hier bij elkaar opgeteld 93 exemplaren (maximum aantal vogels) waargenomen. Uit het veldbezoek (zie paragraaf 4.6) is gebleken dat het om een broedkolonie gaat.

Daarnaast zijn in de geraadpleegde data van de NDFF waarnemingen van vogels met jaarrond beschermde nesten bekend (o.a. buizerd, sperwer, kerkuil), maar dit betreft geen waarnemingen van nestlocaties. Het gaat voornamelijk om overvliegende exemplaren of verkeersslachtoffers (kerkuil). Voor het onderzoek naar jaarrond beschermde nestplaatsen heeft deze informatie weinig toegevoegde waarde.

4.2 DEELTRAJECT A: DALFSEN (KM 6.8 – 10.2)

Het traject eindigt halverwege de Ganzepanbrug over het Overijssels kanaal. Ter hoogte van deze brug zijn in de bomen aan de noordzijde een drietal nesten van zwarte kraai waargenomen. Twee nesten bevonden zich in vervallen staat. Het andere nest was in gebruik (d.d. 10 mei 2017). Ter hoogte van hectometerpaal 9,5 is in een boom een rustende buizerd waargenomen.

4.3 DEELTRAJECT B: HEINO NOORD (KM 10.2 – 12.8)

Ten zuiden van het Overijssels kanaal bevinden zich in de acacia's tussen de N35 en de parallelweg enkele spechtenholten. Ten tijde van het veldbezoek zijn in de buurt van de holten een grote bonte specht en enkele spreeuwen waargenomen, die deze als nestplaats gebruiken. De meeste bomen bevinden zich buiten de zone van 4,5 meter. Mogelijk dat een enkele boom met holten wel binnen of direct aangrenzend aan de zone staat.

Ter hoogte van hectometerpaal 11.3 is boven het bosperceel aan de noordzijde van de N35 een zwevende buizerd waargenomen (d.d. 8 mei 2017). Tijdens het vervolgbezoek op 14 juni 2017 is de locatie nader bezocht. Door de hoge dichtheid aan bomen en (doorn)struiken was de locatie ondoordringbaar en niet volledig te inspecteren. Deze locatie bevindt zich buiten de obstakelvrijezone van 4,5 meter maar mogelijk wel binnen de invloedszone van de specifieke maatregel, namelijk het realiseren van een nieuw kruispunt. De bomen op het perceel zijn relatief jong en daardoor vrij laag. In vergelijking met de bosrijke omgeving maakt dit het een minder geschikte broedlocatie voor buizerd en havik. De sperwer is een soort die vaker in struweel / lage bomen tot broeden komt.

Ter hoogte van Landgoed De Gunne (hectometerpaal 12.1) is een overvliegende buizerd waargenomen, welke vermoedelijk zijn/haar horst heeft op het landgoed zelf. Op de grens van het landgoed met de weg bevindt zich een verlaten nestholte in een beuk. Vermoedelijk gaat het om een nest van kauw. Ten zuiden van de N35 bevinden zich enkele beuken met spechtenholten, welke vermoedelijk voor een deel als nestplaats voor spreeuw fungeren. Mogelijk dat een enkele boom zich binnen of aangrenzend aan de obstakelvrije zone bevindt.

4.4 DEELTRAJECT C: HEINO (KM 12.8 – 15.5)

Nabij de brug over de Lemelerveldseweg bevindt zich een horst van havik in een bosje op een particulier terrein ten oosten van de N35. Op 10 mei 2017 is hier een alarmerende havik waargenomen en is ook de nestlocatie aangetroffen. Deze locatie bevindt zich buiten de projectscope (op circa 50 meter van de weg). Tussen de weg en het bosje op het particuliere terrein bevindt zich een bosstrook, grasstrook en sloot. Mogelijk wordt een smalle rand met bomen (1 of 2 rijen) gekapt van de bosstrook langs de N35. Deze maatregel heeft geen effect op de functionaliteit van de nestlocatie. In de bosrand ten noorden van de Lemelerveldseweg en ten westen van de N35 is een dode buizerd (doodsoorzaak onbekend) en een vervallen nest van houtduif aangetroffen.

4.5 DEELTRAJECT D: HEINO-RAALTE (KM 15.5 – 18.5)

Ter hoogte van hectometerpaal 16.3 is in het bos aan de oostzijde een potentieel roofvogel nest in een grove den aangetroffen. Tijdens de veldbezoeken op 10 mei, 14 juni en 28 juli jl. zijn geen vogels in de buurt van het nest waargenomen. In de bosstrook ter hoogte van de manege 't Reelaer groeien meerdere beuken met holten. In één van de holten is een broedende spreeuw waargenomen. De dieren waren druk bezig met de aanvoer van voedsel voor de jongen. Daarnaast zijn enkele grotere holten aangetroffen met oud nest materiaal, vermoedelijk van kauw. De bomen met holten bevinden zich buiten de obstakelvrije zone, maar mogelijk wel binnen de scope van de voorgenomen aanleg van een nieuwe parallelweg. In het bosgebied (eigendom gemeente Raalte) in het noordwesten (tegenover het benzinestation) bevinden zich twee nesten welke vermoedelijk door zwarte kraai zijn gebouwd. Tijdens de veldbezoeken op 15 mei, 14 juni en 28 juli zijn geen vogels op of in de buurt van de nesten waargenomen. Ook deze nesten bevinden zich binnen de scope van de voorgenomen aanleg van de parallelweg.

4.6 DEELTRAJECT E: RAALTE (KRUISPUNT BOS) (KM 18.5 – 21.5)

Ter hoogte van hectometerpaal 20.3 hangt een nestkast in een boom langs de weg. De kast is vermoedelijk bedoeld voor torenvalk. Zowel op 10 mei als 14 juni (2017) was de kast niet in gebruik. Ook zijn geen sporen van gebruik waargenomen. Ter plaatse van de brug over het Overijsselsch kanaal broedt een kolonie roeken. In totaal zijn op 10 mei 120 nesten geteld. De bomen met nesten bevinden zich binnen de obstakelvrije zone.

4.7 DEELTRAJECT F: MARIËNHEEM WEST (KM 21.5 – 24.0)

Ter hoogte van hectometerpaal 20.9 bevindt zich aan de noordzijde van de weg op het landbouwperceel een torenvalkkast op paal. Op 14 juni is nestmateriaal waargenomen in de kast. Het is niet duidelijk of dit van Torenvalk of een kraaiachtige is. Mogelijk dient de paal verplaatst te worden i.v.m. de aanleg van de beoogde parallelweg. Op het particuliere terrein ten noorden van de afslag naar de Schoonhetenseweg is een nestkast van steenuil waargenomen. Het is onduidelijk of deze gebruikt wordt, sporen (veren, braakballen, ontlasting) zijn niet waargenomen. De nestkast bevindt zich in het bosje, op relatief grote afstand van de weg (circa 150 m).

4.8 DEELTRAJECT G: MARIËNHEEM OOST (KM 24.0 – 27.0)

In de boom aan de noordzijde van de weg ter hoogte van hectometerpaal 24.4, is op 5 mei een nest van zwarte kraai waargenomen. Op 15 juni zijn hier drie zwarte kraaien waargenomen. Daarnaast zijn in de eiken nabij hectometerpaal 24.9 twee lege nesten van vermoedelijk zwarte kraai aangetroffen. Op zowel 5 mei, 15 juni als 28 juli waren deze nesten niet bezet. Ook is hier een verlaten nest van houtduif waargenomen.

4.9 DEELTRAJECT H: HAARLE (KM 27.0 – 29.6)

De particuliere tuin nabij de kruising met de Tunnelweg bestaat uit een naaldbosje. Vanwege de onoverzichtelijkheid van de bomen en potentiele geschiktheid voor roofvogels en ransuil, is de locatie ook op 26 juni in de avond bezocht. Hierbij is geluisterd of er sprake was van aanwezige jonge ransuilen. Deze zijn niet gehoord.

4.10 DEELTRAJECT I: NIJVERDAL (KM 29.6 – 32.5)

Ook op dit traject is in de avond nader onderzocht of jonge ransuilen aanwezig waren. Hier gaat het om een aantal onoverzichtelijke douglas bomen. Ook hier zijn geen ransuilen gehoord.

5 EFFECTBEOORDELING

In dit hoofdstuk is de relatie gelegd tussen de resultaten van de inventarisatie en de voorgenomen maatregelen. Per relevant deeltraject is ingegaan op de effecten van de voorgenomen werkzaamheden op vogels met jaarrond beschermde nesten en wat dit voor de uitvoering van de werkzaamheden betekent.

5.1 DEELTRAJECT C: HEINO (KM 12.8 – 15.5)

Tussen de weg en het bosje op het particuliere terrein met het haviksnest bevindt zich een bosstrook, grasstrook en sloot. Mogelijk wordt een smalle rand met bomen (1 of 2 rijen) gekapt van de bosstrook langs de N35. Deze maatregel heeft geen effect op de functionaliteit van de nestlocatie.

5.2 DEELTRAJECT E: RAALTE (KRUISPUNT BOS) (KM 18.5 – 21.5)

Zoals beschreven in hoofdstuk 4 bevindt de roekenkolonie zich binnen de obstakelvrije zone. Ter plaatse is echter ook een vangrail aanwezig. Dit betekent mogelijk dat het verwijderen van bomen niet noodzakelijk is. Indien nestbomen en bomen in de directe omgeving van de kolonie verwijderd worden, dient ontheffing van de Wnb aangevraagd te worden bij het bevoegd gezag. Afhankelijk van de schaal van de ingreep moet een roekenbeschermingsplan worden opgesteld. Wanneer de locatie door de werkzaamheden ongeschikt wordt voor de kolonie moet in het roekenbeschermingsplan worden aangetoond dat geschikte alternatieve locaties in de omgeving aanwezig zijn. Mogelijk kan het aantal te kappen bomen beperkt blijven, waardoor de roekenkolonie hier niet onder te lijden heeft. Zodra de concrete plannen bekend zijn, zal een ter zake deskundige dit moeten beoordelen.

5.3 DEELTRAJECT F: MARIËNHEEM WEST (KM 21.5 – 24.0)

Het is niet duidelijk of de steenuilenkast op het particuliere terrein ter hoogte van hectometerpaal 22.9 in gebruik is. Er zijn echter geen sporen van activiteit waargenomen en uit de NDFF komen de afgelopen 10 jaar geen waarnemingen van steenuil in de omgeving van het gebied naar voren. Mocht er toch een steenuilenterritorium aanwezig zijn, dan heeft de eventuele kap van de bomen aan de rand van het bos (ten behoeve van de beoogde parallelweg) hier geen effect op. De bomen staan op enige afstand (circa 130 meter) en bovendien is steenuil geen bossoort, maar een soort die gedijt bij kleinschalige landschapselementen. De realisatie van een parallelweg betekent dat verkeer zich in de nieuwe situatie op kortere afstand (een tiental meters dichterbij) van de nestkast bevindt. Een mogelijk aanwezige steenuil zal hier geen last van ondervinden omdat er een areaal bos tussen nestkast en weg aanwezig is, de nestkast hangt op een geïsoleerde locatie. Ook wordt niet verwacht dat de intensiteit van verkeer op de weg door de voorgenomen maatregel toeneemt. Alleen de veiligheid wordt vergroot doordat de betreffende particulier via een parallelweg/kruising de hoofdweg op kan rijden, in plaats van direct via de oprit.

5.4 OVERIGE DEELTRAJECTEN

Op de overige deeltrajecten zijn geen nesten/verblijfplaatsen aangetroffen waar de voorgenomen werkzaamheden op afgestemd moeten worden of specifieke aandachtspunten gelden.

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Onderstaand zijn de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van het onderzoek beschreven.

6.1 CONCLUSIES

De aanwezigheid van de roekenkolonie ter hoogte van Raalte (deeltraject E) maakt dat alle bomen binnen de obstakelvrije zone die bijdragen aan het functioneren van de kolonie niet zonder ontheffing van de Wnb verwijderd mogen worden. Of ontheffing nodig is, hangt daarmee af van welke- en hoeveel bomen in de directe omgeving van de kolonie uiteindelijk weggaan. Dit moet zodra de planvorming concreet is, nader beoordeeld worden door een ter zake deskundige.

Een roekenkolonie is dynamisch in aantallen broedparen. Dit aantal fluctueert per jaar. Ook waaien nesten van roeken regelmatig uit de boom in het najaar, waarna de vogels in het voorjaar weer nieuwe nesten bouwen. Het kan daardoor gebeuren dat nieuwe nesten in andere bomen worden gebouwd dan de nestbomen van dit jaar. Het is daarom van belang om bij de definitieve beoordeling of ontheffing nodig is, gebruik te maken van actuele gegevens (van het betreffende broedseizoen).

6.2 AANBEVELINGEN

Roeken
Waar roeken zich na verjaging naar toe verplaatsen is moeilijk voorspelbaar. De vogels kunnen door hun geluid en ontlasting voor veel overlast zorgen als deze in de buurt van woonhuizen broeden. De huidige kolonielocatie lijkt vanwege de ligging op dit gebied weinig overlast te veroorzaken. Daarom wordt geadviseerd om de kolonie niet te verjagen en de veiligheid van verkeer te waarborgen door de huidige vangrail te behouden en eventueel te verlengen.

Deeltraject B: Heino Noord (km 11.6)
Het bosperceel aan de noordzijde van de N35 ter hoogte van hectometerpaal 11.3 kon vanwege de dichte structuur en aanwezigheid van doornstruiken niet volledig worden geïnspecteerd. Indien met de realisatie van de nieuwe kruising bos verwijderd moet worden, wordt geadviseerd om in de bladloze periode nogmaals een inspectie op aanwezigheid van roofvogelnesten (met name sperwer) uit te voeren.

BIJLAGE 1: KAARTEN MET WAARNEMINGEN

Deeltraject B: Heino noord (km 10.2 – 12.8)

Figuur 1 en 2. Bomen met holten (rode stippen).

Deeltraject D: Heino-Raalte (km 15.5 – 18.5)

Figuur 3. Bomen met holten (rode stippen) ter hoogte van manege 't Reelaer.

Deeltraject E: Raalte (km 18.5 – 21.5)

Figuur 4. Roekenkolonie (rode stippen) op traject E.

Figuur 5. Roekenkolonie detail, inclusief aantal nesten per boom.

Deeltraject F: Mariënheem West (km 21.5 – 24.0)

Figuur 6. Nestkast steenuil (rode stip) op particulier terrein.

BIJLAGE 2: COORDINATEN WAARNEMINGEN

Deeltraject B: Heino noord (km 10.2 – 12.8)

Waarneming	X-coördinaat	Y-coördinaat
Grote bonte specht bij boomholte	210606,85	497697,04
Spechtenholten in acacia bomen (mogelijk broedplaats spreeuw)	210615,60	497693,08
Spechteholten in beuken (mogelijke broedplaats spreeuw)	211667,45	496260,00
Boomholten (2 langwerpig) in beuk (mogelijke nestplaats kauw)	211658,68	496316,98

Deeltraject D: Heino-Raalte (km 15.5 – 18.5)

Waarneming	X-coördinaat	Y-coördinaat
Broedpaar spreeuw in spechtenholte	213717,45	492447,05
Boomholte (langwerpig) (mogelijke broedplaats kauw)	213709,90	492470,67
Boomholte (langwerpig) (mogelijke broedplaats kauw)	213729,44	492425,35

Deeltraject E: Raalte (km 18.5 – 21.5)

Waarneming	X-coördinaat	Y-coördinaat
Boom met roekennesten (1)	216120,23	489478,15
Boom met roekennesten (9)	216162,58	489434,32
Boom met roekennesten (2)	216159,87	489416,47
Boom met roekennesten (2)	216168,17	489409,83
Boom met roekennesten (5)	216179,65	489416,46
Boom met roekennesten (1)	216186,23	489410,09
Boom met roekennesten (1)	216176,05	489398,84
Boom met roekennesten (1)	216185,67	489393,27
Boom met roekennesten (4)	216224,65	489372,96
Boom met roekennesten (4)	216215,34	489358,92
Boom met roekennesten (3)	216235,77	489364,58
Boom met roekennesten (4)	216234,09	489340,10
Boom met roekennesten (4)	216238,18	489335,57
Boom met roekennesten (5)	216251,73	489348,24
Boom met roekennesten (5)	216253,41	489347,90
Boom met roekennesten (7)	216248,33	489326,24
Boom met roekennesten (3)	216269,98	489330,70
Boom met roekennesten (14)	216265,11	489309,34
Boom met roekennesten (2)	216271,53	489301,17
Boom met roekennesten (5)	216281,48	489290,21
Boom met roekennesten (4)	216299,93	489306,95
Boom met roekennesten (6)	216290,16	489281,27
Boom met roekennesten (3)	216308,50	489297,97
Boom met roekennesten (1)	216300,37	489272,78
Boom met roekennesten (1)	216320,25	489281,55
Boom met roekennesten (10)	216309,58	489263,40
Boom met roekennesten (4)	216311,25	489255,10
Boom met roekennesten (2)	216313,59	489257,46
Boom met roekennesten (3)	216318,09	489253,12
Boom met roekennesten (4)	216334,38	489269,67

Deeltraject F: Mariënheem West (km 21.5 – 24.0)

Waarneming	X-coördinaat	Y-coördinaat
Nestkast steenuil	217623,33	488823,89

BIJLAGE 3: FOTO'S WAARNEMINGEN

Deeltraject B: Heino noord (km 10.2 – 12.8)

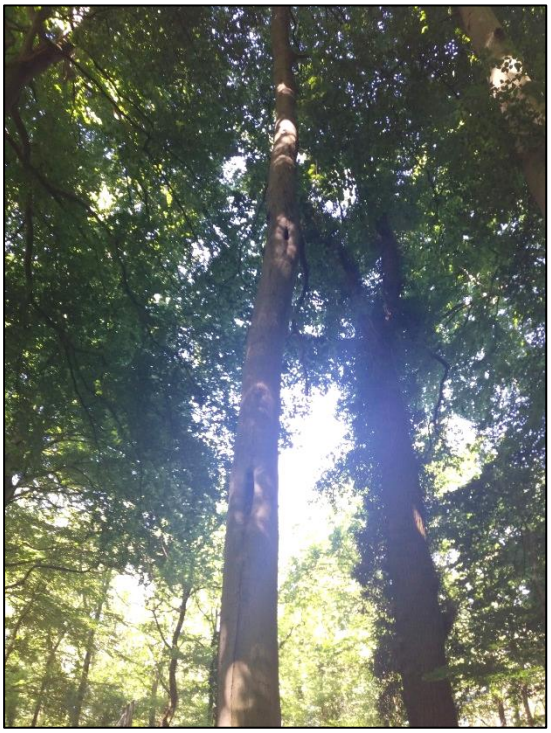

Foto 1 en 2. Boomholten (2 langwerpig) in beuk op Landgoed De Gunne (mogelijke oude nestplaats kauw).

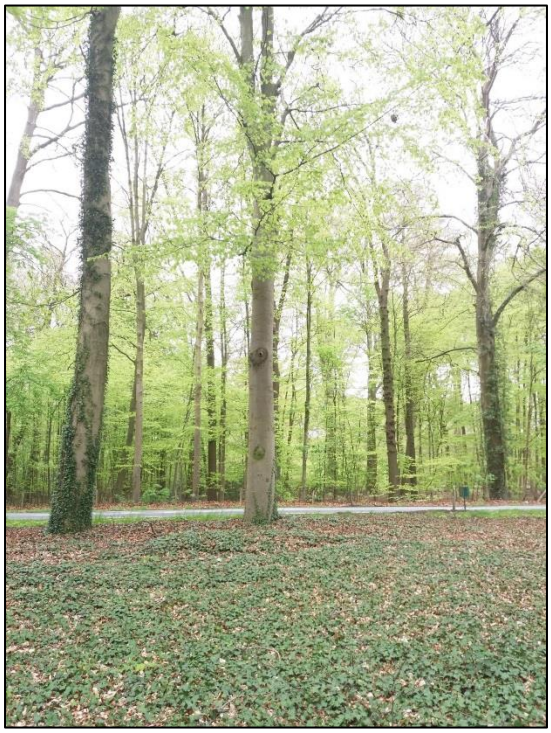

Foto 3 en 4. Beuken met spechtenholten tegenover Landgoed De Gunne (mogelijke broedplaats spreeuw).

Deeltraject D: Heino-Raalte (km 15.5 – 18.5)

Foto 5 en 6. Broedpaar spreeuw in spechtenholte en grote holten/spleten in beuk nabij Manege 't Reelaer.

Deeltraject E: Raalte (km 18.5 – 21.5)

Foto 7. Nesten van roeken (geel omlijnd).

Deeltraject F: Mariënheem West (km 21.5 – 24.0)

Foto 8. Nestkast steenuil op particulier terrein.

Vleermuisonderzoek N35 Wijthem - Nijverdal

projectnummer 416728
definitief
9 november 2017

Understanding today.
Improving tomorrow.

Vleermuisonderzoek N35 Wijthem - Nijverdal

projectnummer 416728

definitief
9 november 2017

Auteurs
SCHJ van Eijk
M.L. Braad
K den Hartogh (E.C.O. Logisch)
CJM Groeneveld (E.C.O. Logisch)
S van Lieshout (E.C.O. Logisch)

Opdrachtgever
Rijkswaterstaat Oost-Nederland
T.a.v. mevrouw Rijsdijk
Eusebiusbuitensingel 66
6828 HZ Arnhem

datum vrijgave	beschrijving revisie	goedkeuring	vrijgave
10-11-2017	definitief	ML Braad	VR Laracker

Inhoudsopgave

		Blz.
1	**Inleiding**	**1**
1.1	Aanleiding	1
1.2	Voornemen	2
2	**Methode**	**3**
2.1	Onderzoeksgebied	3
2.2	Vleermuizen	4
2.2.1	Zomer en kraamverblijfplaatsen	4
2.2.2	Paarverblijfplaatsen en zwermplaatsen	4
2.2.3	Vliegroutes en foerageergebied	4
2.3	Overzicht inventarisaties	5
3	**Resultaten**	**7**
3.1	Algemeen	7
3.2	Deelgebied Wijthem	7
3.3	Deelgebied Heino Noord	8
3.4	Deelgebied Heino - Raalte	9
3.5	Deelgebied Raalte	9
3.6	Deelgebied Mariënheem West	10
3.7	Deelgebied Mariënheem Oost	10
3.8	Deelgebied Haarle	10
3.9	Deelgebied Nijverdal	11
4	**Conclusies en advies**	**12**
4.1	Conclusies vleermuisonderzoek	12
4.2	Toetsing Wet natuurbescherming	13
4.2.1	Deelgebied Wijthem	13
4.2.2	Deelgebied Heino Noord	13
4.2.3	Deelgebied Heino-Raalte	14
4.2.4	Deelgebied Raalte	14
4.2.5	Deelgebied Mariënheem West	15
4.2.6	Deelgebied Mariënheem Oost	15
4.2.7	Deelgebied Haarle	15
4.2.8	Deelgebied Nijverdal	15
5	**Bronnen**	**16**

Bijlage 1. Kaarten resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Wijthem

Bijlage 2. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Heino noord

Bijlage 3. Kaarten resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Heino Raalte

Bijlage 4. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Raalte

Bijlage 5. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Mariënheem West

Bijlage 6. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebieden Mariënheem Oost, Haarle (West)

Bijlage 7. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Haarle (Oost)

Bijlage 8. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Nijverdal

Bijlage 9. Foto's zomerverblijfplaats vleermuizen

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Rijkswaterstaat, de provincie Overijssel en de gemeenten Raalte, Hellendoorn en Dalfsen willen met een aantal maatregelen de veiligheid op de N35 tussen Wijthmen en Nijverdal verbeteren. Dit is nodig omdat er te veel gevaarlijke situaties op dit deel van de N35 zijn, bijvoorbeeld door erfaansluitingen direct op de N35 en onveilige kruispunten. Bestuurders van de provincie, gemeenten en Rijkswaterstaat hebben inmiddels 12 maatregelen geselecteerd die in 2017 worden uitgewerkt. Voor met name de maatregelen waarbij watergangen dienen te worden verlegd, parallelwegen dienen te worden gerealiseerd en bomen dienen te worden verwijderd speelt de Wet Natuurbescherming (Wnb) een belangrijke rol. Voor het kunnen aanvragen van een ontheffing Wnb is nader onderzoek nodig.

Veel van de beschermde flora en fauna is beschermd omdat ze nog maar zelden voorkomt in Nederland. De zwaardere bescherming van vleermuizen houdt verband met de gevoeligheid van de soort voor verstoring van de verblijfplaatsen. Het is dus zaak om vooraf goed in beeld te hebben of de te kappen bomen in gebruik zijn als verblijfplaats en of bomen gebruikt worden als vliegroute en foerageergebied.

Rijkswaterstaat heeft Antea Group gevraagd om een nader onderzoek uit te voeren naar vleermuizen langs het traject Wijthmen-Nijverdal waarvoor clusters van veiligheidsmaatregelen zijn geformuleerd (zie Figuur 1.1).

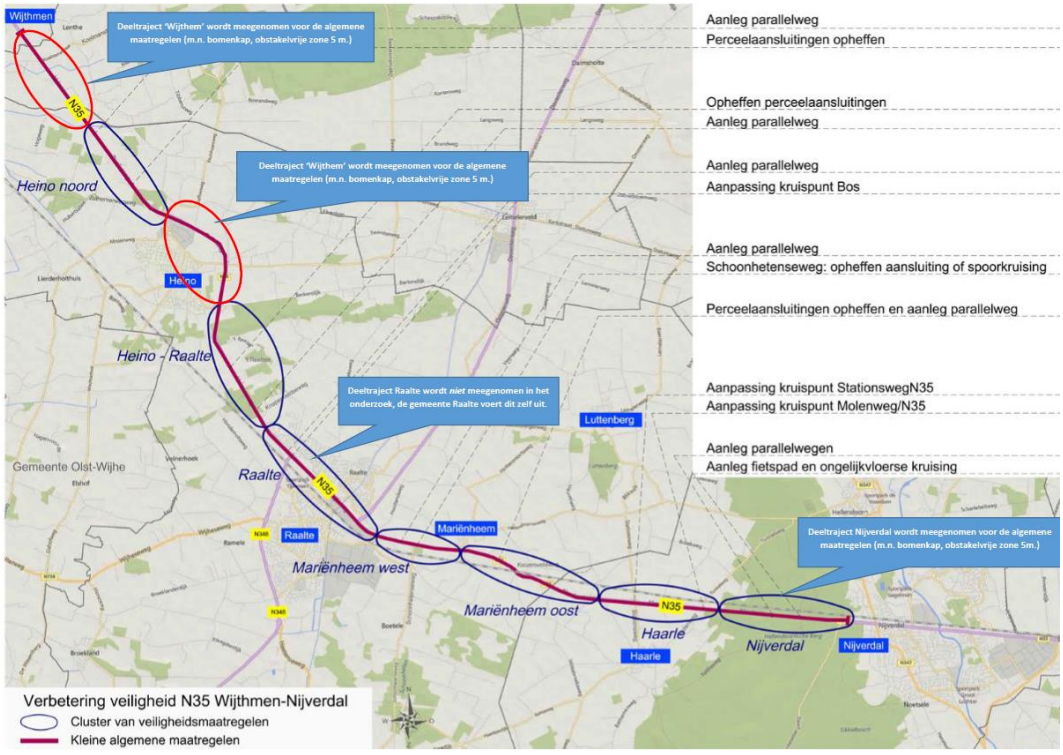

Figuur 1.1. Clusters van veiligheidsmaatregelen N35 Wijthmen-Nijverdal (RWS, 2017).

1.2 Voornemen

Rijkswaterstaat, de provincie Overijssel en de gemeenten Raalte, Hellendoorn en Dalfsen willen met een aantal maatregelen de veiligheid op de N35 tussen Wijthmen en Nijverdal verbeteren. Voor enkele deelgebieden is nog geen keuze gemaakt voor de exacte invulling. De deelgebieden (http://www.n35wijthmennijverdal.nl/default.aspx) zijn weergegeven op deze site.

Naast de beschreven (veiligheids)maatregelen per deelgebied worden langs de gehele N35 kleine algemene maatregelen genomen ten behoeve van een gewenste obstakelvrije zone van 5 meter langs de weg. Om dit te realiseren is het noodzakelijk om alle bomen in deze zone te verwijderen.

2 Methode

2.1 Onderzoeksgebied

Bij de start van het onderzoek zijn de clusters waar veiligheidsmaatregelen N35 Wijthmen-Nijverdal worden voorgesteld bestudeerd door deskundige ecologen op google.maps kaarten. Hierbij kwam naar voren dat niet alle delen van het onderzoeksgebied geschikt zijn voor vleermuizen. Bijvoorbeeld, omdat er geen bomen langs de weg stonden (deelgebied Heino). Om deze reden is het onderzoekgebied nauwkeurig beoordeeld op de geschiktheid voor vleermuizen. Deelgebieden zijn geselecteerd op de volgende criteria: veiligheidsmaatregelen worden uitgevoerd, bomen staan dicht bij de weg, aanwezige lijnvormige elementen, aanleg nieuwe parallelweg, aanleg nieuw kruispunt en groen elementen aanwezig nabij voorgenomen werkzaamheden. Het onderzoek heeft plaatsgevonden met een afstand van 25 meter aan weerszijden van de N35.

De uitkomst van deze analyse is weergegeven op de onderstaande kaart. Ten behoeve van het vleermuisonderzoek is het onderzoeksgebied opgedeeld in acht deelgebieden (zie Figuur 2.1).

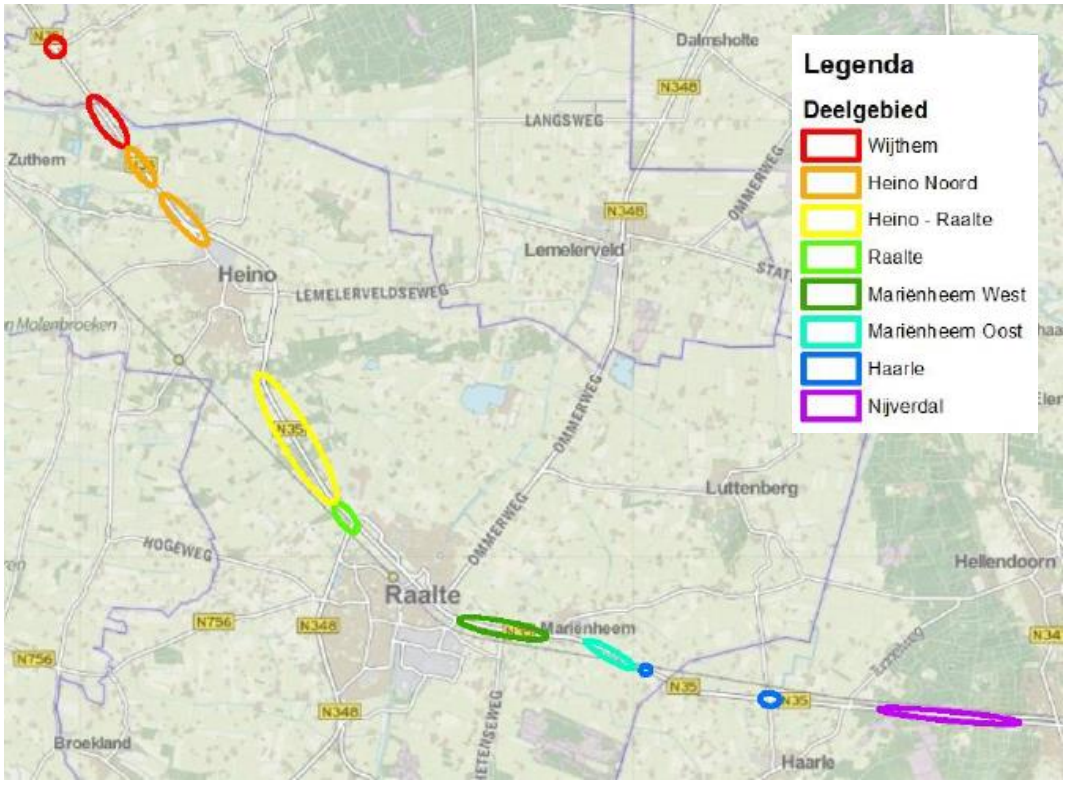

Figuur 2.1. De acht deelgebieden (kleuren) voor het vleermuisonderzoek N35 Wijthemen-Nijverdal (2017).

2.2 Vleermuizen

Het onderzoek naar vleermuizen langs de N35 Wijthmen - Nijverdal is te verdelen in het inventariseren van zomer- en kraamverblijfplaatsen, paarverblijfplaatsen en zwermplaatsen, vliegroutes en foerageergebied. Per mogelijke functie is onderzoek verricht conform het Vleermuisprotocol 2017 (Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland 2017, 13 maart 2017). Het onderzoek is verdeeld in acht deelgebieden (zie Figuur 2.1). Per deelgebied is bekeken met hoeveel onderzoekers het onderzoek uitgevoerd dient te worden om aan de onderzoeksinspanning van het Vleermuisprotocol 2017 te kunnen voldoen. Dit onderzoek is gericht op het mogelijk voorkomen van verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen en de mogelijke aanwezigheid van essentiële vliegroutes en/of foerageergebieden van vleermuizen.

De inventarisaties met betrekking tot vleermuizen zijn met behulp van een zogenaamde batdetector uitgevoerd. Het is onderzoek is uitgevoerd met de Petersson D240X of een vergelijkbare detector. Dit apparaat vangt de ultrasone geluiden van vleermuizen op en maakt deze hoorbaar voor het menselijk gehoor. Daarnaast biedt het apparaat de mogelijkheid geluiden op te nemen voor analyse achteraf. Enkele soorten zijn namelijk zeer moeilijk te determineren in het veld en vereisen een controle met behulp van analyse-software.

In paragraaf 2.3 is een overzicht gegeven van de uitgevoerde inventarisaties en de weersomstandigheden. Daarnaast is per deelgebied weergegeven met hoeveel onderzoekers het onderzoek per ronde is uitgevoerd.

Doordat er steeds met een grotere groep onderzoekers tegelijkertijd is gewerkt, zijn de resultaten integraal analyseerbaar. De toegepaste methodiek wordt hier per functie nader toegelicht.

2.2.1 Zomer en kraamverblijfplaatsen

In de periode 15 mei - 15 juli 2017 is het projectgebied onderzocht op de aanwezigheid van zomer- en kraamverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze inventarisatie bestaat uit twee rondes, waarvan er één in de vroege ochtend vanaf circa twee uur voor zonsopkomst is uitgevoerd. De overige ronde heeft 's avonds plaatsgevonden vanaf zonsondergang.

2.2.2 Paarverblijfplaatsen en zwermplaatsen

In de periode 15 augustus - 15 september 2017 zijn twee inventarisaties van twee uur uitgevoerd, teneinde paarverblijfplaatsen en zwermplaatsen vast te stellen dan wel uit te sluiten. De inventarisaties zijn afgestemd op balts- en zwermgedrag van de te verwachten soorten. In deze periode zijn avond- , nacht en ochtendinventarisaties uitgevoerd.

2.2.3 Vliegroutes en foerageergebied

De inventarisaties naar vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen zijn simultaan met de overige vleermuisinventarisaties uitgevoerd. Hierbij zijn de aanwezige vliegroutes en/of foerageergebieden op kaart ingetekend.

2.3 Overzicht inventarisaties

In Tabel 2.1 is een overzicht gegeven van de data, locatie, het aantal onderzoekers en de weersomstandigheden van het vleermuisonderzoek. De inventarisaties zijn uitgevoerd door D. Alberts, S. Aldershof, S. van Berkel, M.G. Bertholet, ing. B. Dijk, ing. C.J.M. Groeneveld, ing. J. Koorevaar, K. den Hartogh MSc., ing. S. van Lieshout en M.M.C. Neefjes MSc.

Tabel 2.1. Overzicht inventarisatiedata en weersomstandigheden.

Datum	Tijd	Activiteit	Aantal Onderzoekers	Weersomstandigheden	Deelgebied
07-06-2017	21:56 – 23:56	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	1	Geheel bewolkt, windkracht 4, 13 °C	Haarle
07-06-2017	21:56 – 23:56	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	3	Geheel bewolkt, windkracht 4, 13 °C	Nijverdal
08-06-2017	21:57 – 23:57	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	2	Geheel bewolkt, windkracht 3, 14 °C	Wijthem
08-06-2017	03:19 – 05:19	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	3	Geheel bewolkt, windkracht 3, 14 °C	Heino Noord
08-06-2017	21:57 – 23:57	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	3	Geheel bewolkt, windkracht 3, 14 °C	Heino Raalte
08-06-2017	21:57 – 23:57	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	1	Geheel bewolkt, windkracht 3, 14 °C	Raalte
08-06-2017	03:19 – 05:19	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	2	Geheel bewolkt, windkracht 3, 14 °C	Mariënheem West
08-06-2017	03:19 – 05:19	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	2	Geheel bewolkt, windkracht 3, 14 °C	Mariënheem Oost
09-06-2017	03:19 – 05:19	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	3	Half tot zwaar bewolkt, windkracht 3, 15 °C	Nijverdal
09-06-2017	03:19 – 05:19	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	2	Half tot zwaar bewolkt, windkracht 3, 15 °C	Wijthem
15-07-2017	03:37 – 05:37	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	1	Geheel bewolkt, windkracht 2, 13 °C	Haarle
15-07-2017	21:53 – 23:53	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	3	Geheel bewolkt, windkracht 2, 13 °C	Heino Noord
15-07-2017	03:37 – 05:37	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	3	Geheel bewolkt, windkracht 2, 13 °C	Heino Raalte
15-07-2017	21:53 – 23:53	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	2	Geheel bewolkt, windkracht 2, 13 °C	Mariënheem Oost
15-07-2017	21:53 – 23:53	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	2	Geheel bewolkt, windkracht 2, 13 °C	Mariënheem West
15-07-2017	03:37 – 05:37	Zomer- en kraamverblijven Vliegroutes en foerageergebieden	1	Geheel bewolkt, windkracht 2, 13 °C	Raalte
23-08-2017	21:46 – 23:46	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	1	Zwaar bewolkt, windkracht 2, 15 °C	Wijthem
23-08-2017	00:10 – 02:10	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	3	Zwaar bewolkt, windkracht 2, 15 °C	Heino Noord
23-08-2017	21:46 – 23:46	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	1	Zwaar bewolkt, windkracht 2, 15 °C	Raalte
23-08-2017	21:46 – 23:46	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	1	Zwaar bewolkt, windkracht 2, 15 °C	Mariënheem West
23-08-2017	21:46 – 23:46	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	3	Zwaar bewolkt, windkracht 2, 15 °C	Nijverdal

Datum	Tijd	Activiteit	Aantal Onderzoekers	Weersomstandigheden	Deelgebied
23-08-2017	00:00 – 02:00	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	1	Zwaar bewolkt, windkracht 2, 15 °C	Haarle
23-08-2017	00:00 – 02:00	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	1	Zwaar bewolkt, windkracht 2, 15 °C	Mariënheem Oost
24-08-2017	04:38 – 06:38	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	3	Geheel bewolkt, windkracht 2, 13 °C	Heino - Raalte
13-09-2017	20:58 – 22:58	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	3	Vrijwel geheel bewolkt, windkracht 4, 13 °C	Heino Noord
13-09-2017	23:30 – 01:30	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	3	Vrijwel geheel bewolkt, windkracht 4, 13 °C	Heino - Raalte
13-09-2017	20:58 – 22:58	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	1	Vrijwel geheel bewolkt, windkracht 4, 13 °C	Haarle
13-09-2017	20:58 – 22:58	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	1	Vrijwel geheel bewolkt, windkracht 4, 13 °C	Mariënheem Oost
14-09-2017	05:13 – 07:13	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	1	Vrijwel geheel bewolkt, windkracht 3, 12 °C	Wijthem
14-09-2017	05:13 – 07:13	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	1	Vrijwel geheel bewolkt, windkracht 3, 12 °C	Raalte
14-09-2017	05:13 – 07:13	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	1	Vrijwel geheel bewolkt, windkracht 3, 12 °C	Mariënheem West
14-09-2017	05:13 – 07:13	Paarverblijven en zwermplaatsen Vliegroutes en foerageergebieden	3	Vrijwel geheel bewolkt, windkracht 3, 12 °C	Nijverdal

3 Resultaten

3.1 Algemeen

In het onderzoeksgebied zijn zes vleermuissoorten waargenomen; de franjestaart, gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en de watervleermuis. Per onderzochte deelgebied wordt het gebruik van het onderzoeksgebied nader toegelicht. In bijlage 1 t/m 8 zijn de resultaten van het vleermuisonderzoek op kaart weergegeven.

3.2 Deelgebied Wijthem

In het deelgebied Wijthem zijn geen kraamverblijven, zomerverblijven of paarverblijven aangetroffen. Het onderzoeksgebied Wijthem bestaat uit twee delen. Het noordelijke deel bevindt zich rond de kruising met de Ganzepanweg ter hoogte van hectometerpaal 8.5. In dit deel van het onderzoeksgebied is gedurende het onderzoek zeer weinig activiteit van vleermuizen waargenomen. Er zijn enkel twee individuen van de gewone dwergvleermuis waargenomen die rond de aanwezige groenstructuren foerageerden.

Het zuidelijke deel van onderzoeksgebied Wijthem bestaat uit de zone tussen hectometerpaal 9.6 en 10.7. Een belangrijk kruispunt in dit deel van het onderzoeksgebied wordt gevormd door de kruising van de N35 met het Overijssels kanaal. Hier zijn verschillende vliegroutes van vleermuizen aanwezig. Boven het Overijssels kanaal is een vliegroute aanwezig van de watervleermuis. Deze volgen de watergang als vlieg- en foerageerroute. Individuen van de gewone dwergvleermuis gebruiken het Overijssels kanaal deels als vliegroute.

Daarnaast worden de bomenrijen en bosschages langs de N35 op deze deellocatie gebruikt als vliegroute door de gewone dwergvleermuis waarbij voornamelijk boven de parallelwegen wordt gevlogen. De parallelwegen zijn doorgaans minder verlicht en verkeersluw. Deze parallelwegen worden tevens door individuen van de laatvlieger gebruikt als vliegroute. Voor beide soorten geldt dat het merendeel van de waargenomen individuen vanuit de richting Landgoed Den Alerdinck zijn aan komen vliegen. Daartoe is tijdens de ochtendinventarisatie in het kraamseizoen extra aandacht besteed aan mogelijke verblijfplaatsen bij het landhuis dicht bij de N35, deze zijn echter niet aangetroffen.

Boven het kruispunt met het Overijssels kanaal zijn meerdere individuen van de rosse vleermuis waargenomen die kortstondig, hoog boven het projectgebied, foerageerden en doorvlogen. Hierbij is geen duidelijke vliegrichting waargenomen en is tevens geen binding met de aanwezige bomen waargenomen. Mogelijk biedt de combinatie van water en bomen een hoog insectenaanbod waardoor dit een gunstige locatie vormt om kort te foerageren.

Er is éénmalig een individu van de franjestaart waargenomen die kortstondig foerageerde in de bosschage tussen de N35 en de parellelweg ten zuiden van het Overijssels kanaal. De resultaten zijn op kaart weergegeven in bijlage 1.

3.3 Deelgebied Heino Noord

In het deelgebied Heino Noord zijn geen kraamverblijven of zomerverblijven aangetroffen. Deelgebied Heino Noord bestaat uit het deel van de N35 tussen hectometerpaal 10.8 en 12.8 en sluit aan op onderzoeksgebied Wijthem. Tijdens het onderzoek heeft de focus gelegen op de gebieden die potentieel beschermde natuurwaarden voor vleermuizen bieden. Het deel tussen hectometerpaal 11.9 en 12.4, dat onderdeel uitmaakt van Landgoed De Gunne, het meest waardevol voor vleermuizen gebleken. Langs dit deel staan diverse bomen, voornamelijk oude beuken, die geschikte verblijfplaatsen als boomholtes bieden voor boombewonende vleermuizen. Ter hoogte van hectometerpaal 12.2 is een baltsterritorium aangetroffen van twee individuen van de rosse vleermuis. De bomen direct aan de weg en de tweede en derde rij bomen worden op deze locatie gebruikt als baltsplaats, waarbij diverse holtes worden gebruikt als paarverblijf voor deze twee individuen (zie figuur 3.1, voor GPS-coördinaten zie bijlage 2).

Figuur 3.1. Liggen baltsterritorium van twee rosse vleermuizen.

Gedurende de inventarisaties in het paarseizoen is een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aangetroffen in de bebouwing aan de Zwolseweg 77.

Van de gewone dwergvleermuis is een belangrijke vliegroute van ten minste 49 individuen vastgesteld langs de paralelweg van de N35. Deze vliegroute is gevolgd tot ver in de bebouwde kom van Heino waar zich vermoedelijk de verblijfplaatsen van deze individuen bevindt. De exacte locatie is echter niet vastgesteld. Er zijn diverse foeragerende en baltsende individuen van de laatvlieger en gewone dwergvleermuis waargenomen. Deze gebruiken het bosgebied als foerageergebied en zullen hun verblijfplaats elders in bebouwing hebben. In de zone bij Landgoed De Gunne zijn drie foeragerende franjestaarten waargenomen. Er zijn geen verblijfplaatsen van deze soort vastgesteld. De resultaten zijn op kaart weergegeven in bijlage 2.

3.4 Deelgebied Heino - Raalte

In het deelgebied Heino Raalte zijn geen kraamverblijven, zomerverblijven of paarverblijven aangetroffen. Gedurende de inventarisaties is in de directe omgeving van het deelgebied activiteit waargenomen van foeragerende en overvliegende individuen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger. Tevens is één overvliegend en één foeragerend individu van de rosse vleermuis waargenomen.

Tijdens de inventarisaties in het paarseizoen is een tweetal baltsende individuen van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Dit betrof balts in vlucht waarbij geen binding met de aanwezige bebouwing is vastgesteld. Er zijn gedurende de inventarisaties in het paarseizoen geen zwermactiviteiten van vleermuizen waargenomen die kunnen duiden op de mogelijke aanwezigheid van een winterverblijfplaats.

De waarnemingen van overvliegende individuen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger betroffen zowel bewegingen parallel aan de N35 als in andere richtingen. Er is in het deelgebied geen duidelijke vaste vliegroute waargenomen. De groenstructuren in het deelgebied worden gebruikt als foerageergebied door de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger. Hierbij worden de bomen(rijen) voornamelijk gebruikt door de gewone dwergvleermuis en maakt de laatvlieger voornamelijk gebruik van de randen van aanliggende weilanden.
De resultaten zijn op kaart weergegeven in bijlage 3.

3.5 Deelgebied Raalte

In het deelgebied Raalte zijn twee zomerverblijfplaatsen aangetroffen van de gewone dwergvleermuis. Deze bevinden zich onder de nokpan en ruimte onder de dakpannen aan de zuidelijke gevel van de bebouwing aan de Oude Zwolsestraat 18 te Raalte (zie bijlage 9). Er zijn in het deelgebied Raalte geen kraamverblijven of paarverblijven aangetroffen. Gedurende de inventarisaties is in het deelgebied activiteit waargenomen van foeragerende en overvliegende individuen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger. Tevens zijn drie foeragerend individuen van de rosse vleermuis waargenomen.

Tijdens de inventarisaties in het paarseizoen zijn enkele baltsende individuen van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Dit betrof balts in vlucht waarbij geen binding met de aanwezige bebouwing is vastgesteld. Er zijn gedurende de inventarisaties in het paarseizoen geen zwermactiviteiten van vleermuizen waargenomen die kunnen duiden op de mogelijke aanwezigheid van een winterverblijfplaats.

Er is in het deelgebied geen duidelijke vaste vliegroute waargenomen. De gewone dwergvleermuis en de laatvlieger maken gebruik van het deelgebied als foerageergebied. Hierbij maakt de gewone dwergvleermuis voornamelijk gebruik van de bomen(rijen) en maakt de laatvlieger voornamelijk gebruik van de randen van aanliggende weilanden.
De resultaten zijn op kaart weergegeven in bijlage 4.

3.6 Deelgebied Mariënheem West

In het deelgebied Mariënheem West zijn geen kraamverblijven, zomerverblijven of paarverblijven aangetroffen. Gedurende de inventarisaties is in het deelgebied activiteit waargenomen van foeragerende individuen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger. Tevens is één foeragerend individu van de ruige dwergvleermuis en twee foeragerende individuen van de rosse vleermuis waargenomen.

Tijdens de inventarisaties in het paarseizoen is één baltsend individu van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Dit betrof balts in vlucht waarbij geen binding met de aanwezige bebouwing is vastgesteld. Er zijn gedurende de inventarisaties in het paarseizoen geen zwermactiviteiten van vleermuizen waargenomen die kunnen duiden op de mogelijke aanwezigheid van een winterverblijfplaats.

Er is in het deelgebied geen duidelijke vaste vliegroute waargenomen. De groenstructuren in het deelgebied worden gebruikt als foerageergebied door de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger. De rosse vleermuis maakt incidenteel gebruik van het bosgebiedje ten westen van de Schoonhetenseweg als foerageergebied. De resultaten zijn op kaart weergegeven in bijlage 5.

3.7 Deelgebied Mariënheem Oost

In het deelgebied Mariënheem Oost zijn geen kraamverblijven, zomerverblijven of paarverblijven aangetroffen. Gedurende de inventarisaties is in het deelgebied activiteit waargenomen van foeragerende individuen van de gewone dwergvleermuis. Tijdens de inventarisaties in het paarseizoen is een tweetal baltsende individuen van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Dit betrof balts in vlucht waarbij geen binding met de aanwezige bebouwing is vastgesteld. Er zijn gedurende de inventarisaties in het paarseizoen geen zwermactiviteiten van vleermuizen waargenomen die kunnen duiden op de mogelijke aanwezigheid van een winterverblijfplaats.

Er is in het deelgebied geen duidelijke vaste vliegroute waargenomen. De gewone dwergvleermuis maakt gebruik van de bomenrijen in het deelgebied als foerageergebied. De resultaten zijn op kaart weergegeven in bijlage 6.

3.8 Deelgebied Haarle

In het deelgebied Haarle zijn geen kraamverblijven, zomerverblijven of paarverblijven aangetroffen. Het deelgebied bestaat uit twee delen. Het westelijke deel bevindt zich ter hoogte van de Nijverdalseweg 51 te Mariënheem en het oostelijke deel betreft de kruising van de Almeloseweg en de Stationsweg. Gedurende de inventarisaties is in het westelijke deel activiteit waargenomen van enkele foeragerende individuen van de gewone dwergvleermuis. In het oostelijke deel is activiteit waargenomen van foeragerende individuen van de gewone dwergvleermuis. Tevens is één foeragerend individu van de laatvlieger en twee foeragerende individuen van de rosse vleermuis waargenomen.

Tijdens de inventarisaties in het paarseizoen zijn drie baltsende individuen van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Dit betrof balts in vlucht waarbij geen binding met de aanwezige bebouwing is vastgesteld. Er zijn gedurende de inventarisaties in het paarseizoen geen zwermactiviteiten van vleermuizen waargenomen die kunnen duiden op de mogelijke aanwezigheid van een winterverblijfplaats.

Er is in het deelgebied geen duidelijke vaste vliegroute waargenomen. De groenstructuren in het deelgebied worden gebruikt als foerageergebied door de gewone dwergvleermuis en incidenteel door de laatvlieger en de rosse vleermuis. De resultaten zijn op kaart weergegeven in bijlage 7.

3.9 Deelgebied Nijverdal

In het deelgebied Nijverdal zijn geen kraamverblijven, zomerverblijven of paarverblijven aangetroffen. Gedurende de inventarisaties is in het deelgebied activiteit waargenomen van foeragerende en overvliegende individuen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger. Tevens is één overvliegend individu van de ruige dwergvleermuis waargenomen.

Tijdens de inventarisaties in het paarseizoen is een drietal baltsende individuen van de rosse vleermuis waargenomen. Deze baltsende individuen zijn waargenomen in het bosgebied van de Sallandse heuvelrug ten zuiden van N35. Dit maakt geen onderdeel uit van het projectgebied en zal van de geplande werkzaamheden geen effecten ondervinden. Er zijn gedurende de inventarisaties in het paarseizoen geen zwermactiviteiten van vleermuizen waargenomen die kunnen duiden op de mogelijke aanwezigheid van een winterverblijfplaats.

De waarnemingen van overvliegende individuen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger betroffen zowel bewegingen parallel aan de N35 als in andere richtingen. Er is in het deelgebied geen duidelijke vaste vliegroute waargenomen. De groenstructuren in het deelgebied worden gebruikt als foerageergebied door de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger. De aanwezige elementen in het deelgebied waarvan gebruik wordt gemaakt als foerageergebied zijn onderdeel van groter aaneengesloten foerageergebied in de directe omgeving. De resultaten zijn op kaart weergegeven in bijlage 8.

4 Conclusies en advies

4.1 Conclusies vleermuisonderzoek

In het onderzoeksgebied zijn zes vleermuissoorten waargenomen; de franjestaart, gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en de watervleermuis. Het onderzoeksgebied biedt in enkele deelgebieden belangrijke natuurwaarden voor vleermuizen.

Deelgebied Wijthem
Rond het kruispunt met het Overijssels kanaal (hmp 10.2) zijn diverse vliegroutes aanwezig die van belang zijn voor alle aangetroffen soorten. Er vindt hier uitwisseling plaats met Landgoed Den Alerdinck dat als groot, groen gebied een belangrijk foerageergebied vormt voor de lokale populaties vleermuizen. De bomenrijen en bosschages rondom dit kruispunt bieden luwte en geleiding waardoor vleermuizen het gebruiken als vaste vliegroute van, naar en tussen foerageergebieden.

Deelgebied Heino Noord
In delen van Landgoed De Gunne in deelgebied Heino Noord is een belangrijke vliegroute aangetroffen langs de aanwezige groenstructuren, die gebruikt wordt door een populatie van de gewone dwergvleermuis afkomstig uit de bebouwde kom van Heino. Ook wordt deze zone van het projectgebied gebruikt als foerageergebied. In het paarseizoen is een paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis aangetroffen in de bebouwing aan de Zwolseweg 77.

De bomen langs de N35 bestaan deels uit oude beuken die geschikte verblijfplaatsen bieden voor boombewonende vleermuizen, zoals rosse vleermuizen. Nabij hmp 12.2 zijn baltsterritoria van twee mannetjes van de rosse vleermuis aangetroffen in de eerste drie bomenrijen vanaf de weg. Hierbij wordt door twee individuen gebruik gemaakt van meerdere boomholtes als paarverblijf.

Deelgebied Raalte
In het deelgebied Raalte zijn twee zomerverblijfplaatsen aangetroffen van de gewone dwergvleermuis. Deze bevinden zich in de woning aan de Oude Zwolsestraat 18. Er is geen duidelijke vaste vliegroute aangetroffen in het deelgebied.

Deelgebied Nijverdal
In deelgebied Nijverdal, ter hoogte van de Sallandse heuvelrug, zijn drie baltsende individuen van de rosse vleermuis waargenomen. Deze zijn echter niet direct aan de weg, maar dieper het bosgebied in waargenomen buiten de 25 meter zone. De groenstructuren in dit deelgebied worden gebruikt als foerageergebied door met name de gewone dwergvleermuis en laatvlieger.

Overige deelgebieden
In de overige deelgebieden (Heino-Raalte, Mariënheem West, Mariënheem Oost en Haarle) van het onderzoek zijn geen verblijfplaatsen of essentiële vliegroutes en foerageergebieden waargenomen. In enkele delen zijn lokaal meerdere individuen van de laatvlieger of gewone dwergvleermuis waargenomen. Dit zijn echter gebouwbewonende soorten, dus het voorkomen van verblijfplaatsen in de bomen langs de N35 is uitgesloten.

4.2 Toetsing Wet natuurbescherming

Alle vleermuissoorten zijn beschermd en staan vermeld op bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn. Ze zijn opgenomen in artikel 3.5 van de Wet Natuurbescherming. Daarmee zijn verblijfplaatsen en essentiële vliegroutes en essentiële foerageergebieden beschermd. Vliegroutes en foerageergebieden worden als “essentieel” gezien als zijn essentieel zijn voor het functioneren van een verblijfplaats.

Onderstaand wordt voor de verschillende deelgebieden van de N35 getoetst of er vanuit de beschermde status van vleermuizen in de Wet natuurbescherming belemmeringen zijn voor het uitvoeren van de werkzaamheden.

4.2.1 Deelgebied Wijthem

Er zijn in dit deelgebied geen verblijfplaatsen van vleermuizen vastgesteld, wel vliegroutes en foerageergebieden. De aanwezige bomenrijen en bosschages staan allen buiten de obstakelvrije zone van 5 meter vanaf de weg. De ingreep heeft daarom geen effect op deze beschermde onderdelen van de leefomgeving van de vleermuissoorten. Er zijn daarom geen belemmeringen voor het uitvoeren van de geplande werkzaamheden vanuit de beschermde status van vleermuizen in de Wet natuurbescherming.

4.2.2 Deelgebied Heino Noord

In het deelgebied Heino Noord zijn tussen hectometerpaal 11.9 en 12.4 bomen met holtes aanwezig. Deze bieden twee paarverblijfplaatsen voor twee individuen van de boombewonende rosse vleermuis. Paarverblijfplaatsen zijn beschermd bij de Wnb. Door het obstakelvrij maken van deze locatie worden de bomen direct langs de weg verwijderd, waardoor deze verblijfplaatsen verdwijnen. Om deze verblijfplaatsen te mogen verwijderen, is een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming nodig.

De paarverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis in de bebouwing aan de Zwolseweg 77 is beschermd bij de Wnb. De verblijfplaats blijft bij de uitvoering van het voornemen behouden.

De belangrijke vliegroute (en foerageergebied) van ten minste 49 individuen gewone dwergvleermuizen langs de paralelweg van de N35 blijft ondanks het verdwijnen van een deel van de bomen, ten behoeve van de obstakelvrij zone, behouden. De functie als vliegroute en foerageergebied blijft behouden, doordat de bomen die behouden blijven een lijnvormig element vormen langs de N35. Er zijn daarom geen belemmeringen voor het uitvoeren van de geplande werkzaamheden vanuit de beschermde status van vleermuizen in de Wet natuurbescherming.

Advies

Voor verstoring (aantasting en vernietiging) van de paarverblijfplaatsen moet volgens de Wet natuurbescherming tijdig en strikte soortspecifieke maatregelen uitgevoerd worden en dient een ontheffing bij het bevoegd gezag (RVO) aangevraagd te worden.

Voorafgaand aan de werkzaamheden zijn de onderstaande maatregelen van toepassing om het aanbod en het functioneren van alternatieve paarverblijfplaatsen tijdens de werkzaamheden te garanderen (conform Bij12, 2017):

- Voor elke aan te tasten of te verwijderen verblijfplaats moeten meerdere alternatieve verblijfplaatsen (voorstel is acht stuks) aanwezig zijn die voor minimaal eenzelfde aantal rosse vleermuizen dezelfde functie kunnen vervullen als de oorspronkelijke plaats.
- De nieuwe verblijfplaatsen kunnen worden gerealiseerd bijvoorbeeld in de vorm van vleermuiskasten (klein bol of meervoudig plat).
- De alternatieve verblijfplaatsen worden geplaatst binnen het leefgebied van de groep en binnen 100 à 200 meter van de oorspronkelijke verblijfplaats.
- Het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen moet minimaal één jaar voorafgaand voor het aantasten of vernietigen van bestaande verblijfplaatsen plaats hebben gevonden, zodat de dieren voldoende tijd hebben gehad om deze te vinden (RVO, 2014).
- De alternatieve verblijfplaatsen worden geplaatst op minimaal 4,5 meter hoogte, zodat de dieren voldoende ruimte hebben om te vallen en weg te vliegen.
- Bij het plaatsen van de alternatieve verblijfplaatsen wordt een vleermuisdeskundige betrokken.

De doorlooptijd van een ontheffingaanvraag bij RVO bedraagt doorgaans 20 weken.

Wanneer de ontheffing in het bezit is van de initiatiefnemer en voldaan is aan de opgelegde voorwaarden kunnen de werkzaamheden binnen de invloedsfeer van de verblijfplaatsen hun doorgang vinden.

4.2.3 Deelgebied Heino-Raalte

Er zijn in dit deelgebied geen kraamverblijfplaatsen, zomerverblijven of paarverblijven van vleermuizen vastgesteld. De waarnemingen van overvliegende individuen van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger betroffen zowel bewegingen parallel aan de N35 als in andere richtingen. Er zijn in dit deelgebied geen duidelijke vaste (essentiële) vliegroute en foerageergebied aangetroffen. De ingreep heeft daarom geen effect op beschermde onderdelen van de leefomgeving van vleermuizen. Er zijn daarom geen belemmeringen voor het uitvoeren van de geplande werkzaamheden vanuit de Wet natuurbescherming.

4.2.4 Deelgebied Raalte

In het deelgebied Raalte zijn twee zomerverblijfplaatsen aangetroffen van de gewone dwergvleermuis. Er zijn geen kraamverblijven of paarverblijven aangetroffen. De woning met zomerverblijfplaatsen wordt niet betrokken bij de voorgenomen werkzaamheden en vormen daarom geen belemmering vanuit de Wet natuurbescherming. Er is geen duidelijke (essentiële) vaste vliegroute of foerageergebied aangetroffen in het deelgebied. Het voornemen heeft geen belemmeringen vanuit de Wet natuurbescherming.

4.2.5 Deelgebied Mariënheem West

Er zijn in dit deelgebied geen verblijfplaatsen van vleermuizen vastgesteld. Ook zijn geen essentiële vliegroutes of essentieel foerageergebied vastgesteld. De ingreep heeft geen effect op deze beschermde onderdelen van de functionele leefomgeving van vleermuizen. Er zijn daarom geen belemmeringen vanuit de Wet natuurbescherming voor het uitvoeren van de geplande werkzaamheden.

4.2.6 Deelgebied Mariënheem Oost

Er zijn in dit deelgebied geen verblijfplaatsen van vleermuizen vastgesteld. Ook zijn geen essentiële vliegroutes of essentieel foerageergebied vastgesteld. De ingreep heeft geen effect op deze beschermde onderdelen van de functionele leefomgeving van vleermuizen. Er zijn daarom geen belemmeringen vanuit de Wet natuurbescherming voor het uitvoeren van de geplande werkzaamheden.

4.2.7 Deelgebied Haarle

Er zijn in dit deelgebied geen verblijfplaatsen van vleermuizen vastgesteld. Ook zijn geen essentiële vliegroutes of essentieel foerageergebied vastgesteld. De ingreep heeft geen effect op deze beschermde onderdelen van de functionele leefomgeving van vleermuizen. Er zijn daarom geen belemmeringen vanuit de Wet natuurbescherming voor het uitvoeren van de geplande werkzaamheden.

4.2.8 Deelgebied Nijverdal

Er zijn in dit deelgebied geen verblijfplaatsen of essentiële vliegroutes van vleermuizen vastgesteld. In dit deelgebied worden de bomen langs de N35 gebruikt als foerageergebied door vleermuizen. Het gaat hier echter niet om essentieel foerageergebied. De bomen vormen een groter aaneengesloten foerageergebied met de directe omgeving. Het eventueel verwijderen van enkele bomen in de obstakelvrije zone doet geen afbreuk aan de functie foerageergebied. Er zijn daarom geen belemmeringen vanuit de Wet natuurbescherming voor het uitvoeren van de geplande werkzaamheden.

5 Bronnen

BIJ12, 2017 Kennisdocument Rosse vleermuis Nyctalus noctula Versie 1.0, juli 2017

Netwerk Groene Bureau's, 2017. Vleermuisprotocol 2017.

RVO, 2014 Soortenstandaard Rosse vleermuis Nyctalus noctula Versie 1.1 Maart 2014

Bijlage 1. Kaarten resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Wijthem

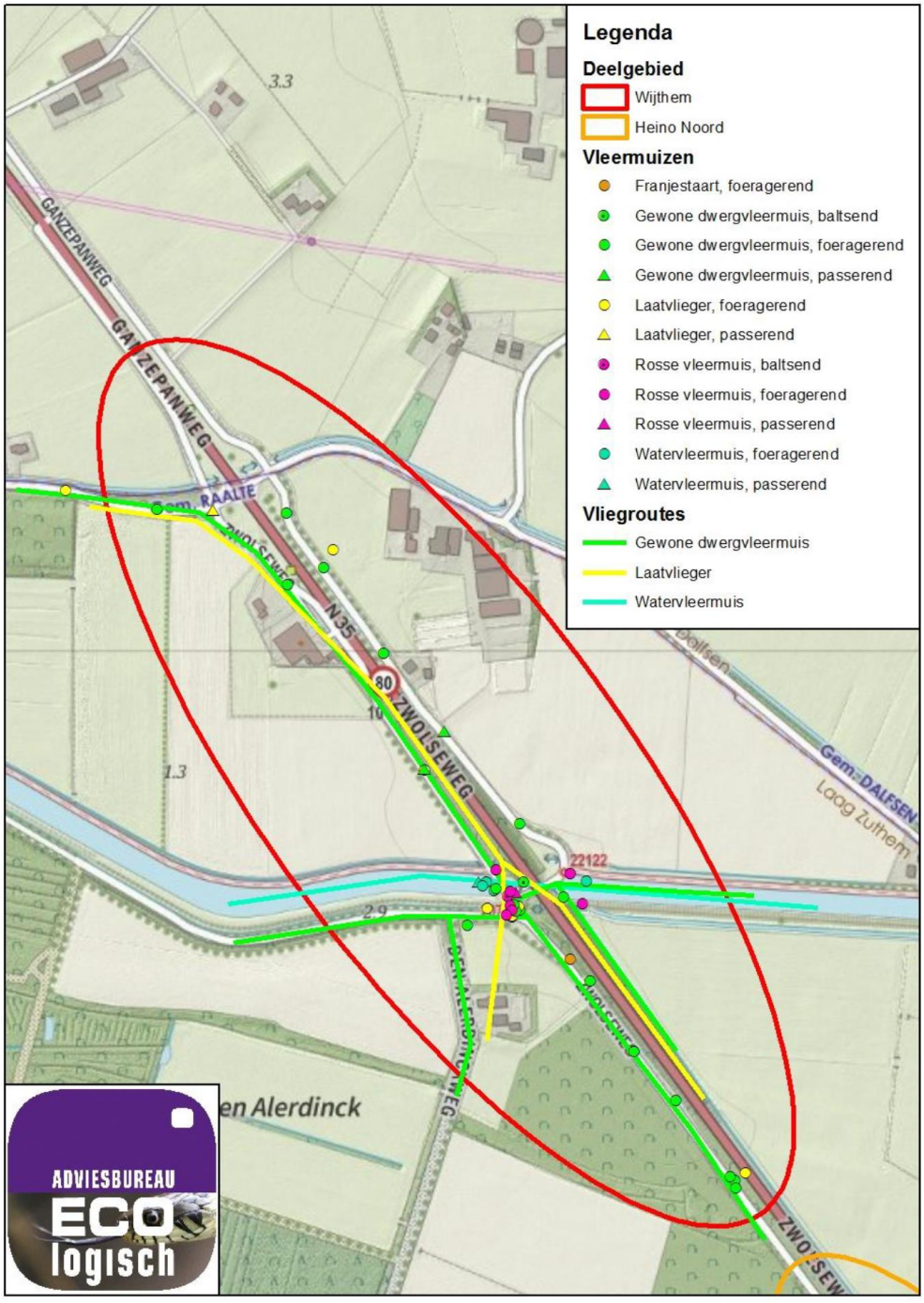
Legenda
Deelgebied
Wijthem
Heino Noord
Vleermuizen
Franjestaart, foeragerend
Gewone dwergvleermuis, baltsend
Gewone dwergvleermuis, foeragerend
Gewone dwergvleermuis, passerend
Laatvlieger, foeragerend
Laatvlieger, passerend
Rosse vleermuis, baltsend
Rosse vleermuis, foeragerend
Rosse vleermuis, passerend
Watervleermuis, foeragerend
Watervleermuis, passerend
Vliegroutes
Gewone dwergvleermuis
Laatvlieger
Watervleermuis
GANZEPANWEG
N35
ZWOLSEWEG
80
22122
Gem. DALFSEN
Laag Zuthem
ADVIESBUREAU
ECO
logisch

Bijlage 2. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Heino noord

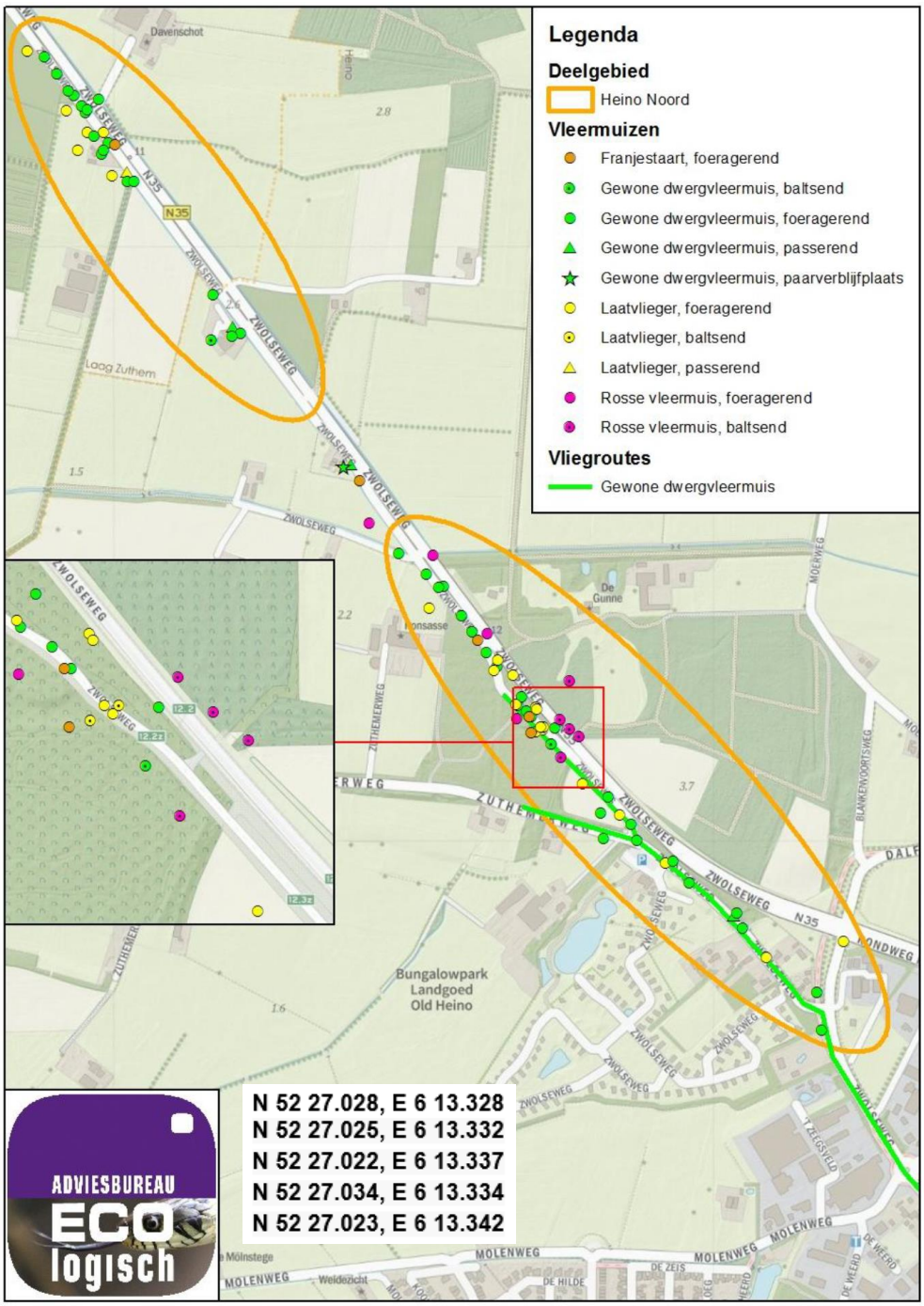

Bijlage 3. Kaarten resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Heino Raalte

Bijlage 4. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Raalte

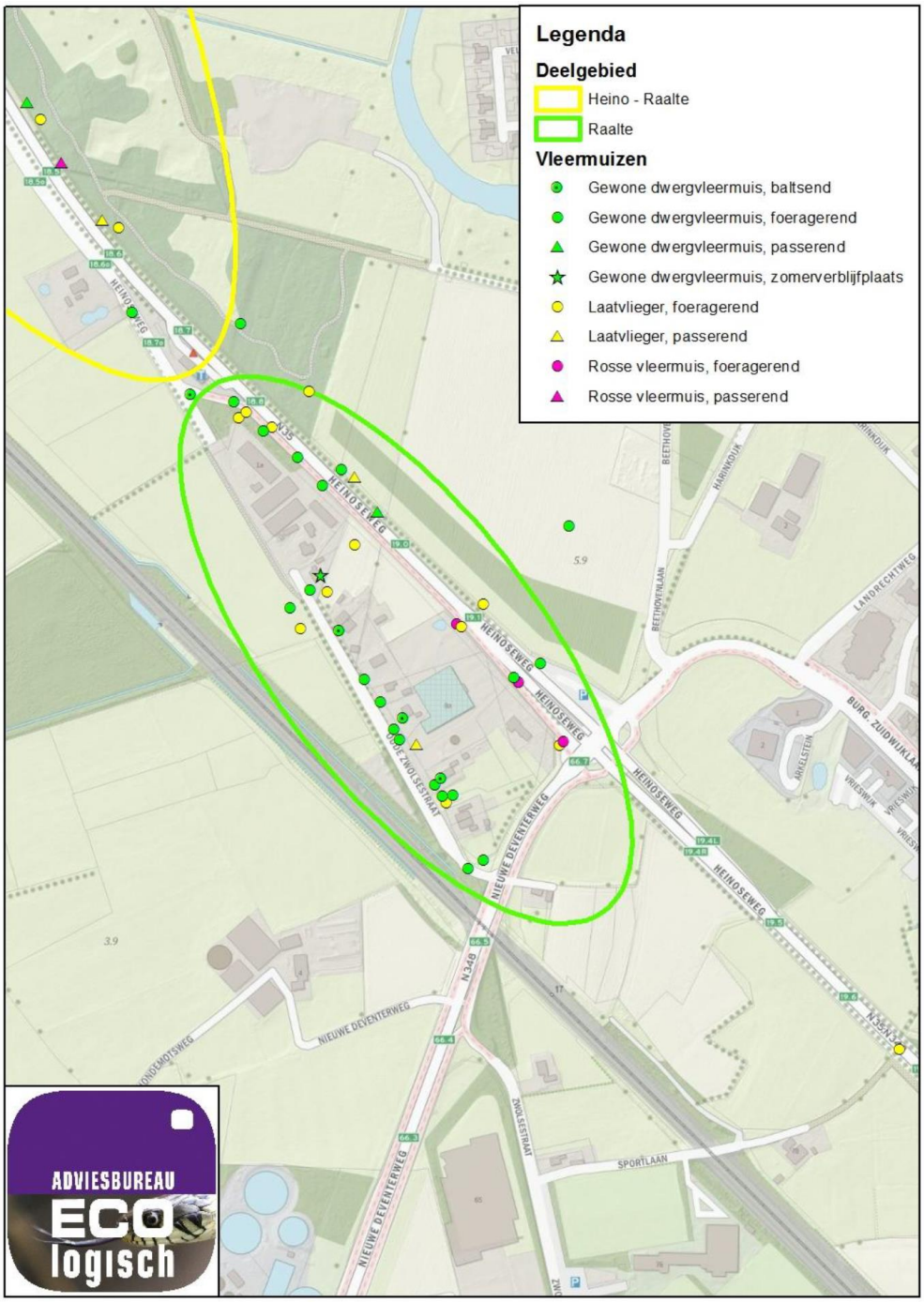

Bijlage 5. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Mariënheem West

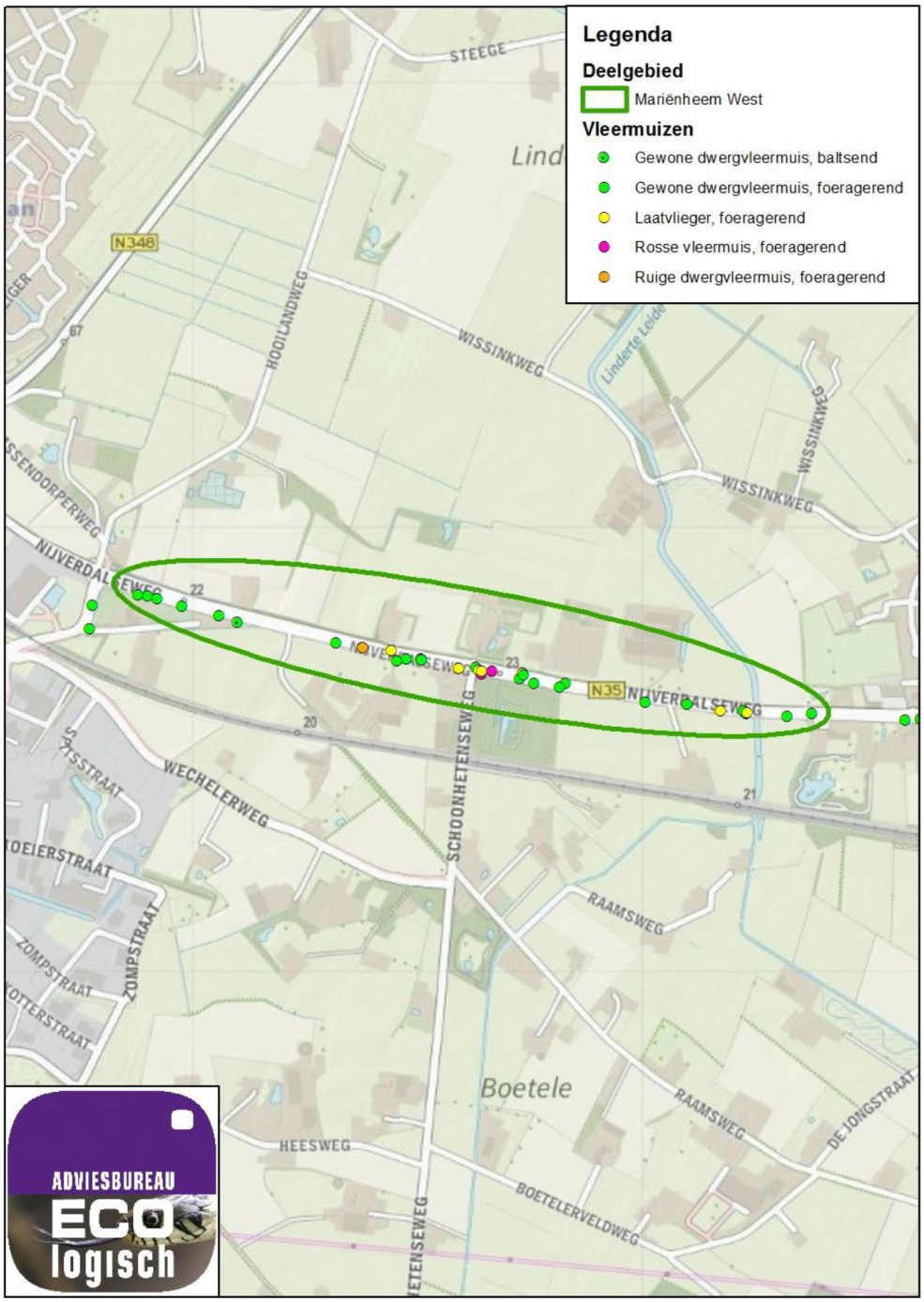

Bijlage 6. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebieden Mariënheem Oost, Haarle (West)

Bijlage 7. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Haarle (Oost)

Bijlage 8. Kaart resultaten vleermuisonderzoek deelgebied Nijverdal

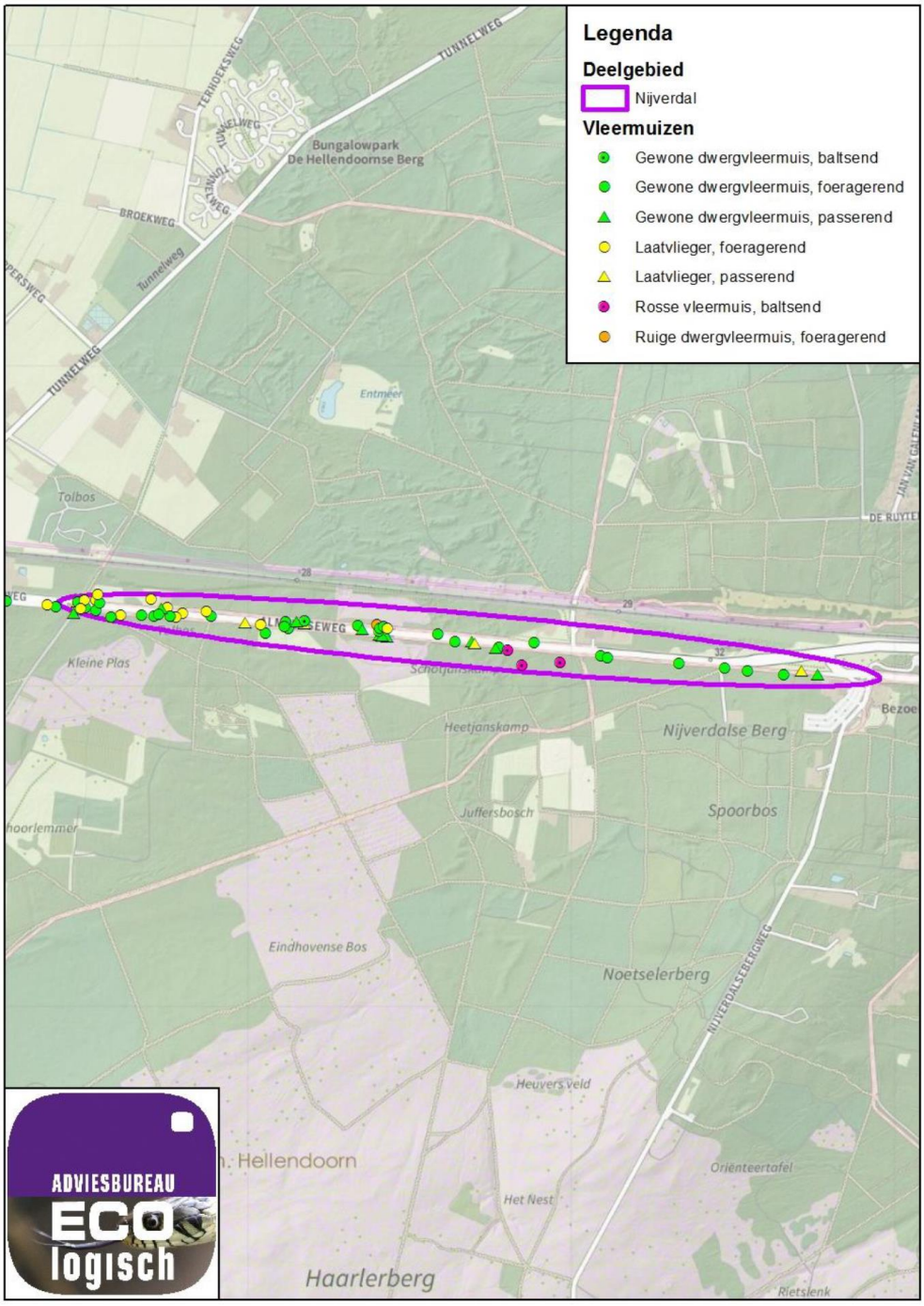

Bijlage 9. Foto's zomerverblijfplaats vleermuizen

Over Antea Group

Van stad tot land, van water tot lucht; de adviseurs en ingenieurs van Antea Group dragen in Nederland sinds jaar en dag bij aan onze leefomgeving. We ontwerpen bruggen en wegen, realiseren woonwijken en waterwerken. Maar we zijn ook betrokken bij thema's zoals milieu, veiligheid, assetmanagement en energie. Onder de naam Oranjewoud groeiden we uit tot een allround en onafhankelijk partner voor bedrijfsleven en overheden. Als Antea Group zetten we deze expertise ook mondiaal in. Door hoogwaardige kennis te combineren met een pragmatische aanpak maken we oplossingen haalbaar én uitvoerbaar. Doelgericht, met oog voor duurzaamheid. Op deze manier anticiperen we op de vragen van vandaag en de oplossingen van de toekomst. Al meer dan 60 jaar.

Contactgegevens

Beneluxweg 125
4904 SJ OOSTERHOUT
Postbus 40
4900 AA OOSTERHOUT
T. 06-20 60 69 20
E. michel.braad@anteagroup.com

www.anteagroup.nl

Copyright © 2017
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.

N35 Flora en Fauna

NDFF, projectmaatregel: M5 Heino Noord

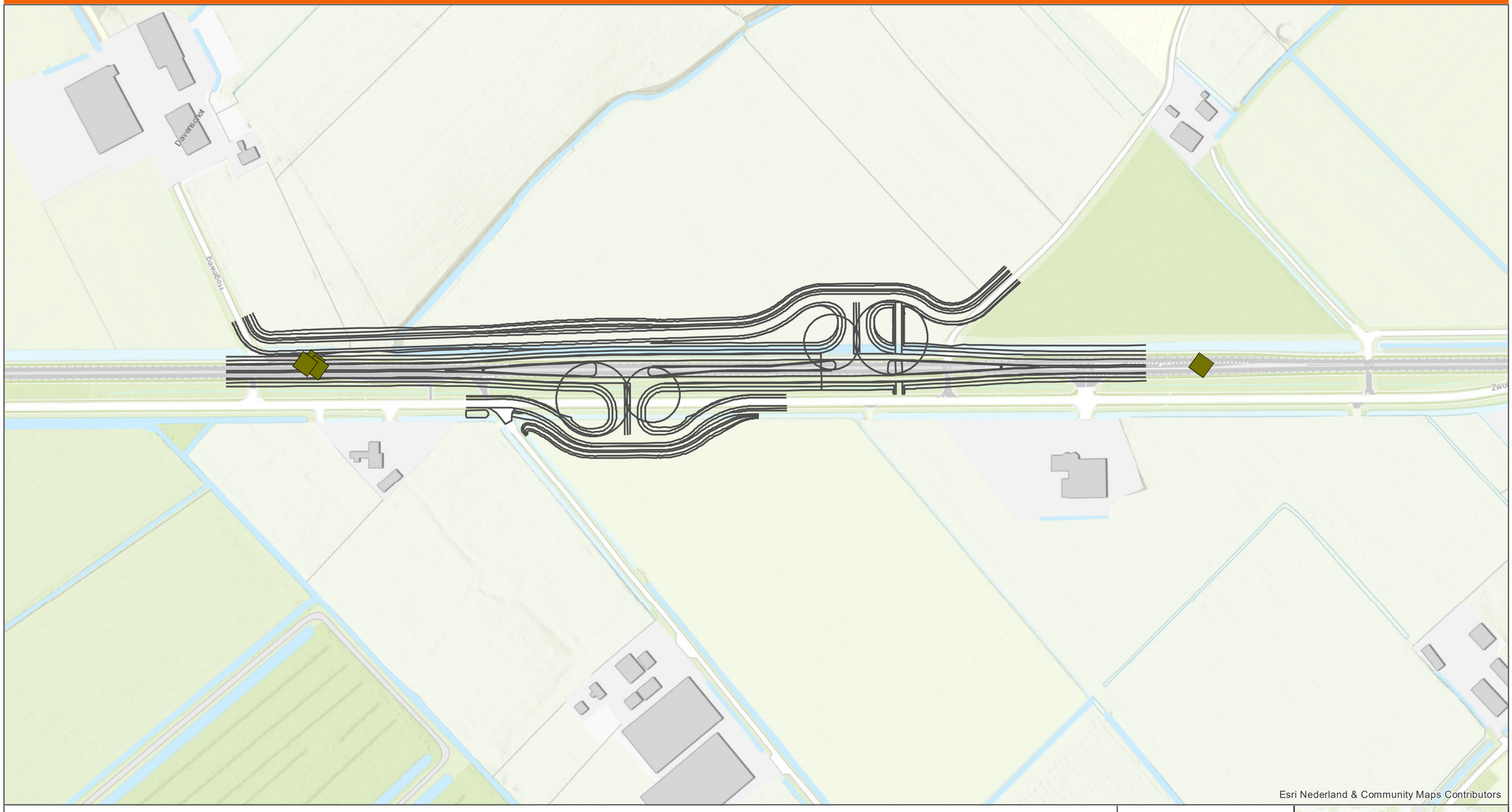

BTL advies in opdracht van RWS

Soorten

- Eekhoorn
- Grote Bonte Specht
- Havik
- Houtduif
- Kauw
- Roek
- Spreeuw
- Steenuil
- Torenvalk
- Zwarte Kraai

NDFF lagen

- Amfibieën
- NDFF_Boommarter
- NDFF_Bunzing
- NDFF_Egel
- NDFF_Hazelworm
- NDFF_Levendbarende_Hagedis
- NDFF_Steenmarter
- NDFF_Zandhagedis

Ontwerp totaal

- Ontwerp totaal

1:2.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

JH

N35 Flora en Fauna

NDFF, projectmaatregel: M9 + M10 Heino Raalte

BTL advies in opdracht van RWS

Soorten

- Eekhoorn
- Grote Bonte Specht
- Havik
- Houtduif
- Kauw
- Roek
- Spreeuw
- Steenuil
- Torenvalk
- Zwarte Kraai

NDFF lagen

- Amfibieën
- NDFF_Boommarter
- NDFF_Bunzing
- NDFF_Egel
- NDFF_Hazelworm
- NDFF_Levendbarende_Hagedis
- NDFF_Steenmarter
- NDFF_Zandhagedis

Ontwerp totaal

- Ontwerp totaal

1:3.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

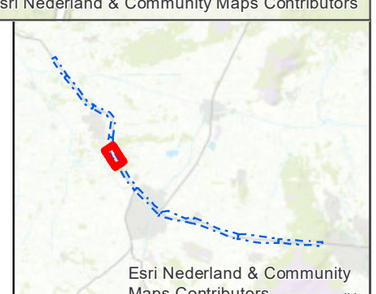

JH

N35 Flora en Fauna

NDFF, projectmaatregel: M18 Mariënheem West

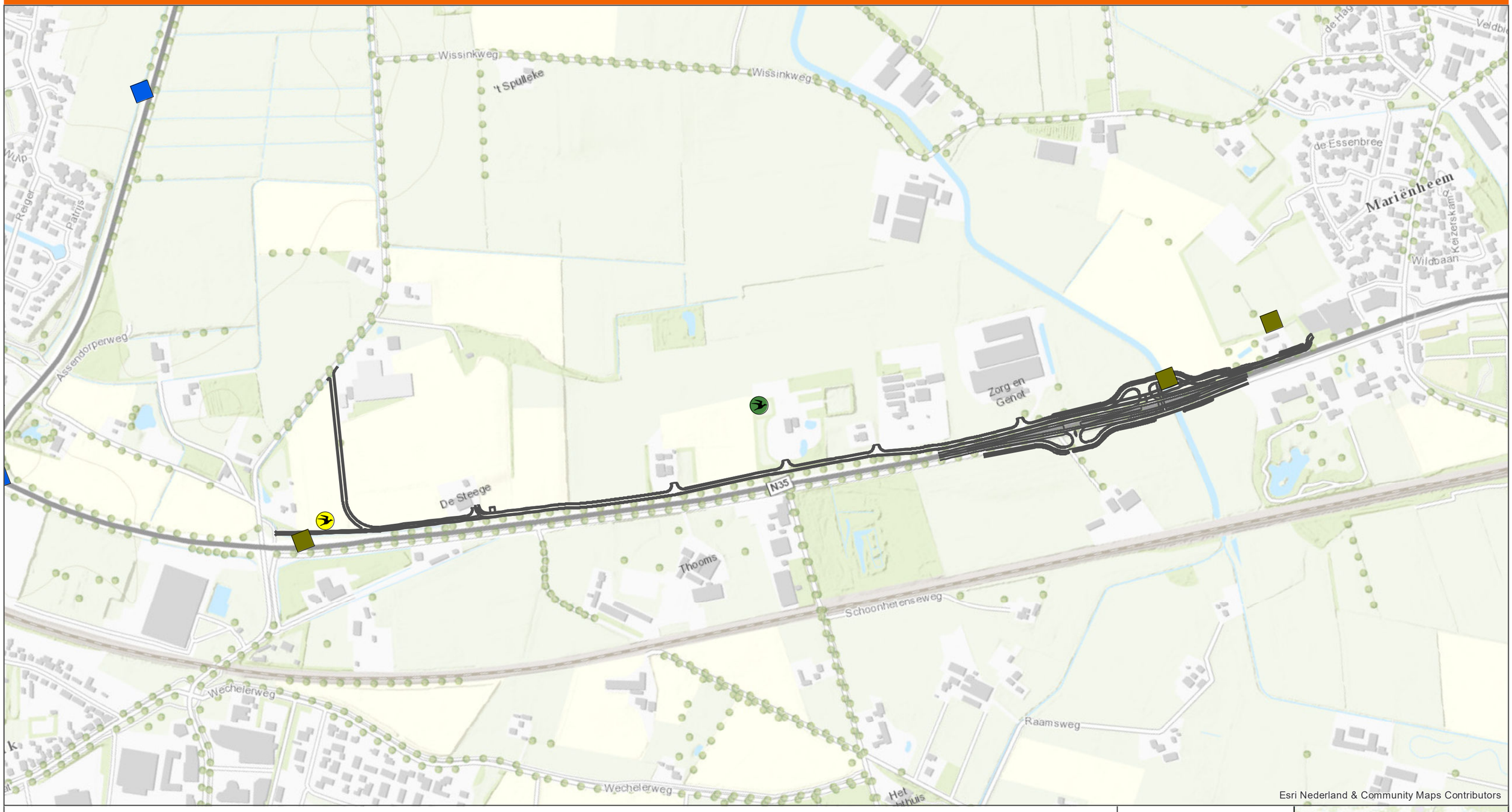

BTL advies in opdracht van RWS

Soorten

- Eekhoorn
- Grote Bonte Specht
- Havik
- Houtduif
- Kauw
- Roek
- Spreeuw
- Steenuil
- Torenvalk
- Zwarte Kraai

NDFF lagen

- Amfibieën
- NDFF_Boommarter
- NDFF_Bunzing
- NDFF_Egel
- NDFF_Hazelworm
- NDFF_Levendbarende_Hagedis
- NDFF_Steenmarter
- NDFF_Zandhagedis

Ontwerp totaal

- Ontwerp totaal

1:6.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

JH

N35 Flora en Fauna

NDFF, projectmaatregel: M20 Mariënheem Oost

BTL advies in opdracht van RWS

Soorten

- Eekhoorn
- Grote Bonte Specht
- Havik
- Houtduif
- Kauw
- Roek
- Spreeuw
- Steenuil
- Torenvalk
- Zwarte Kraai

NDFF lagen

- Amfibieën
- NDFF_Boommarter
- NDFF_Bunzing
- NDFF_Egel
- NDFF_Hazelworm
- NDFF_Levendbarende_Hagedis
- NDFF_Steenmarter
- NDFF_Zandhagedis

Ontwerp totaal

- Ontwerp totaal

1:4.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

JH

N35 Flora en Fauna

NDFF, projectmaatregel: M22 Stationsweg (HAARLE)

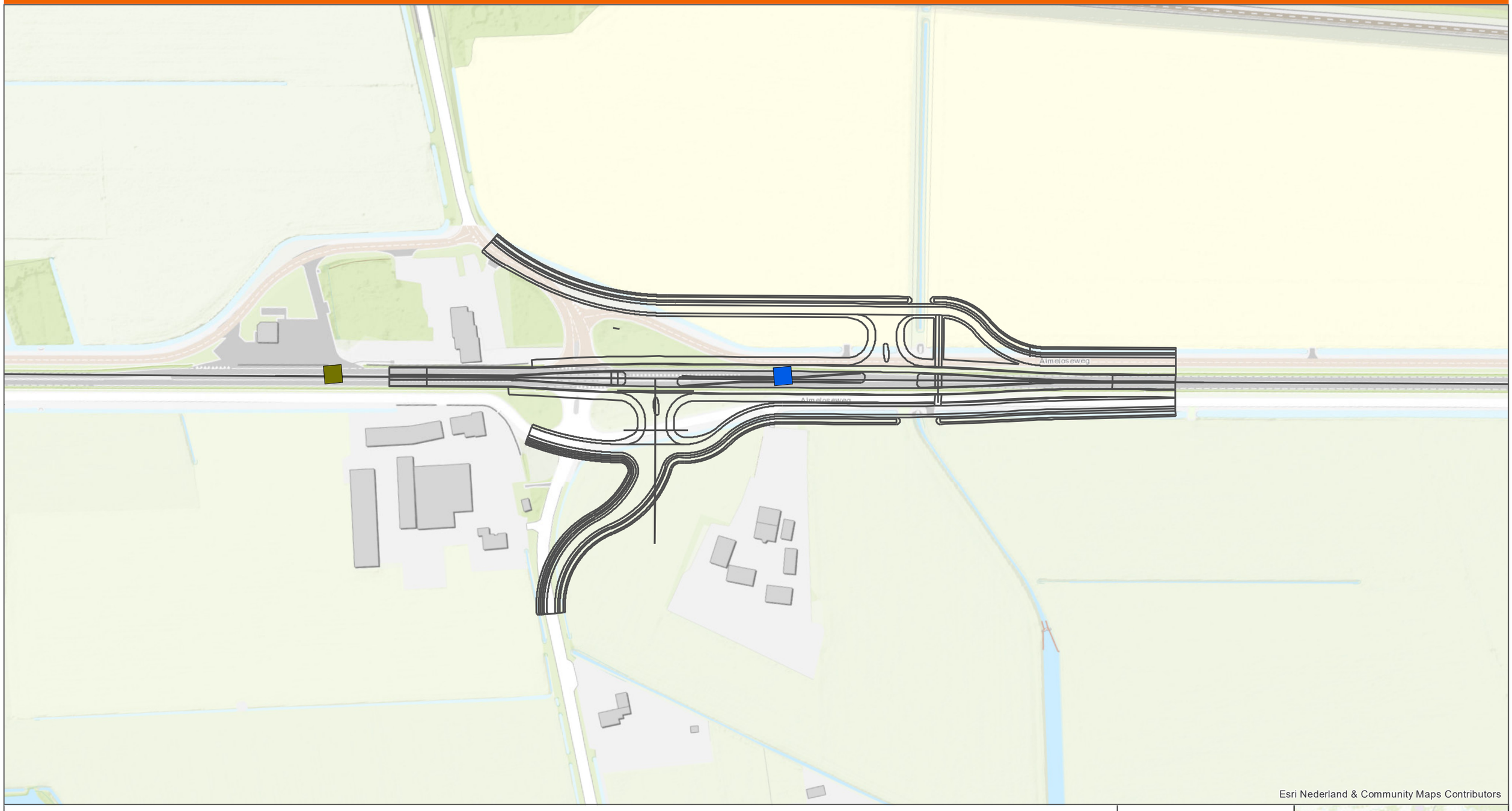

BTL advies in opdracht van RWS

Soorten

- Eekhoorn
- Grote Bonte Specht
- Havik
- Houtduif
- Kauw
- Roek
- Spreeuw
- Steenuil
- Torenvalk
- Zwarte Kraai

NDFF lagen

- Amfibieën
- NDFF_Boommarter
- NDFF_Bunzing
- NDFF_Egel
- NDFF_Hazelworm
- NDFF_Levendbarende_Hagedis
- NDFF_Steenmarter
- NDFF_Zandhagedis

Ontwerp totaal

- Ontwerp totaal

N

1:2.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

JH

N35 Flora en Fauna

NDFF, projectmaatregel: M23 Tunnelweg (HAARLE)

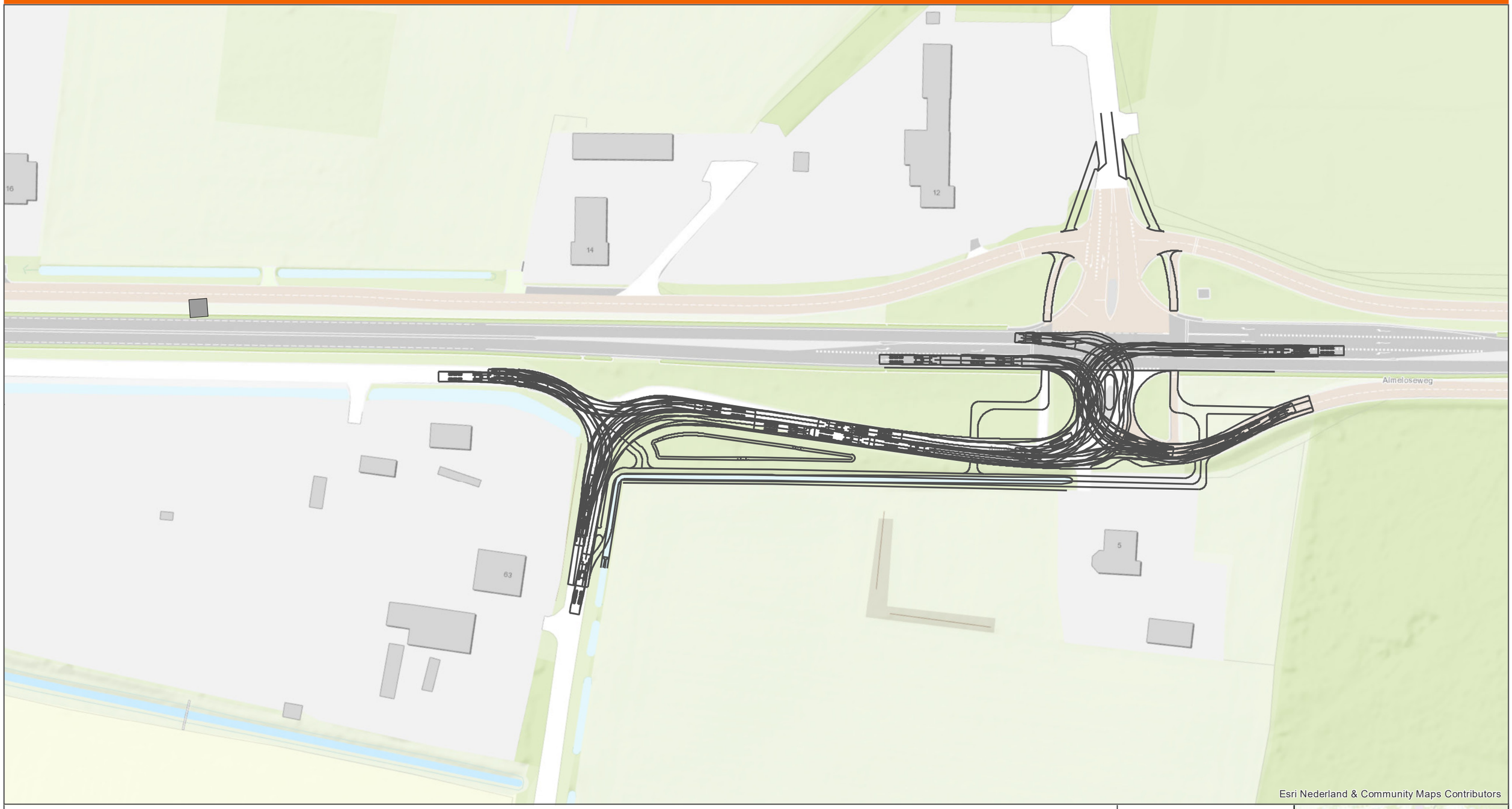

BTL advies in opdracht van RWS

Soorten

- Eekhoorn
- Grote Bonte Specht
- Havik
- Houtduif
- Kauw
- Roek
- Spreeuw
- Steenuil
- Torenvalk
- Zwarte Kraai

NDFF lagen

- Amfibieën
- NDFF_Boommarter
- NDFF_Bunzing
- NDFF_Egel
- NDFF_Hazelworm
- NDFF_Levendbarende_Hagedis
- NDFF_Steenmarter
- NDFF_Zandhagedis

Ontwerp totaal

- Ontwerp totaal

1:1.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

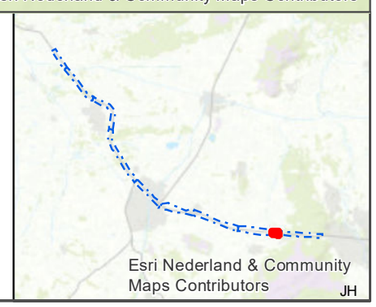

JH

N35 Flora en Fauna

Natuurnetwerk Nederland, Maatregel: M5 Heino Noord

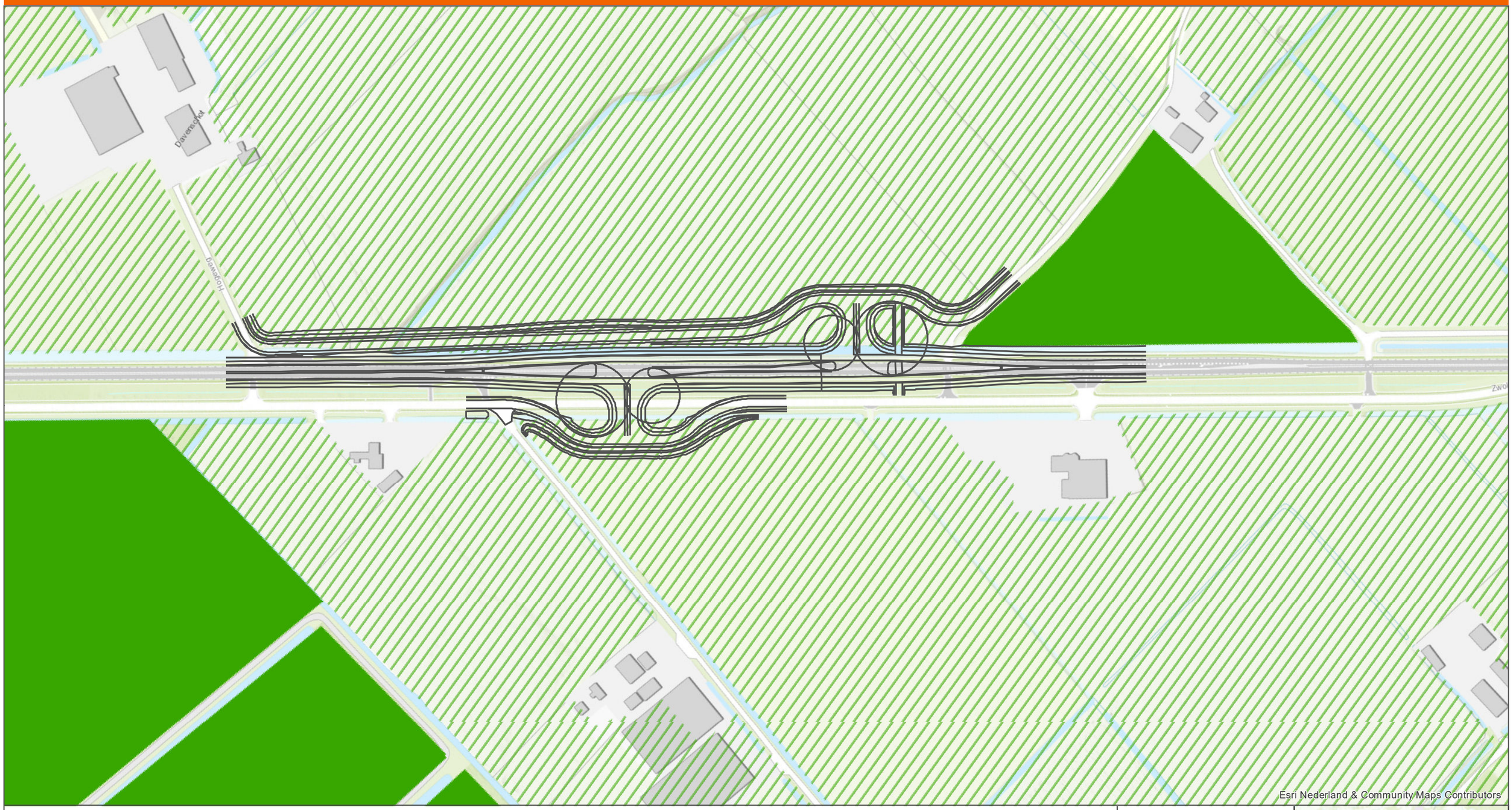

Ontwerp maatregel

Natuurnetwerk Nederland

- zoekgebied natuur NNN (voorheen EHS)
- uitwerkingsgebied Ontwikkelopgave Natura 2000
- overig te realiseren natuur
- bestaande natuur NNN, water
- bestaande natuur NNN, land
- zone ondernemen met natuur en water buiten het NNN

1:2.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

JH

N35 Flora en Fauna

Natuurnetwerk Nederland, Maatregel: M9 + M10 Heino Raalte

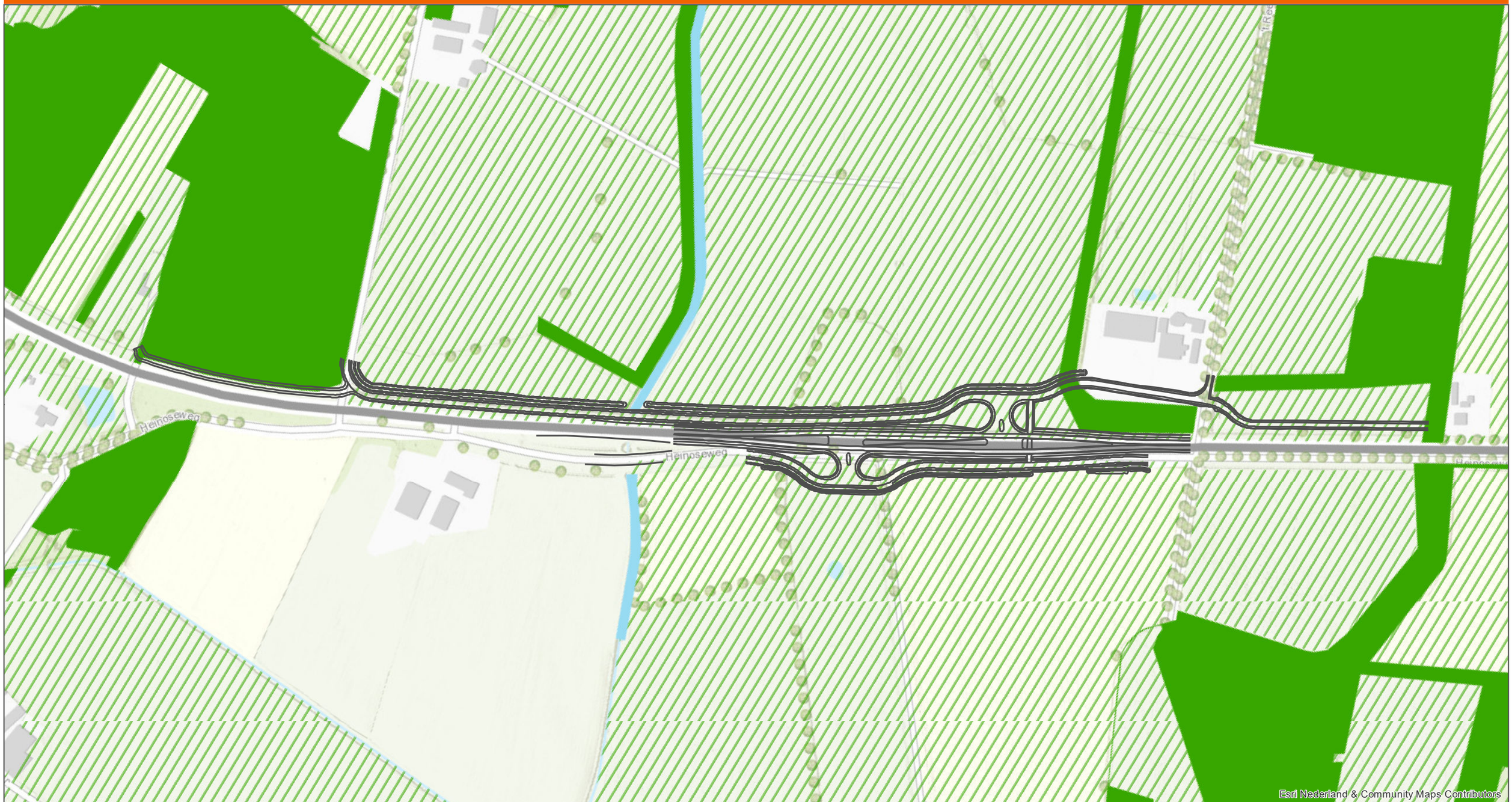

Ontwerp maatregel

Natuurnetwerk Nederland

- zoekgebied natuur NNN (voorheen EHS)
- uitwerkingsgebied Ontwikkelopgave Natura 2000
- overig te realiseren natuur
- bestaande natuur NNN, water
- bestaande natuur NNN, land
- zone ondernemen met natuur en water buiten het NNN

1:3.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

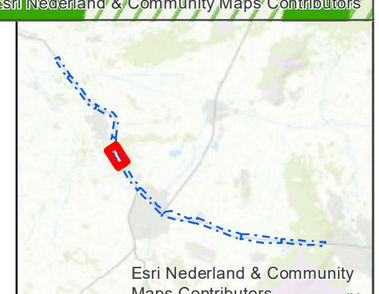

JH

N35 Flora en Fauna

Natuurnetwerk Nederland, Maatregel: M18 Mariënheem West

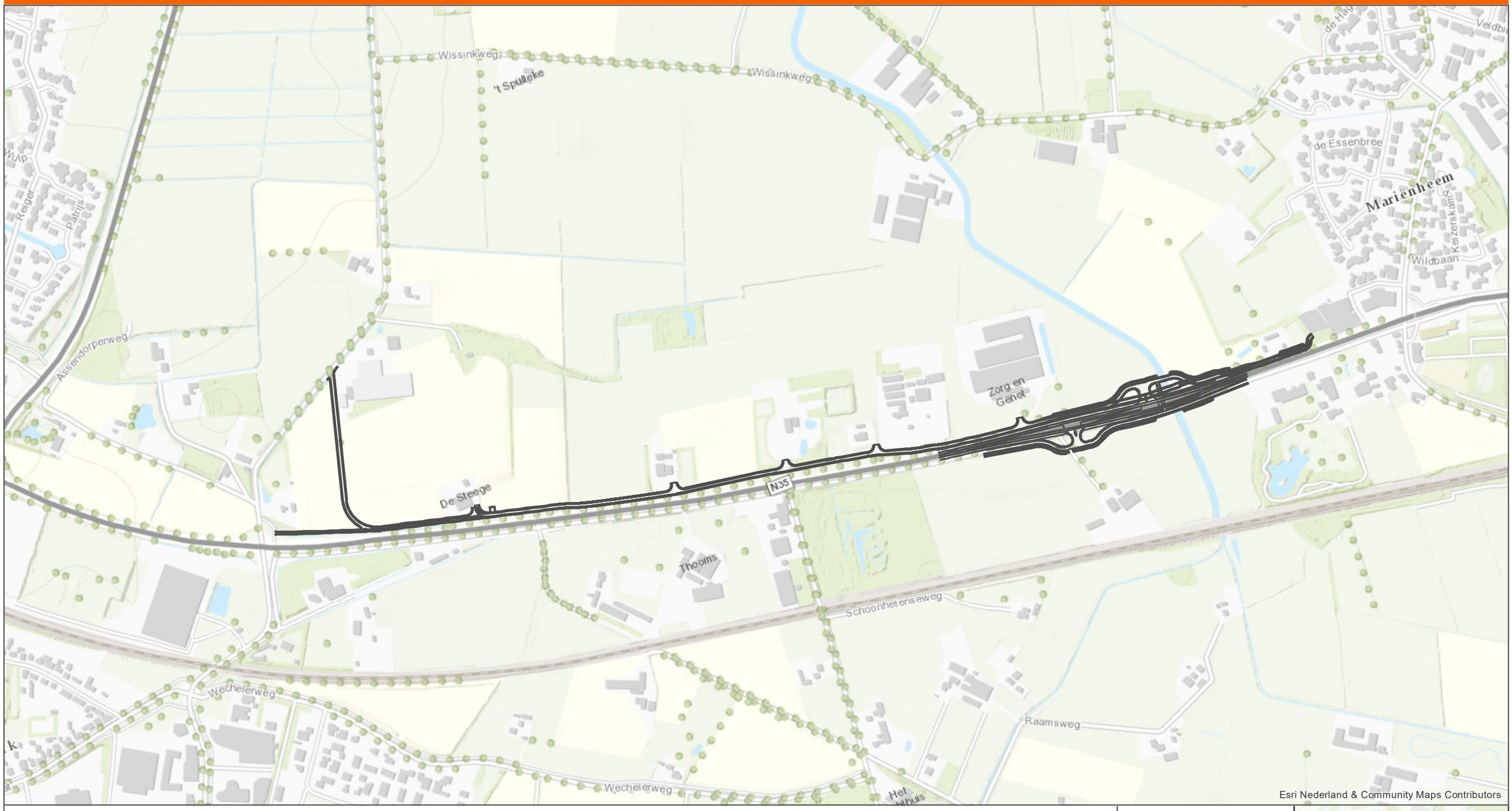

— Ontwerp maatregel

Natuurnetwerk Nederland

- zoekgebied natuur NNN (voorheen EHS)
- uitwerkingsgebied Ontwikkelopgave Natura 2000
- overig te realiseren natuur
- bestaande natuur NNN, water
- bestaande natuur NNN, land
- zone ondernemen met natuur en water buiten het NNN

1:6.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

JH

N35 Flora en Fauna

Natuurnetwerk Nederland, Maatregel: M20 Mariënheem Oost

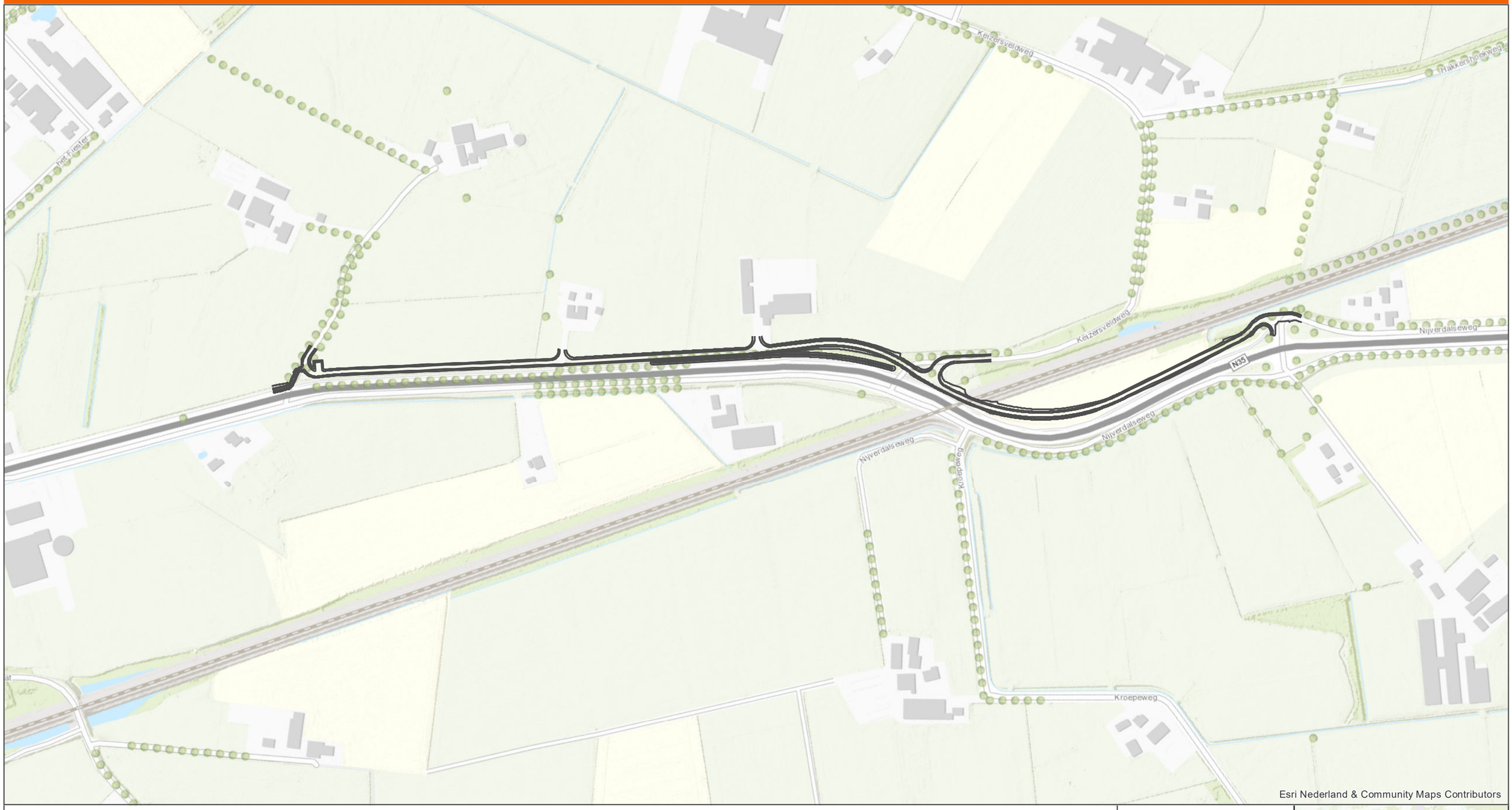

— Ontwerp maatregel

Natuurnetwerk Nederland

- zoekgebied natuur NNN (voorheen EHS)
- uitwerkingsgebied Ontwikkelopgave Natura 2000
- overig te realiseren natuur
- bestaande natuur NNN, water
- bestaande natuur NNN, land
- zone ondernemen met natuur en water buiten het NNN

1:4.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

JH

N35 Flora en Fauna

Natuurnetwerk Nederland, Maatregel: M22 Stationsweg (HAARLE)

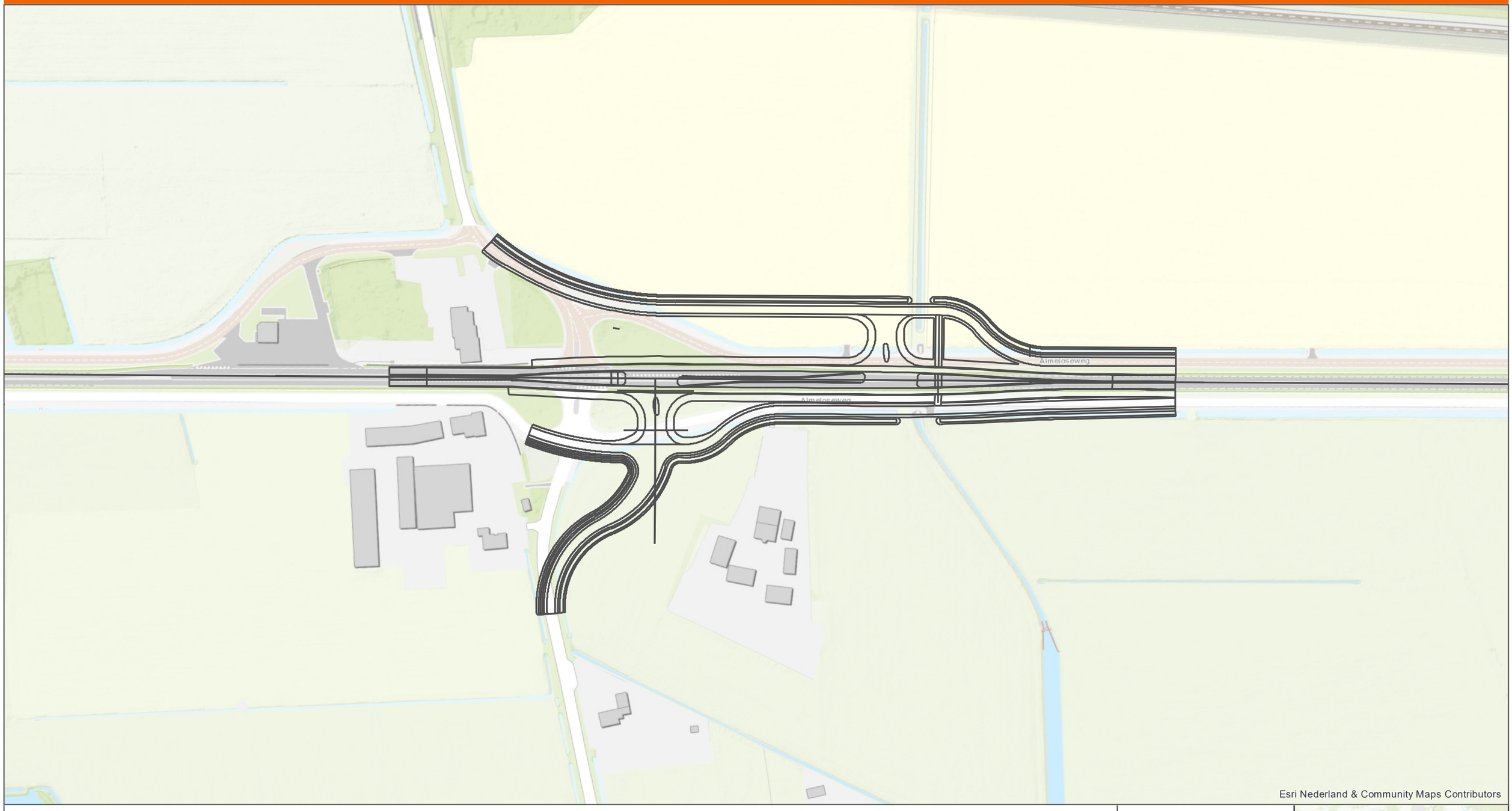

Ontwerp maatregel

Natuurnetwerk Nederland

- zoekgebied natuur NNN (voorheen EHS)
- uitwerkingsgebied Ontwikkelopgave Natura 2000
- overig te realiseren natuur
- bestaande natuur NNN, water
- bestaande natuur NNN, land
- zone ondernemen met natuur en water buiten het NNN

N

1:2.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

JH

N35 Flora en Fauna

Natuurnetwerk Nederland, Maatregel: M23 Tunnelweg (HAARLE)

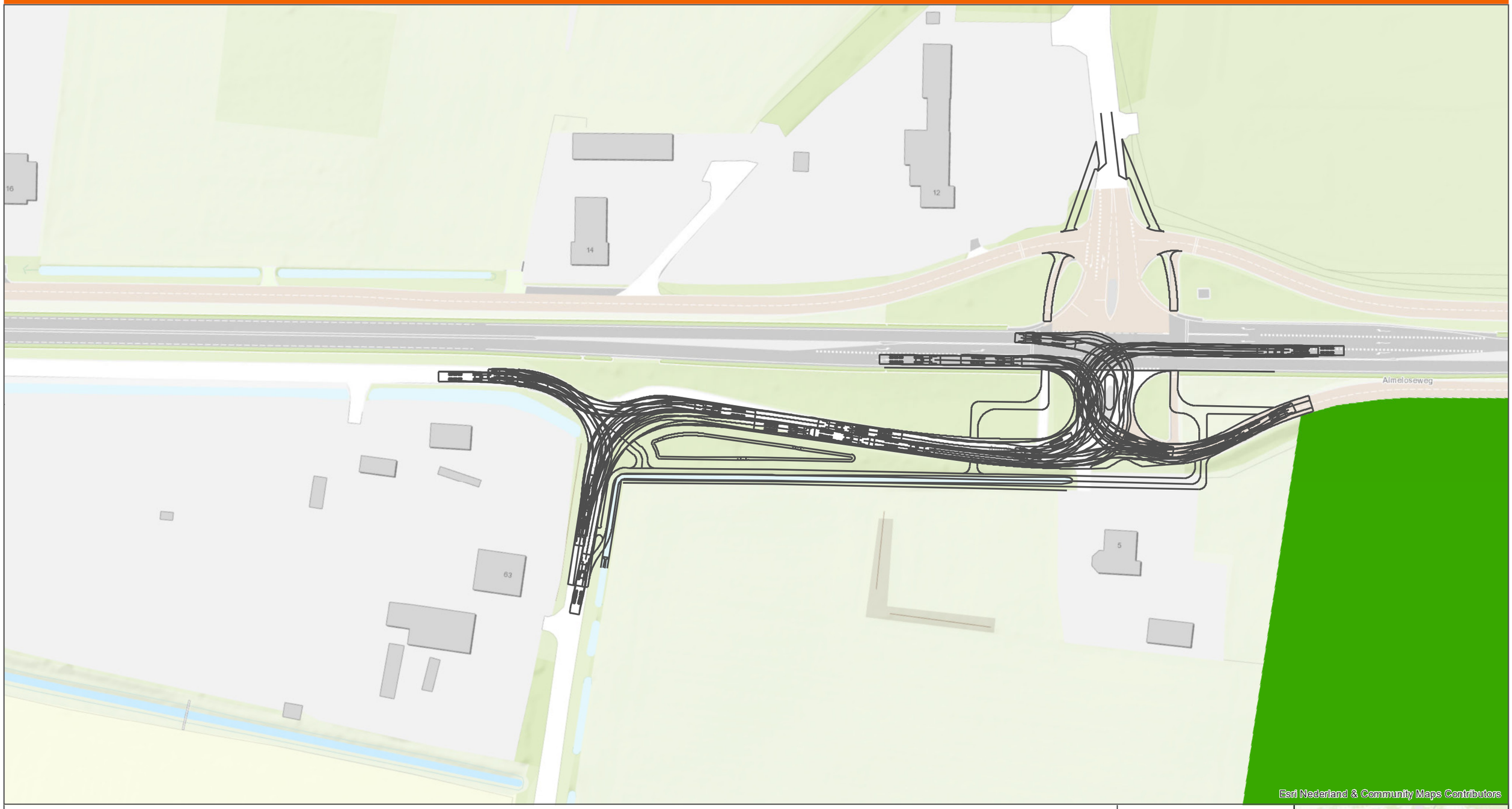

Ontwerp maatregel

Natuurnetwerk Nederland

- zoekgebied natuur NNN (voorheen EHS)
- uitwerkingsgebied Ontwikkelopgave Natura 2000
- overig te realiseren natuur
- bestaande natuur NNN, water
- bestaande natuur NNN, land
- zone ondernemen met natuur en water buiten het NNN

N

1:1.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

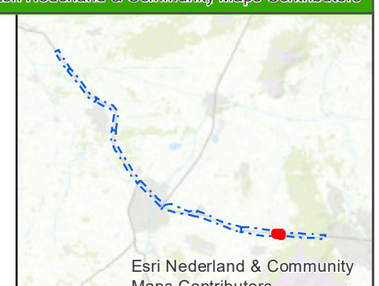

JH

N35 Flora en Fauna

Natura 2000

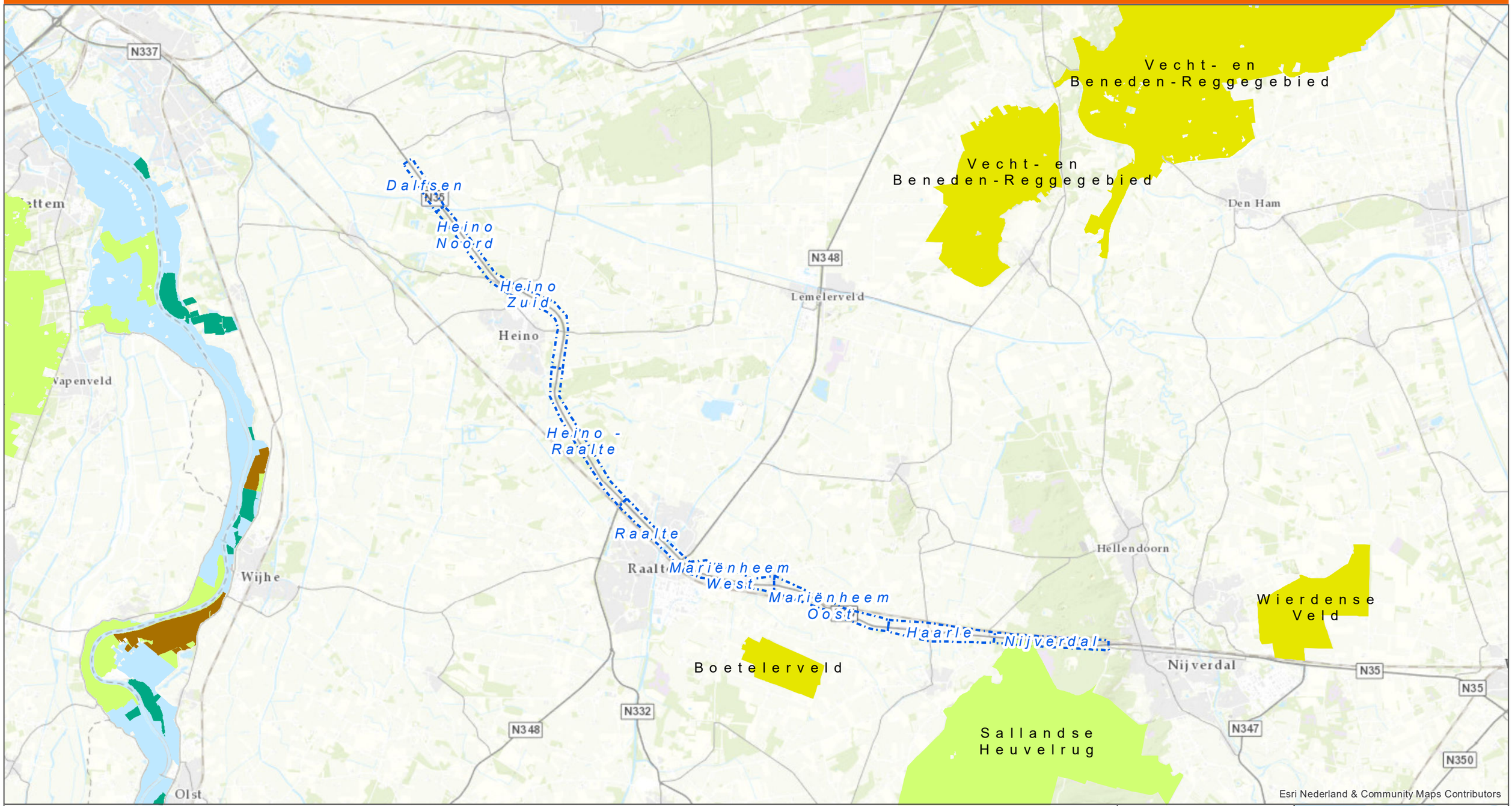

Natura2000

- HR
- HR+BN
- VR
- VR+BN
- VR+HR
- VR+HR+BN
- BN, geen Natura 2000

Deelgebieden N35

N

1:90.000

D03071.000259

Datum: 15-11-2017

ARCADIS

JH

Dassenonderzoek N35 Wijthmen - Nijverdal

Een onderzoek naar het leefgebied van de das in verband met de reconstructie van de N35

Definitief

Verslag opgesteld door Stichting
Das&Boom in opdracht van
Rijkswaterstaat Oost-Nederland
Beek-Ubbergen, oktober 2018

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3
2. Beleidskader 4
3. Gebiedsbeschrijving 5
4. Werkwijze 6
5. Resultaten 7
   5.1 Traject A: Dalfsen 7
   5.2 Traject B: Heino Noord 10
   5.3 Traject C: Heino Zuid 15
   5.4 Traject D: Heino-Raalte 15
   5.5 Traject E: Raalte 17
   5.6 Traject F: Mariënheem West 17
   5.7 Traject G: Mariënheem Oost 19
   5.8 Traject H: Haarle 20
6. Impact werkzaamheden 22
7. Mitigerende en aanvullende maatregelen 23
   7.1 Mitigerende maatregelen 23
   7.2 Aanvullende maatregelen 24
      7.2.1 Traject A: Dalfsen 24
      7.2.2 Traject B: Heino Noord 24
      7.2.3 Traject C: Heino Zuid 25
      7.2.4 Traject D: Heino-Raalte 25
      7.2.5 Traject E: Raalte 26
      7.2.6 Traject F: Mariënheem West 26
      7.2.7 Traject G: Mariënheem Oost 26
      7.2.8 Traject H: Haarle 27

1. Inleiding

Rijkswaterstaat, de provincie Overijssel en de gemeenten Raalte, Hellendoorn en Dalfsen willen met een aantal maatregelen de veiligheid op de N35 tussen Wijthmen en Nijverdal verbeteren. Deze maatregelen bestaan onder meer uit het aanleggen van parallelwegen en waterwegen en het wijzigen van kruispunten. Als gevolg van deze maatregelen wordt een deel van de weilanden, maïsakkers en groenstructuren verwijderd. Omdat nabij het plangebied dassen voorkomen is het mogelijk dat een deel van de wissels en foerageergebieden van de das verdwijnen.
In dit rapport zal aangegeven worden welke mogelijke nadelige effecten de werkzaamheden hebben op de Das en welke maatregelen genomen kunnen worden om deze effecten te mitigeren en/of te compenseren. Ook zal beschreven worden in hoeverre de al bestaande faunavoorzieningen, indien nodig, verbeterd kunnen worden.

2. Beleidskader

Juridische bescherming das:

Op 1 januari 2017 is de Wet Natuurbescherming ingevoerd, waarbij zowel de das als zijn burcht beschermd zijn. Dassen mogen niet gevangen of gedood worden en de voortplantings- en rustplaatsen mogen niet beschadigd of vernietigd worden (art 3.10). Deze bescherming moet worden opgevat als een waarborg dat de ecologische functionaliteit van deze plaatsen gegarandeerd wordt (bron: Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen, Ministerie van EZ dec. 2016).

Bovendien geldt er een zorgplicht (art 1.11) die inhoudt dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor dassen, dergelijke handelingen achterwege laat dan wel noodzakelijke maatregelen treft.

Sinds 1 januari 2017 zijn de provincies bevoegd gezag. Echter voor infrastructurele projecten waarbij het Rijk beheerder is, blijft het Ministerie van Economische Zaken het bevoegd gezag. Een eventuele ontheffing dient te worden aangevraagd bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland van dit ministerie.
Zij kunnen ontheffing verlenen van één of meer van de bovengenoemde verboden. Zo'n ontheffing wordt uitsluitend verleend indien is voldaan aan de volgende drie eisen:
- er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- er is sprake van een wettelijk belang;
- er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de (lokale) populatie.

3. Gebiedsbeschrijving

Het traject van de N35 waar de verkeersmaatregelen plaats gaan vinden bevindt zich tussen km 8.82 tot en met km 29.6. Het onderzoeksgebied bestaat uit een gebied binnen een straal van ongeveer 1000 meter van de N35.

De N35 loopt hier grotendeels door landelijk gebied met overwegend grasland en maïsakkers, hier en daar onderbroken door beplante lijnen van lokale wegen en bebouwingslinten. Sommige groenstructuren staan haaks op de weg. Daarnaast loopt de N35 langs enkele bosgebieden van landgoederen en bebouwing van de omliggende kernen. Ook kruist de N35 enkele watergangen. Het traject eindigt in het natuurgebied “Sallandse Heuvelrug”.

Voor het gemak is het traject opgedeeld in 8 deeltrajecten (analoog aan rapport Arcadis; Quickscan Wet Natuurbescherming N35, 16 november 2017). Het deeltraject I Nijverdal (km 29.6 – 32.4) wordt aangepakt door de gemeente Hellendoorn.

Traject A: Dalfsen	km 8.82 – 10.2
Traject B: Heino Noord	km 10.2 – 12.8
Traject C: Heino Zuid	km 12.8 – 15.5
Traject D: Heino-Raalte	km 15.5 – 19.3
Traject E: Raalte	km 19.3 – 21.5
Traject F: Mariënheem West	km 21.5 – 24.0
Traject G: Mariënheem Oost	km 24.0 – 27.0
Traject H: Haarle	km 27.0 – 29.6

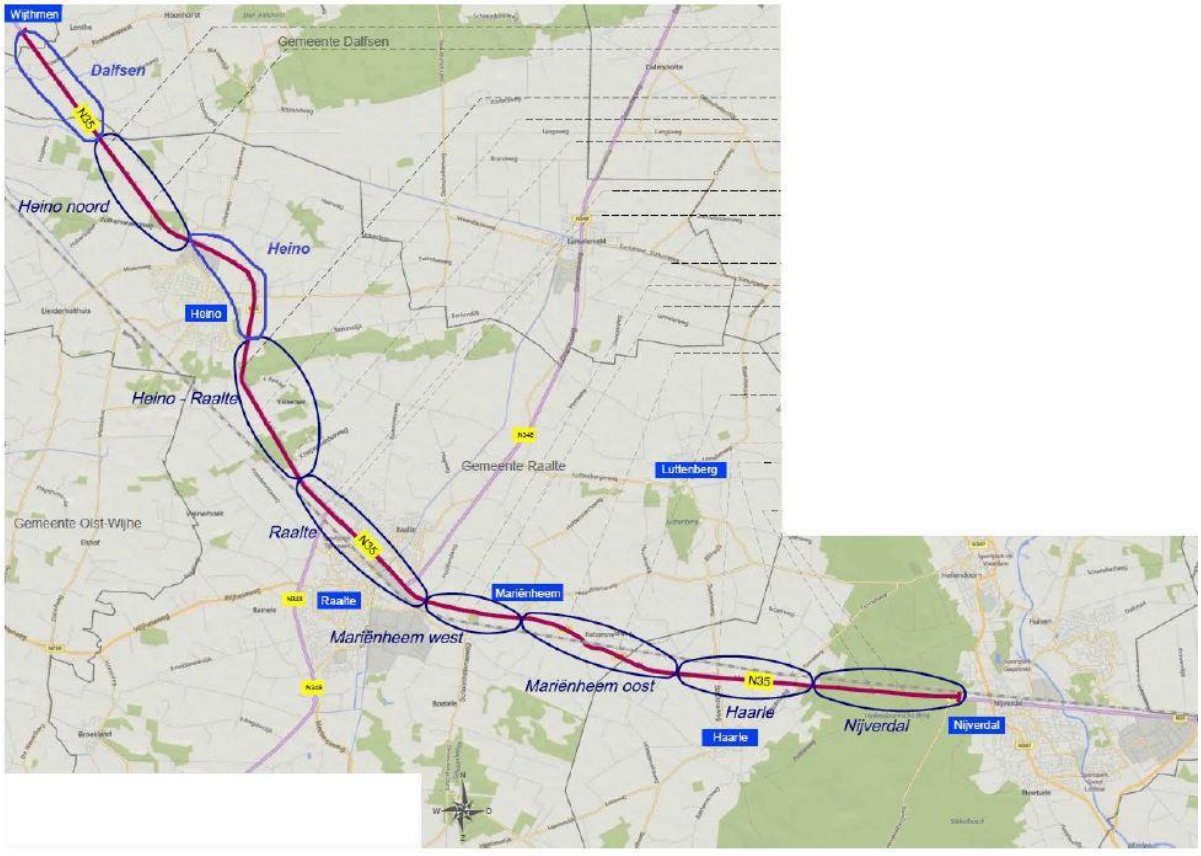

Kaart 1: Deeltrajecten N35

4. Werkwijze

Op 17 mei, 31 mei en 12 juli 2018 is het onderzoeksgebied door Marc Moonen van Stichting Das&Boom onderzocht. Hans Vink, autoriteit op het gebied van dassenburchtinventarisaties en Diana Veldhuis, lid van de dassenwerkgroep Heino, hebben hem hierbij ondersteund.
Tijdens de veldinventarisaties is, daar waar het mogelijk was, gekeken naar de aanwezigheid van dassenholen, graafsporen van dassen, snuitputjes, mestputjes, wissels, pootafdrukken en dassenharen. Omdat dassen een gemiddeld territorium hebben van circa 100 ha (1 km2) strekte het onderzoeksgebied zich uit tot circa 1 km vanaf de N35. In dit onderzoeksgebied is vooral gezocht in potentiele plekken waar dassenactiviteit te verwachten is zoals in bosjes of langs hagen.
Omdat er geen reactie is gekomen van de beheerder van landgoed ‘t Reelaer op het veelvuldige verzoek van Das&Boom om het landgoed te mogen betreden is dit landgoed niet onderzocht. In de resultaten voor dat traject staan daarom alleen maar de (overigens recente) inventarisatiegegevens van Diana Veldhuis en de wat oudere gegevens van Das&Boom.
Verder zijn de aanwezige faunavoorzieningen in het onderzoeksgebied onderzocht op hun functionaliteit.
Tenslotte is gebruik gemaakt van de database van Das&Boom voor het verkrijgen van de bij Das&Boom geregistreerde dassenslachtoffers op de N35.

5. Resultaten

Voor de leesbaarheid van het rapport is het onderzoeksgebied opgedeeld in acht deelgebieden. Per deelgebied wordt beschreven welke dassenactiviteit binnen een straal van ca 1 km van de weg is geconstateerd, wat de staat van de faunavoorzieningen is en waar de dassen zijn doodgereden.

5.1 Traject A: Dalfsen km 8.82 – 10.2

Dassenactiviteit

Op kaart 2 staan de locaties waar dassenactiviteit (dassenburchten of andere sporen van dassenactiviteit) aangegeven. De letters corresponderen met die van de onderstaande beschreven locaties.

A. Landgoed Soeslo. In dit bosgebied in eigendom van Landschap Overijssel bevinden zich twee burchten. De meest noordelijke burcht (coördinaten 208,37/499,45) met 5 holen waarvan er 3 duidelijk belopen waren is op dit moment de hoofdburcht. Op de stortbergen van de holen zijn op 17 mei prenten van jonge dassen aangetroffen. Deze burcht functioneert dus als kraamburcht (foto 1). De zuidelijke burcht (coördinaten 208,45/499,41) was ten tijde van het onderzoek bewoond door vos.
   Dassen van het landgoed Soeslo zullen vooral het gebied ten noorden van de Marswetering gebruiken om te foerageren. Ter hoogte van km 8.090 is recent in het kader van de reconstructie van de N35 tracé Zwolle – Wijthmen een faunatunnel aangelegd.

Foto 1: Hoofdburcht Soeslo

B. Ten zuiden van de Marswetering en ten westen van de N35 in een klein bosje (eigendom Landschap Overijsel) middenin een agrarisch gebied bevinden zich onder golfplaten vier door dassen belopen holen, coördinaten 208,94/498,81 (foto 2). Deze dassen zullen voornamelijk aan de zuidzijde van de Marswetering foerageren. In het kader van de reconstructie van de N35 tracé Zwolle – Wijthmen is er direct ten zuiden van de Marswetering een faunatunnel aangelegd ter hoogte van km. 8.7. Mogelijk dat de dassen vanuit dit bosje daar in de toekomst gebruik van gaan maken.

Foto 2: Burcht onder golfplaten

C. De enige burcht in dit deeltraject aan de oostzijde van de N35 bevindt zich in een bosje aan de Molenhoekweg, eveneens eigendom van Landschap Overijssel. Deze bewoonde hoofdburcht op coördinaten 210,25/499,23 bestaat uit 8 holen waarvan er 7 duidelijk belopen (foto 3). Ook waren er sporen van sleepactiviteit met nestmateriaal te zien wat kan duiden op de aanwezigheid van jonge dassen.

Foto 3: Dassenburcht Molenhoekweg

D. Ter hoogte van km. 8.9 bevindt zich een bosje ten oosten van de N35. Hier bevindt zich (nog) geen dassenburcht maar aan de oostelijke kopse kant van het bosje is wel een verse mestput van een das aangetroffen. Hoogstwaarschijnlijk is deze mestput afkomstig van de dassen van locatie C die hier maar circa 400 meter vandaan wonen.

Bestaande faunavoorzieningen

In dit traject bevinden zich geen faunavoorzieningen.

Dassenslachtoffers

In tabel 1 en op kaart 2 zijn de bij Das&Boom bekende dode dassen in dit traject aangegeven. Opvallend is dat er twee slachtoffers gevonden zijn op ongeveer dezelfde locatie, namelijk bij het oostelijk gelegen bosje ter hoogte van km 8.9- 9.0 (waarbij één ten tijde van het onderzoek).

Datum	Omschrijving
3 juni 2018	Ter hoogte van km 8.9
29 juni 2012	Ter hoogte van Ganzepanweg nr. 12 (ca km 9.0)
17 mei 2014	Ter hoogte van km 10,1

Tabel 1: Dassenslachtoffers in traject A, km 8.82 – 10.2

Kaart 2: Locaties dassenactiviteit (letters) en dassenslachtoffers (cirkels) traject A, km 8.82 – 10.2

5.2 Traject B: Heino Noord km 10.2 – 12.8

Dassenactiviteit

Aan beide zijden van de weg bevinden zich uitgestrekte landgoederen. Aan de westzijde bevindt zich het landgoed “Den Alerdinck” en ten oosten het landgoed “De Gunne”. In beide landgoederen zijn meerdere locaties gevonden met dassenactiviteit. In het zuidwestelijk van dit traject gelegen bosgebied “de Colckhof” in eigendom van Natuurmonumenten is geen dassenburcht bekend (mondelinge mededeling dhr. Schouten, Natuurmonumenten).

Op kaart 3 staan de gevonden locaties met dassenactiviteit aangegeven. De letters corresponderen met die van de onderstaande beschreven locaties.

A. Den Alerdinck. De hoofdburcht van het gebied bevindt zich op coördinaten 210,48/497,08 In het verleden was dit een mooie actieve burcht maar ten tijde van het veldbezoek op 17 mei was er vreemd genoeg nog maar weinig dassenactiviteit te vinden. Op de grote burcht met zeker 15 holen was mogelijk nog maar 1 hol belopen door das. Twee weken later is er iets ten zuidoosten van de burcht op 3 holen recente graafactiviteit waargenomen.
B. De Gunne, locatie Davenschot. In dit bosgebied bevinden zich meerdere locaties met burchten. De grootste burcht midden in een naaldbos (coördinaten 211,45/497,43) bevat circa 10 holen, waarvan er slechts één belopen is (foto 4). Wat zuidoostelijker in het bos op 211,58/497,19 bevond zich tot voor kort de kraamburcht (mond. mededeling Diana Veldhuis), maar is nu onbelopen. De meest actieve locatie bevindt zich aan de zuidwestelijke rand van het bos (coördinaten 211,40/497,28) in het koren met 2 belopen holen en een verse sleepwissel. Het feit dat dassen zich niet duidelijk op één locatie bevinden heeft mogelijk te maken met verstoring.

Foto 4: De oude hoofdburcht op landgoed de Gunne/Davenschot maakt een wat desolate indruk

C. Bosje tegenover voormalig steakhouse/pannenkoekenrestaurant. In dit bosje zijn geen dassenholen gevonden maar wel veel konijnen en reeënlegers. Wel een half gegraven pijp en wroetsporen van das (inventarisatie Diana Veldhuis, 24 augustus 2018).
D. De Gunne, locatie De Gunne. Alleen ten oosten van de N35 zijn op twee locaties in het bos twee holen gevonden (coördinaten 212,02/496,27 en 212,09/496,20), maar geen enkele was recent door das belopen.

Bestaande faunavoorzieningen (zie ook kaart 3)

1: Overijssels Kanaal km 10.2

De N35 ter hoogte van het Overijssels Kanaal is langs beide zijden van het kanaal door dieren te passeren (foto 5 en 6). Ten zuiden van het kanaal bevindt zich tot km 10.3 een raster direct langs de N35. Vermoedelijk is dit raster aangelegd ter bescherming van de otters.

Foto 5: Westzijde Overijssels Kanaal

Foto 6: Oostzijde Overijssels Kanaal

2: Davenschot km 10.935

Ten zuidwesten van boerderij Davenschot bevindt zich schuin onder de N35 een stalen duiker. De westelijke monding van deze duiker bevindt zich direct ten noorden van de tuin van een huis. Aan de overzijde van de weg mondt de tunnel uit nabij een haag. Er zijn geen duidelijke sporen gevonden die wijzen op het gebruik door das. In 2011 was deze tunnel nog goed belopen door das met duidelijke wissels (bron: database D&B). Omdat de aanwezige inspectieput niet meer te vinden was (de tunnel heeft onder de grond meerdere knikken), is het niet duidelijk of deze passage nog functioneel is. Het kan zijn dat de tunnel waterproblemen heeft.
Het dassenraster loopt aan de westzijde van de N35 vanaf km 10.9 tot km 10.650 langs de ventweg en knikt dan haaks van de weg om langs het oude bos. Aan de oostzijde is er maar een klein stukje geleidend raster van de haag tot aan de inrit van boerderij Davenschot (circa 70 meter).

3: De Gunne Noord km 11.830

De stalen duiker stond aan de westzijde onder water (foto 7). In 2002 was dit ook al het geval (database D&B). De aanwezige inspectieput was niet meer terug te vinden.

Foto 7: De niet functionerende tunnel op km 11.8 aan de westzijde van de N35. De tunnelmonding steekt net nog boven de vegetatie uit.

4: De Gunne Zuid km 12.225

De duiker met aanwezige inspectieputten staat droog, maar er zijn geen duidelijke sporen aangetroffen die duiden op het gebruik door das (foto 8). De werkpoort aan de westzijde van de weg stond open (foto 9). Omdat deze werkpoort zich op het einde van een wandelpad bevindt en er geen voetgangershekje aanwezig is moeten wandelaars elke keer deze poort weer openen en sluiten. Het raster loopt aan de oostkant van de weg door tot km 12.3. Aan de westzijde maakt het raster bij km 12.250 een knik en volgt nog ongeveer 50 meter het bos. Waarom dit destijds is gedaan is onduidelijk. Het raster is hier op verschillende plaatsen kapot (foto 10).

Foto 8: Dassentunnel Gunne Zuid oostzijde N35

Foto 9: Doordat de werkpoort op een wandelroute staat zal deze vaak open blijven staan.

Foto 10: Raster haaks op de N35 t.h.v. km 12.250 ligt op meerdere plekken op de grond.

Dassenslachtoffers

In tabel 2 en op kaart 3 zijn de bij Das&Boom bekende dode dassen in dit traject aangegeven. Tussen de landgoederen De Gunne/Davenschot en Den Alerdinck zijn er sinds 2007 vier dassen doodgereden. Opvallend zijn de twee dode dassen op dezelfde locatie binnen twee maanden in 2017. Ter hoogte van het driehoekige bosje tegenover het restaurant zijn ook twee dassen verongelukt.

Datum	Omschrijving
17 mei 2017	Ter hoogte van km 10.5
16 juli 2017	Ter hoogte van km 10.5
16 februari 2014	500 M na Ganzenpanviaduct (ca km 10.7)
14 juni 2007	Ter hoogte van km 11.2
22 april 2016	Ter hoogte van km 11.6 pannenkoekenrestaurant Peter Pan
20 februari 2006	Ter hoogte van km 11.6 schnitzelrestaurant Tirol
25 september 2002	Tussen km 12.3 en 12.4

Tabel 2: Dassenslachtoffers in traject B, km 10.2 – 12.8

Kaart 3: Locaties dassenactiviteit (letters), dassenvoorzieningen (cijfers) en dassenslachtoffers (cirkels) traject B, km 10.2 – 12.8

5.3 Traject C: Heino Zuid km 12.8 – 15.5

Dassenactiviteit

Het enige potentiele leefgebied voor de das in dit traject bevindt zich tussen de bebouwde kom van Heino en de N35, tussen de Van der Capellenweg en de Raalterdwarsweg. Dit bosgebied, genaamd "De Vlaminckhorst" is een particulier bosje. Hier is nooit dassenactiviteit waargenomen (mondelinge mededeling Diana Veldhuis).

Bestaande faunavoorzieningen

In dit traject bevinden zich geen faunavoorzieningen.

Dassenslachtoffers

Op dit traject zijn geen dassenslachtoffers geregistreerd.

5.4 Traject D: Heino-Raalte km 15.5 – 19.3

Dassenactiviteit

De N35 doorsnijdt hier voor een groot deel het landgoed 't Reelaer wat door haar kleinschaligheid een ideaal dassenleefgebied is. Helaas is er geen reactie gekomen van de beheerder van het landgoed op het herhaalde verzoek van Das&Boom om het landgoed te mogen betreden en om extra informatie over de aanwezigheid van dassen op hun landgoed.
De gegevens van de dassenburchten in dit gebied zijn verkregen uit de database van Das&Boom en die van Diana Veldhuis.
Op kaart 4 staan de gevonden dassenburchten aangegeven. De letters corresponderen met die van de onderstaande beschreven locaties.

A. Hoofdburcht op coördinaten 213,92/493,72. Deze burcht is voor het eerste ontdekt in 1998 en was toen goed belopen. In het begin van het eerste decennium van deze eeuw was de burcht minder actief, maar sinds 2009 is de burcht weer bewoond. Diana Veldhuis heeft in 2018 de burcht nogmaals bezocht en vond toen 3 belopen holen van de in totaal 11 holen.
B. In een beboste wal langs een oude es ten noorden van boerderij De Velner bevindt zich een dassenburcht op coördinaten 211,94/491,58. Deze burcht is zeer goed belopen. Op 19 september 2018 (aanvullende info H. Vink) werden meer dan 10 belopen pijpen gevonden. Ook bevindt er nog een bijburcht met drie vers gegraven holen iets noordelijker in de wal.
C. In een bosrand ten zuiden van De Velner bevindt zich nog een dassenburcht (coördinaten 212,20/491,22). Deze burcht was in 2011 nog bewoond. Vijf holen van de in totaal 8 holen waren destijds belopen door das. Op 19 september 2018 (aanvullende info H. Vink) was deze burcht echter geheel vervallen. De indruk was dat een deel van de burcht is uitgegraven tussen 2011 en 2015.
D. Deze goed bewoonde burcht op het landgoed 't Reelaer met 8 vers uitgegraven holen bevindt zich op circa 450 meter afstand van de N35 (aanvullende info H. Vink, 19 september 2018).

Bestaande faunavoorzieningen

In dit traject bevinden zich geen faunavoorzieningen.

Dassenslachtoffers

In tabel 3 en op kaart 4 zijn de bij Das&Boom bekende dode dassen in dit traject aangegeven. De dassenslachtoffers liggen verspreid over het gehele traject.

Datum	Omschrijving
3 maart 2016	Ter hoogte van restaurant Jan Steen (ca. km 16.0)
2 maart 2011	Ter hoogte van km 17.5
5 maart 2007	Ter hoogte van km 17.9
24 juni 2016	Ter hoogte van km 18,3
9 mei 1997	Ter hoogte van km 19.0

Tabel 3: Dassenslachtoffers in traject D, km 15.5 – 19.3

Kaart 4: Locaties dassenactiviteit (letters) en dassenslachtoffers (cirkels) traject D, km 15.5 – 19.3

5.5 Traject E: Raalte km 19.3 – 21.5

Dassenactiviteit

De N35 doorsnijdt hier de wijken Blekkerhoek en Het Raan van Raalte. Dit is geen leefgebied voor de das.

Bestaande faunavoorzieningen

In dit traject bevinden zich geen faunavoorzieningen.

Dassenslachtoffers

Op dit traject zijn geen dassenslachtoffers geregistreerd.

5.6 Traject F: Mariënheem West km 21.5 – 24.0

Dassenactiviteit

Zowel aan de noord- als aan de zuidzijde van de N35 bevinden zich in de nabijheid van de N35 enkele bosjes en laanstructuren.

Op kaart 5 staan de gevonden locaties met dassenactiviteit aangegeven. De letters corresponderen met die van de onderstaande beschreven locaties.

A. De enige locatie met recente dassenactiviteit is gevonden in een grondwal nabij een vervallen vakantiehuisje (foto 11). In de oostelijk gelegen grondwal bevinden zich 2 holen die mogelijk door dassen zijn gegraven (coördinaten 217,77/488,78). Ook is in het westelijk hiervan gelegen bosje een wissel gevonden. Deze locatie bevindt zich precies ten noorden van de bestaande faunapassage.

Foto 11: Twee holen met stortbergen hoog in grondwal

Bestaande faunavoorzieningen

1: Ter hoogte van km 23.0 bevindt zich een duiker onder de N35 (foto 12). Deze is droog maar vertoont geen sporen van recente dassenactiviteit. In het zuidelijk gelegen bosje zijn ook geen sporen van dassen aangetroffen.

Foto 12: Zuidelijke monding faunaduiker op km 23.0

Dassenslachtoffers

In tabel 4 en op kaart 5 zijn de bij Das&Boom bekende dode dassen in dit traject aangegeven.
Op dit traject is maar één dassenslachtoffer geregistreerd, namelijk nabij de wetering die hier onder de N35 doorstroomt.

Datum	Omschrijving
7 februari 2011	Ter hoogte van km 23.5

Tabel 4: Dassenslachtoffers in traject F, km 21.5 – 24.0

Kaart 5: Locaties dassenactiviteit (letters), faunavoorzieningen (cijfers) en dassenslachtoffers (cirkels) traject F, km 21.5 – 24.0

5.7 Traject G: Mariënheem Oost km 24.0 – 27.0

Dassenactiviteit

Ten noorden van de N35 bevinden zich enkele bosjes, maar deze zijn te nat voor dassen. Aan de zuidzijde van de N35 bevindt zich op circa 1,5 km het Boetelerveld, een natuurgebied in bezit bij Landschap Overijssel. De burchten die hier in het verleden aanwezig waren zijn inmiddels vervallen (mondelinge mededeling Mark Zekhuis, Landschap Overijssel).

Bestaande faunavoorzieningen

In dit traject bevinden zich geen faunavoorzieningen.

Dassenslachtoffers

In tabel 5 en op kaart 6 zijn de bij Das&Boom bekende dode dassen in dit traject aangegeven.
Op dit traject is één dassenslachtoffers geregistreerd.

Datum	Omschrijving
24 februari 2012	Ter hoogte van km 24.8

Tabel 5: Dassenslachtoffers in traject F, km 24.0 – 27.0

Kaart 6: Locaties dassenactiviteit (letters), faunavoorzieningen (cijfers) en dassenslachtoffers (cirkels) traject F, km 24.0 – 27.0

5.8 Traject H: Haarle km 27.0 – 29.6

Dassenactiviteit

Op kaart 7 staan de locaties waar dassenactiviteit aangegeven. De letters corresponderen met die van de onderstaande beschreven locaties.

A. Op het oostelijk einde van een bosje tussen Koersweg en Tunnelweg zijn twee verlaten dassenholen gevonden (coördinaten 223,92/487,77).
B. In een bosje ten westen van de Oude Deventerweg, eigendom Natuurmonumenten bevindt zich op coördinaten 223,42/486,14 één bewoond dassenhol. Dit is een bijburcht van locatie C.
C. De hoofdburcht aan de Oude Deventerweg (eigendom Natuurmonumenten) bevindt zich op coördinaten 223,81/486,27. Van de in totaal 9 holen waren er tijdens het onderzoek 5 belopen door das. Iets ten oosten van de hoofdburcht bevinden zich in een leemkuil nog eens 3 belopen holen.
D. In de bosrand van vak 86 in eigendom van Staatsbosbeheer bevindt zich op coördinaten 224,47/486,64 een grote bewoonde hoofdburcht (foto 13). In totaal bevat de burcht 14 holen waarvan er tijdens het veldbezoek 6 belopen waren.

Foto 13: Grote hoofdburcht op terrein Staatsbosbeheer

E. Op circa 125 meter zuidelijk van de N35 bevinden zich op coördinaten 223,96 /487,18 drie verlaten holen.

Bestaande faunavoorzieningen

In dit traject bevinden zich geen faunavoorzieningen.

Dassenslachtoffers

In tabel 6 en op kaart 7 zijn de bij Das&Boom bekende dode dassen in dit traject aangegeven. Op dit traject is één dassenslachtoffers geregistreerd.

Datum	Omschrijving
17 oktober 2009	Ter hoogte van de Veldhuisweg (ca. km 27.0)

Tabel 6: Dassenslachtoffers in traject F, km 27.0 – 29.6

Kaart 7: Locaties dassenactiviteit (letters) en dassenslachtoffers (cirkels) traject F, km 27.0 – 29.6

6. Impact werkzaamheden

Door de aanpassing van de N35 zal een deel van het potentiële en actuele leefgebied van de das onttrokken worden. Er zijn echter géén dassenholen aangetroffen op de nieuw aan te leggen wegdelen

Daarnaast kunnen de werkzaamheden verstorend werken door geluidsoverlast, grondtrillingen en vreemde geuren.

Het is echter niet te voorspellen hoe de aanwezige dassen zullen reageren op de verstorende activiteiten.

Das&Boom adviseert daarom een aantal maatregelen die de functionaliteit van de vaste rust- of voortplantingsplaats waarborgen. Indien deze maatregelen genomen worden zal er geen significant negatief effect optreden en hoeft er geen ontheffing Wet Natuurbescherming te worden aangevraagd. Met het nemen van mitigerende en aanvullende maatregelen kunnen de negatieve effecten verminderd worden waardoor de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt.

7. Mitigerende en aanvullende maatregelen

De in het voorgaande beschreven negatieve effecten zijn deels op te lossen door het nemen van mitigerende en aanvullende maatregelen.

7.1 Mitigerende maatregelen

Mitigatie tijdens/voor bouwwerkzaamheden:

- De periode tussen 1 december en 1 juli is de kwetsbare tijd van de das. In deze periode komt de bevruchte eicel tot ontwikkeling (december), krijgt het vrouwtje jongen (februari) en zijn de jonge dassen nog afhankelijk van hun moeder (tot juli). Het is van belang dat de meeste (ingrijpende) werkzaamheden die zich afspelen in de buurt van een bewoonde dassenburcht (Landgoed De Gunne/Davenschot) buiten deze periode plaatsvinden.

- Om extra verstoring tegen te gaan dienen de werkzaamheden nabij een bewoonde dassenburcht (Landgoed De Gunne/Davenschot) tot uiterlijk 17.00 plaats te vinden. Dassen kunnen al vanaf circa 19.00 hun holen uitkomen, zowel zomers als 's winters.

Permanente mitigerende maatregelen:

- De niet goed werkende faunavoorzieningen op trajecten waarbij geen werkzaamheden gepland staan dienen functioneel te worden gemaakt.
  Het gaat hierbij om de volgende maatregelen:
  <u>Faunavoorzieningen De Gunne km 11.830 – 12.300:</u>
  - Reparatie van de dassentunnel op km 11.830 (of vervangen indien reparatie niet mogelijk is).
  - Aanleg voetgangerspoortje naast werkpoort ter hoogte van het wandelpad aan de westzijde van de N35 (circa km 12.2).
  - Weghalen raster haaks op N35 langs bos (westzijde van de weg) en aanbrengen raster parallel aan weg tot aan km 12.3 (gelijk met raster aan oostzijde weg).

7.2 Aanvullende maatregelen

Per traject zal aangegeven worden welke aanvullende maatregelen geadviseerd worden. Aanbevolen wordt om er voor te zorgen dat deze maatregelen worden getroffen vóór het begin van de werkzaamheden. Als de maatregel genomen moet worden op een tracé waar de werkzaamheden gaan plaats vinden is het van belang om er voor te zorgen dat de maatregel zo snel mogelijk functioneel is.

7.2.1 Traject A, km 8.82 – 10.2

- Aanleg extra faunatunnel ter hoogte van bosje op km 8.9. Nabij deze locatie zijn twee dassen doodgereden, waarvan er één tijdens het schrijven van dit rapport. In dit bosje is duidelijke dassenactiviteit waargenomen.
- Extra raster aan weerszijden van de weg vanaf dassenraster bij nieuwe tunnel op km 8.7 tot aan km 9.0 en aansluiten daar waar nodig op hekwerk tuinen.

7.2.2 Traject B, km 10.2 – 12.8

- Repareren (indien noodzakelijk) en verlengen van de faunatunnel op km 10.935
- Aanleggen loopplank over sloot in het verlengde van de faunatunnel (foto 14)

Foto 14: voorbeeld van stalen loopplank over sloot. Rooster alleen nodig indien menselijk gebruik niet wenselijk is.

- Aan de westzijde van de N35 afbreken deel raster wat haaks op de N35 staat en langs het oude bos (circa km 10.650). Doortrekken van het bestaande raster vanaf 10.935 tot aan km 10.3.
- Aan de oostzijde van de N35 nieuw raster plaatsen vanaf km 11.0 tot aan bestaand raster bij Overijssels Kanaal (circa 10.250).

- Aan oostzijde N35 dassenrooster plaatsen op de inrit naar boerderij Davenschot in het verlengde van het dassenraster (voorbeeld op foto 15).

Foto 15: Voorbeeld van een dassenrooster met dassenraster

- Plaatsen van terugkeerkleppen in het raster aan weerszijden van de weg circa 50 meter vanaf Overijssels Kanaal. Dit in verband met het feit dat dieren tussen de ventweg en de N35 kunnen komen.

7.2.3 Traject C, km 12.8 – 15.5

Op dit traject worden geen aanvullende maatregelen geadviseerd.

7.2.4 Traject D, km 15.5 – 19.3

- Rijkswaterstaat heeft al aangegeven dat er in dit traject vier faunapassages aangebracht dienen te worden te weten op km 15.845 (bosrand), km 16.625 (Raalter wetering), km 17.435 (bosrand) en km 17.925. Das&Boom kan zich vinden in deze locaties met uitzondering van de laatste locatie. Aangezien dassen vaak langs bosranden lopen heeft het de voorkeur om de passage onder de N35 te verleggen van km 17.925 naar 17.900.
- Het heeft de voorkeur om langs de Nieuwe Raalter wetering ter hoogte van km 16.625 in plaats van een faunatunnel aan beide zijden van de brug looprichels aan te brengen. Ook gezien het feit dat otters daar dan ook gebruik van kunnen maken. Indien dit niet mogelijk is dient het geleidende raster zo te worden geplaatst dat dieren vanuit beiden zijden van de wetering de tunnel kunnen bereiken.
- Gezien de kleinschaligheid van het gebied en de verspreide dassenslachtoffers adviseert Das&Boom een faunaraster aan beide zijden van de weg van km 15.55 (kruising met Raalterdwarsweg/Berkendijk) tot aan km 18.2 (kruising Knapenvelderweg). Daar waar zandpaden of inritten worden doorsneden is een dassenrooster/werkpoort nodig. Nabij locaties waar de kans aanwezig is dat dassen toch de N35 op kunnen lopen zijn terugkeerpoortjes gewenst.

7.2.5 Traject E, km 19.3 – 21.5

Op dit traject worden geen aanvullende maatregelen geadviseerd.

7.2.6 Traject F, km 21.5 – 24.0

- Ter hoogte van de faunapassage op km 23.0 komt aan de noordzijde van de N35 een nieuwe ventweg. De tunnel dient verlengd te worden en ook dient er een nieuw raster te worden geplaatst tussen de twee nieuwe inritten naar de woningen.
- Ter hoogte van de wetering op km 23.6 (foto 17) gaan heel wat werkzaamheden plaats vinden. Indien een overgedimensioneerde nieuwe brug niet tot de mogelijkheden behoort (waarbij er onder de brug aan beide zijden van de wetering ook een droge doorgang mogelijk gemaakt wordt) kunnen hier looprichels aangelegd worden. Er kan dan volstaan worden met een geleidend raster van 25 meter aan weerszijden van de wetering en aan beide zijden van de weg.

Foto 17: Huidige duiker bij wetering ter hoogte van km 23.6

7.2.7 Traject G, km 24.0 – 27.0

Op dit traject worden geen aanvullende maatregelen geadviseerd.

7.2.8 Traject H, km 27.0 – 29.6

- Er bevindt zich een combiraster aan de zuidzijde van de N35 langs het bos van de Sallandse Heuvelrug vanaf km 29.5 richting Nijverdal. Het is echter mogelijk voor dieren om via het weiland direct ten westen van dit bos de weg over te steken (hier staat schapengaas). Zeker gezien het feit dat er zich een, weliswaar nu verlaten, dassenburcht bevindt op circa 125 meter van de weg wordt geadviseerd om vanaf het combiraster in plaats van het schapengaas een dassenraster aan te leggen tot aan de tuin van de woning Almeloseweg 5 (circa 35 meter).